

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2011

JANJA STOPAR

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO

EKOTURIZEM V SLOVENIJI

Študijski program:
GEOGRAFIJA – E

Mentor: dr.Dejan Cigale, doc

LJUBLJANA, 2011

JANJA STOPAR

IZJAVA

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Janja Stopar

ZAHVALA

Uroš, vem, da to ni dovolj ampak lahko ti rečem samo hvala za vso ljubezen, podporo in potrpljenje. Hvala, ker verjameš vame.

Zahvaljujem se mentorju doc.dr.Dejanu Cigaletu za strokovno pomoč in koristne napotke pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se moji družini, ki mi je omogočila študij, vsem, ki so mi kakorkoli pomagali pri pisanju diplomske naloge in nenazadnje sošolcema Kristini in Matjažu za prijateljstvo in pomoč v času študija.

EKOTURIZEM V SLOVENIJI

IZVLEČEK:

Ekoturizem se je pojavil v začetku sedemdesetih let kot alternativna oblika turistične ponudbe in kot odgovor na uničujoče vplive množičnega turizma v naravnih okoljih. Spada med tiste oblike turizma, ki temeljijo na kolikor je to mogoče, neokrnjeni naravi. Ekoturizem išče odgovor na vprašanja, kako tržiti naravne vrednote omogočiti njen obisk, a jo hkrati zavarovati tudi s sredstvi pridobljenimi s turizmom. V najširšem smislu lahko govorimo o ekološko neškodljivem, trajnostno naravnem turizmu, katerega temelj je naravna dediščina. Kot zvrst turizma je ekoturizem v slovenskem prostoru zelo pomanjkljiv. Najti je mogoče posamezne tržne segmente vendar je le teh zelo malo. Pojavljata se predvsem dve smeri ekoturistične ponudbe, ekološke turistične kmetije in že uveljavljeni nastanitveni objekti, ki so se odločili razvijati ekoturistično ponudbo s pridobitvijo znaka za okolje.

Ključne besede: ekoturizem, trajnostni razvoj, varstvo okolja, Slovenija

ECOTOURISM IN SLOVENIA

ABSTRACT:

Ecotourism emerged in the early seventies as an alternative form of tourist offer and as a response to the devastating impacts of mass tourism in natural environments. It is considered to be a form of tourism based on possibly unspoiled nature. Ecotourism endeavors to resolve the following: how to market natural treasures and allow visiting nature but at the same time use the resources acquired by tourism also to protect it. Broadly speaking, we can speak of ecologically harmless, sustainably oriented tourism, based on natural heritage. Ecotourism as a kind of tourism in Slovenia is rather incomplete. There are some individual segments appearing in the tourist market, however, there are not many. There are actually just two kinds of ecotourist offer, i.e. ecological tourist farms and some already well established residence facilities, whose owners are working on the development of their ecotourist offer towards the acquisition of the ecolabel for environment.

Key words: ecotourism, sustainable development, environmental protection, Slovenia

KAZALO

1. UVOD	1
1.1. NAMEN IN CILJI	3
1.2. METODE DELA	3
2. EKOTURIZEM.....	4
2.1. OD TURIZMA DO EKOTURIZMA	4
2.2. BESEDA EKO + TURIZEM.....	5
2.3. DEFINICIJA	6
2.3.1. Ekoturizem kot orodje trajnostnega razvoja	8
2.3.2. Ekoturizem kot vrsta turizma.....	9
2.3.3. Ekoturizem kot koncept	11
2.4. ODNOS DO DRUGIH VRST TURIZMA	11
3. TURIZEM IN OKOLJE	14
3.1. VPLIVI EKOTURIZMA NA OKOLJE	14
3.1.1. Negativni vplivi	14
3.1.2. Pozitivni vplivi.....	15
3.2. VPLIVI OKOLJA NA EKOTURIZEM	16
3.3. EKOTURISTI	17
4. EKOTURIZEM V SLOVENIJI.....	18
4.1. EKOLOŠKI MANAGEMENT.....	18
4.1.1. Spodbujanje ekološke kakovosti v turizmu	19
4.1.1.1. Ekološki kodeksi	20
4.1.1.2. Ekološke označbe.....	22
4.1.2. Ekološki management v Sloveniji	24
4.2. EKOTURISTIČNA PONUDBA	24
4.2.1. Ekonastanitvena ponudba	25
4.2.2. Ekoturistični proizvod.....	27
4.3. EKOTURIZEM IN NARAVNE VREDNOTE	29
4.3.1. Naravovarstvena območja.....	30
4.3.2. Širša zavarovana območja - parki	32
4.3.3. Dilema rekreacije v naravovarstvenih območjih	33
4.4. EKOTURIZEM KOT PRILOŽNOST ZA RAZVOJ PODEŽELJA	35
4.4.1. Ekološke turistične kmetije.....	35
4.4.2. Ekovas.....	36
4.4.3. Ekomuzej	37
4.4.4. Pohodne poti	38
4.5. EKOTURIZEM V GORAH	40
4.5.1. Planinstvo kot oblika ekoturizma.....	42
4.5.2. Planinske kočje	44
4.6. PREGLED STANJA EKOTURISTIČNE PONUDBE V SLOVENIJI	45
5. SKLEP	52
6. SUMMARY	53
7. VIRI IN LITERATURA	54
8. KAZALO GRAFIKONOV, PREGLEDNIC, SLIK, KART	63
9. SEZNAM PRILOG	64

1. UVOD

Dolgo je veljal turizem za »mehko« dejavnost, drugačno obliko razvoja. Danes vemo, da se je v 50 letih turizem razvil do te mere, da tudi ogroža temelje, na katerih je turizem osnovan, torej »turizem lahko ubija turizem« (Glasson in sod., 1995; cv: Orams, 2001). Medtem ko lahko turizem pomembno prispeva k družbeno - ekonomskemu razvoju, pa je pogosto tudi vzrok neenaki razdelitvi bogastva, onesnaževanju okolja, izkoriščanju delovne sile, nespoštovanju lokalnih vrednot in pretirane porabe naravnih virov.

Kot sinonim za turizem, ki naj bi bil prijazen do okolja, so se v teoriji in praksi izoblikovali številni nazivi in koncepti: kakovostni, zeleni, odgovorni, mehki, alternativni turizem itd. Nastali so na osnovi zavedanja, da obstoječi masovni turizem ideološko in politično ni več sprejemljiv, ker v okolju povzroča ekološko škodo (Mihalič, 2006).

Ekoturizem je nastal kot posledica negativnih družbenih in okoljskih vplivov konvencionalnega masovnega turizma, kot tudi spreminjanja kulturnih vrednot in zavedanja globalnih okoljskih problemov (Laksakundilok, 2004). Razvil se je zaradi zahtev po drugačnem turizmu, ki je prizanesljiv do okolja in upošteva načela ohranjanja narave ter hkrati prispeva k ekonomskemu razvoju (Mihalič, 2006). Prizadeva si tržiti naravno in kulturno dediščino, ne da bi jo onesnaževal in uničeval.

Pogosto se dogaja, da potovalna industrija poskuša oglaševati avanturo in pristnost popotnikom naveličanim »civilizacije« z oglaševanjem potovanj v okolja, ki so brez moderne tehnologije. Eksotična narava in kultura ter ogrožene in redke vrste flore in favne so najbolj zaželeni objekti turističnih destinacij (Bushell, 2001).

Ekoturizem, preprosta beseda ali paradoksalen izraz. Mogoče moda ali trend, ki ponuja »doživeti naravo izven utrjenih poti in z dobrinami, ki so nam domače«. Kaj pa, ko poti postanejo ceste in narava ter ogrožene vrste, ki so občutljive preprosto izginejo? Mogoče je ekoturizem samo ideja okoljevarstvenikov, ki so izgubili bitko z ekonomijo, medtem ko turistični marketing ponuja naravo urbanim prebivalcem, da doživijo nekaj nepozabnega, kar je v moderniziranem svetu že izgubljeno. Ali lahko govorimo o naravi v svetu, ki ima najmanj narave v vsej svoji zgodovini (Wearin, Neil, 1999)?

Ekoturistični paradoks je ponujanje nedotaknjenih krajev, ki pa prenehajo biti nedotaknjeni, ko pridejo turisti (WPR, 2011; cv: Eionet, 2011). Turizem je gospodarstvo, ki s ponudbami in ugodnimi cenami zadovolji modernega turista željnega »poceni eksotične alternative«. Turisti se ne odločajo za ohranjanje, ampak za udobje in sprostitev (Wearin, Neil, 2009).

Ekoturizem predstavlja alternativo masovnemu turizmu, ki uničuje okolje, vendar pa niso vsi znanstveniki in praktiki mnenja, da ekoturizem predstavlja rešitev vseh težav, ki nastajajo zaradi turizma. Nekateri kritiki se sprašujejo, če je ekoturizem sploh lahko trajnosten in če lahko kot takšen uspe v praksi ali je samo nova oblika uničevanja okolja in izraba naravnih virov. Vlade v državah v razvoju pogosto promovirajo vse oblike podeželskega in naravnega turizma kot ekoturizem, medtem ko kontrola in nadzorovanje le tega redko obstajata (Pleumarom, 2000; cv: Laksakundilok, 2004).

Mnenja o ekoturizmu in njegovem razvoju so zelo različna. Nekateri so mnenja, da ekoturizma v njegovi čisti obliki ni mogoče realizirati, ker nas individualna prostost potovanja kljub vsemu pripelje do nekega masovnega gibanja, ki pa je v protislovju z ideali ekoturizma (Kirges 1992; cv: Zagoršek, 2010). Težav z uničevanjem narave naj ne bi rešili z ekoturizmom, ker so ekoturisti le manjšina v primerjavi s celoto. Prav tako je ekoturizem marsikdaj le tržna niša, ki minimalno pripomore k ohranjanju narave (Roth 1992; cv: Zagoršek, 2010).

Kljub vsemu so v razvitih država »turistični proizvodi ekoturizma« ena od oblik gospodarske dejavnosti, ki je manj destruktivna od ostalih gospodarskih panog, ter istočasno priložnost za zaposlovanje lokalnega prebivalstva in finančni vir za upravljanje varovanih območij. Dejstvo je, da je nasploh, seveda ob upoštevanju pravih okoliščin, ekoturizem dokazal, da je eden od najbolj učinkovitih mehanizmov za zagotavljanje finančnih virov za vzdrževanje varovanih območij, kar se je pokazalo predvsem v manj razvitih državah in v tistih z najbogatejšimi resursi s področja biodiverzitete (Koščak, 2004).

1.1. NAMEN IN CILJI

Ekoturizem je kompleksen pojem, o čemer priča že raznolikost definicij in mnogoteri načini udejanjanja ekoturistične prakse. Namen diplomskega dela je smiselno opredeliti pojem ekoturizma skozi različne definicije in pojmovanja, razložiti njegove glavne karakteristike ter raziskati prisotnost ekoturistične ponudbe v Sloveniji.

Cilj uvodnih delov diplome je predstaviti različne definicije ekoturizma, ter kasneje za bralčevo lažje razumevanje pojem ekoturizma predstaviti kot orodje trajnostnega razvoja, zvrst turizma in kot koncept. Beseda ekoturizem asociira na mnoge pojme, ki pa v večini primerov niso njegove sopomenke. Eden od ciljev diplome je bil tako razložiti najpomembnejše razlike med posameznimi vrstami turizma in razjasniti nekatere pojme, povezane s turizmom in okoljem. V nadaljevanju je bil cilj razložiti medsebojno povezanost turizma in okolja, se pravi v kolikšni meri in kako vpliva turizem na okolje in kako okolje na turizem.

V drugem delu naloge se nahaja pregled turistične ponudbe v Sloveniji, ki jo ponudniki promovirajo kot »eko«. Turistično ponudbo sem razdelila na tri vsebinske segmente – naravne vrednote, podeželje in gore. V njih sem predstavila konkretne ekoturistične produkte in ponudbo v Sloveniji. Poleg tega sem predstavila ekološki management, kot pomemben koncept turističnih podjetij z ekološkimi programi in ekoturističnimi proizvodi. Cilj je bil ugotoviti, kaj si pod pojmom ekoturizem predstavljajo ponudniki ekoturističnih storitev, ter ugotoviti v kolikšni meri ekoturistična ponudba sovpada s prej predstavljenimi načeli ekoturizma. V zaključku je cilj diplome na podlagi opravljene analize ovrednotiti dejansko stanje ekoturizma ter opozoriti na nekatere možne usmeritve in priložnosti za razvoj le tega v Sloveniji.

1.2. METODE DELA

Diplomsko delo sem razdelila na dva dela. Prvi del zajema razlago pojma ekoturizem in različne definicije ekoturizma, skratka predstavitev ekoturizma v teoriji in praksi z različnih zornih kotov. V tem, izrazito teoretičnem delu sem se posluževala predvsem metode zbiranja virov. Pregledala sem obstoječo literaturo in gradivo na temo ekoturizma. Sestavljanje prvega dela naloge se je izkazalo za zelo kompleksno predvsem zaradi različnega pojmovanja ekoturizma med različnimi avtorji, organizacijami, turističnimi ponudniki in tudi med kontinenti. Poudariti velja, da je tovrstna dosegljiva literatura v slovenskem jeziku precej omejena, zato sem v večji meri črpala iz literature v angleškem jeziku.

V drugem delu sem se posvetila analizi ekoturizma v Sloveniji. V tem delu je metoda zbiranja virov temeljila predvsem na spletnih virih, kjer so predstavljeni različni ekoturistični produkti in storitve. Omejila sem se na zbiranje turistične ponudbe, ki se v Sloveniji promovira kot »eko«, ter ponudbe, za katero sem bila mnenja, da kljub manj izraziti »eko« promoviji izpolnjuje načela ekoturizma. S pomočjo intervjujev sem želela izvedeti tudi, kaj ponudniki tovrstnih proizvodov razumejo pod pojmom ekoturizem in kako ga udejanjajo v praksi.

2. EKOTURIZEM

2.1. OD TURIZMA DO EKOTURIZMA

Ljudje so že od nekdaj potovali zaradi želje po doživljanju in spoznavanju neokrnjene narave. Herodot, Marco Polo, James Cook, Charles Darwin, vse je vezala želja po odkrivanju in proučevanju narave (Bushell, 2001). Potovanja z namenom razvedrila in počitka so se razvila konec 19. stoletja, sprva le med aristokrati in bogataši, kasneje so zaradi dohodka in prostega časa postala potovanja dostopna vedno večji množici ljudi. Od srede 20. stoletja dalje so tako potovanja postala dostopna širšemu krogu potrošnikov. Ob tem se spremeni tudi namembnost potovanj, ki so se iz izobraževalnih spremenila v zabavo, razvedrilo in počitek (Orams, 2001).

Iz nekdaj luksuzne dobrine, dosegljive le posameznikom, se je turizem razvil do te mere, da danes predstavlja nujno dobrino široke potrošnje. Tehnološka revolucija in prometna dostopnost sta ljudem po celem svetu omogočila potovanja v težko dostopna in oddaljena mesta (Ceballos, 1996; cv: Bushell, 2001).

Več prostega časa, večji dohodki, mobilnost, tehnološki napredek in komunikacija, mednarodni promet in demografske spremembe, vsi ti dejavniki so vplivali na razvoj turizma v zadnjih desetletjih (Godbey, Robinson, 1997; cv: Wearing, Neil, 2009). Še posebej so pomembno vplivali ti dejavniki na države v razvoju, saj se je delež mednarodnih prihodov turistov z 20,8 % leta 1973 povzpел na 42 % leta 2000 (WTO, 2002; cv: Wearing, Neil, 2009). Število mednarodnih turistov se iz leta v leto povečuje, kar dokazujejo tudi številke, da se je med leti 1950 in 2010 število mednarodnih turistov, merjeno po številu mednarodnih prihodov, povečalo s 25 na 935 milijonov (Why Tourism?, 2011). Nekoč je turizem predstavljal razvojni faktor regije, danes je pomembna dejavnost mnogih nacionalnih ekonomij, ki je nadomestil primarno industrijo ter omogočil nova zaposlitvena mesta (Bushell, 2001). Za mnoge države v razvoju pomeni turizem ne le obrobno dejavnost, skozi katero skušajo finančno ohranjati okolje, ampak predstavlja osrednjo, če ne kar najpomembnejšo gospodarsko dejavnost v nacionalnem gospodarstvu. Med leti 1950 in 1980 se je obseg turizma pomnožil in ga spremenil v nekontrolirano industrijo, ki so jo poimenovali množični turizem (Dopolnilne dejavnosti..., 2011). Rast in koncentracija turizma sta pripeljala do pojava masovnega turizma, kjer so se določeni kraji intenzivneje turistično razvili. O masovnem turizmu v neki destinaciji govorimo, kadar je število turistov preveliko in posledično so tudi vplivi turizma intenzivnejši (Mihalič, 2006).

Kot odgovor na masovni turizem se je razvil alternativni turizem, ki zajema vse oblike turizma, ki se kakorkoli razlikujejo od masovnega. Nanaša se na alternativne oblike potovanja, na avanturizem oziroma potovanja na »lastno pest«, kjer turisti niso turisti, ampak »popotniki«. Ta oblika turizma naj bi bila manj številčna in naj ne bi imela večjih negativnih vplivov, vendar se je želja po ekološko in kulturno-socialni neškodljivosti alternativnih oblik marsikje sprevrgla v predstopnjo masovnega turizma. Alternativni turisti so samo začetniki, ki odkrivajo nove destinacije, ki jih v nekaj letih osvoji turistična dejavnost in preplavijo množični turisti (Zimmer, 1984; cv: Mihalič, 2006). Ker alternativni turizem ni zadovoljil pričakovanj, so se pojavile številne nove oblike turizma, ki se poskušajo opredeliti kot okolju neškodljive.

Dinamičen razvoj zadnjih desetletij, človekova nenehna želja po napredku in prekomerno črpanje naravnih virov, so povzročili negativne vplive na naravno okolje. Kljub temu da ponekod naravna in kulturna dediščina izginjata, je v zadnjem času opaziti spremembe v razmišljanju o odgovornosti ljudi do ohranjanja zdravega okolja (Figgis, 1999; cv: Wearing, Neil, 1999). Trend masovnega turizma je zamenjala želja po preživljanju prostega časa v neokrnjeni naravi, vedno večja orientiranost k naravi in skrb za okolje (Zagoršek, 2010). Komisija Združenih narodov za okolje in razvoj je leta 1987 v Brundtlandovem poročilu z izrazom »sustainable development« definirala in sprejela idejo trajnostnega razvoja, ki naj bi omogočal zadovoljevanje potreb sedanjih generacij, ne da bi pri tem ogrozil možnosti zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij. Takšna razvojna zasnova je leta 1992 na Konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Rio de Janeiru postala zavezujoča usmeritev nadaljnjega ekološkega, socialnega in gospodarskega razvoja, ki je bil prenesen tudi na področje turizma (Koščak, 2004).

Kako zadovoljiti potrebe in zahteve ljudi, ne da bi uničevali ekološke komponente, ki so osnova za življenje? Odgovor je s trajnostnim razvojem. Z Brundtlandovim poročilom je bil osnovan koncept trajnostnega razvoja. Čeprav je bil koncept jasno zasnovan, je bilo težko najti industrijo, ki bi upoštevala okoljske vidike in obenem imela pozitivne dohodke. Znanstveniki in okoljevarstveniki so tukaj videli priložnost za ohranitev okolja. Ekoturizem je omogočal udejanjanje trajnostnega razvoja državam in regijam, ki so želele ohraniti naravo in z njo gospodarno ravnati ter prav tako tudi kulturno dediščino domorodnih ljudstev, ki z modernizacijo in socializacijo izginjajo. Ekoturizem je bil do neke mere prava rešitev ob pravem času. Turistični sektor je iskal nove destinacije, ki bi privabile turiste. Okoljevarstveniki so iskali izgovor, zakaj bi vlada ohranjala naravo in prehajala na alternativni turizem, nerazvite regije so iskale alternativo na uničevalno industrijo in nova zaposlitvena mesta in nenazadnje vlade so iskale ekonomski razvoj in prihodke od zavarovanih območij (Figgis, 1999; cv: Weaving, Neil, 1999).

2.2. BESEDA EKO + TURIZEM

Turizem kot ga navaja Jeršič, je splet odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja tujcev v nekem kraju brez stalne naselitve in ni vezan na pridobitno dejavnostjo (Jeršič, 1990). UNWTO opredeljuje turizem bolj natančno kot aktivnosti, ki so povezane s potovanjem in z bivanjem oseb izven običajnega življenjskega okolja za najmanj 24 ur do enega leta, zaradi preživljanja prostega časa, poslovnih in drugih namenov (Collection of tourism..., 1995). Po definiciji statističnega urada RS je turist oseba, ki potuje zaradi sprostitev, poslov ali iz drugih razlogov, vendar ne zaradi zaslužka in prenoči vsaj eno noč v nastanitvenem objektu v kraju zunaj svojega običajnega okolja (Statistični letopis..., 2009).

Predpona eko izhaja iz besede ekologija. Ekološki, okoljski in trajnostni so pojmi, ki se nanašajo na varstvo okolja in tudi na turizem. Izraz ekološki zadeva naravne vrste in združbe ter zakonitosti življenja in razvoja v naravi in se navezuje na ekologijo, ki je veda, ki proučuje odnose med organizmi v ekosistemih in njihove odnose z živo in neživo naravo. Okoljski se nanaša na okolje, ki je del narave, ki si jo je človek prilagodil. Okoljski poleg narave in naravnih zakonitosti upošteva še človeka, življenje ljudi in družbene zakonitosti razvoja (Lah, 2001). Pogosto se ekologija neustrezno uporablja kot

sopomenka za sorodno področje okoljevarstva, ki obravnava človekovo prizadevanje za zmanjšanje lastnega škodljivega vpliva na okolje (Tamše, 2010).

2.3. DEFINICIJA

Rekreacija v obliki gornišтва, plezanja, smučanja, opazovanja rastlinstva in živalstva oziroma gibanje v naravi so aktivnosti, ki so danes del ekoturizma, a so se razvile že pred samim pojmom ekoturizem (Orams, 2001).

Potovanja v naravo, kot preživljanje prostega časa so postala zaželena šele konec 19. stoletja z razvojem masovnega turizma (Bushell, 2001). Ekoturizem naj bi se kot navaja Fennell začel razvijati v pomenu same besede eko, ko je kanadska vlada v 70-ih letih 20. stoletja zasnovala »ecotours«, ki so turistom omogočale lažje razumevanje naravnih privlačnosti vzdolž kanadske avtoceste (Fennell, 1998; cv: Fennell, 2006).

Ekoturizem se je tako razvijal v teoriji kot v praksi skozi številne definicije, tako raziskovalcev kot tudi organizacij. V nadaljevanju so predstavljene nekatere najpogosteje uporabljene definicije. Definicije se v grobem minimalno razlikujejo, vendar so vključene v nalogo kot prikaz kompleksnosti ekoturizma. Sama razhajanja v različnih teorijah povzročijo zmedo v praksi kot tudi pri izvajanju ekoturizma.

Kot prvi je Ceballos-Lascuráin, osnoval termin »ecotourism« v 80-ih letih 20. stoletja. Ekoturizem definira kot potovanja v relativno neokrnjena in neonesnažena naravna območja z določenimi nameni - preučevati, občudovati in uživati v naravi, divjih živalih in rastlinah ter kakršnihkoli kulturnih manifestacijah (iz preteklosti ali sedanosti), nastalih na tem območju (Boo, 1990; cv: Fennell, 2006).

Že pred njim je Hetzer leta 1965 razlagal ekoturizem kot zapleten odnos med turisti, okoljem in kulturami, s katerimi so turisti v interakciji. Osnoval je štiri temeljne stebre, ki jim moramo slediti za bolj odgovorno obliko turizma, in sicer minimalni vpliv na okolje, minimalni vpliv in maksimalno spoštovanje kultur gostiteljev, maksimalne ekonomske koristi za narod države gostiteljice in maksimalno »rekreacijsko« zadovoljstvo sodelujočih turistov (Hetzer, 1965; cv: Fennell, 2006).

Med drugim je Goodwin opredelil ekoturizem kot naravni turizem z nizkim vplivom na okolje, ki prispeva neposredno k ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst in njihovih habitatov (življenjskega okolja) in posredno preko zagotavljanja dovolj velikega dohodka za lokalno skupnost, k temu, da bodo domačini cenili in tudi zaščitili naravno dediščino, kot vir dohodka (Goodwin, 1996; cv: Fennell, 2006).

Wallance in Pierce definirata ekoturizem kot potovanje v relativno neokrnjena območja z namenom preučevanja, uživanja in prostovoljne pomoči. Je potovanje, ki se ukvarja s floro, favno, geologijo in ekosistemi nekega območja kot tudi z ljudmi, ki živijo v bližini, njihovimi potrebami, kulturo in drugimi povezavami s pokrajino. Ekoturizem tako predstavlja orodje za ohranjanje in trajnostni razvoj (Wallance, Pierce, 1996; cv: Fennell, 2006).

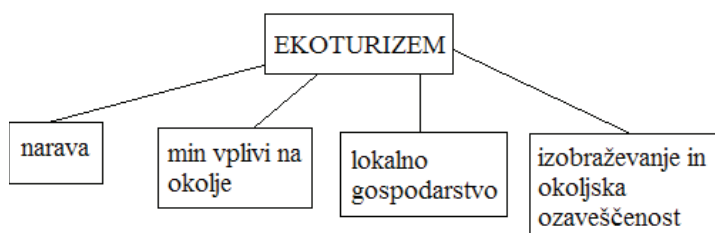
Fennell definira ekoturizem kot trajnostno obliko NBT »natural base tourism«, ki se primarno osredotoča na doživljanje in učenje o naravi, z minimalnimi vplivi na okolje, je nepotrošniški in lokalno usmerjen (Fennell, 2006).

Leta 1990 ustanovljena mednarodna neprofitna organizacija za ekoturizem je definirala ekoturizem kot »odgovorna potovanja v naravne predele, ki varujejo okolje in izboljšujejo blagostanje lokalnim prebivalcem« (What is Ecotourism, 2010).

Koncept ekoturizma se tako še vedno razvija. Enotne definicije ekoturizma ni, vendar bi lahko na podlagi zaključkov, ki so bili izoblikovani na svetovnih konferencah, ki sta jih ob mednarodnem letu ekoturizma leta 2002 v Quebecu in Johannesburgu organizirali WTO in UNEP lahko rekli, da so glavne karakteristike ekoturizma naslednje:

1. **zajema vse sonaravne oblike turizma**, pri katerih je glavni motiv turistov opazovanje in uživanje narave ter tradicionalnih kultur v naravnih okoljih
2. **vključuje vzgojno-izobraževalne in predstavitvene dejavnosti**
3. namenjen je **majhni skupini turistov**, ki jih vodijo **manjša turistična podjetja na lokalni ravni**, lahko pa tržijo tudi tuja turistična podjetja
4. **zmanjšuje negativne vplive na naravno in socialno-kulturno okolje**
5. **podpira varstvo naravnega okolja z:**
 - ustvarjanjem gospodarskih koristi za lokalne skupnosti, organizacije in upravne organe, ki upravljajo z naravnimi območji in jih ohranjajo;
 - ustvarjanjem dodatnih možnosti zaposlovanja, s tem pa zaslužka za lokalne skupnosti;
 - oblikovanjem zavesti o ohranjanju naravnih in kulturnih dobrin tako pri domačem prebivalstvu kot tudi turistih (IYE, 2002).

Grafikon 1: Glavne karakteristike ekoturizma

Vir: Buckley, 2009

Če povzamemo vse definicije, bi lahko rekli, da gre pri ekoturizmu za izlete oziroma potovanja v omejenem obsegu, na naravna območja, ponavadi »nedotaknjena« in varovana. Turistom so obljubljeni možnosti opazovanja neokrnjene narave in kulture. Ta oblika turizma naj bi izobraževala in ozaveščala popotnika, dajala konkretno finančno osnovo za pomoč pri ohranjanju naravnega okolja, povzročala minimalne vplive na okolje in ščitila pred človeškimi vplivi, spodbujala k ohranjanju ter spoštovanju različnih kultur ter hkrati pomagala pri gospodarskem razvoju lokalnih skupnosti (Honey, 2008).

Postavlja se nam vprašanje razumevanja ekoturizma in njegovih principov ter udejanjanje le teh v praksi. Tako je bil ekoturizem deležen marsikaterega eksperimentiranja skozi turistične organizacije, vlade, znanstvenike, nevladne organizacije in lokalne aktiviste (Honey, 2008). Do različnih dojemanj ekoturizma prihaja zaradi različnih interesov, motivov, obnašanja turistov in upravljanja. Tako se lahko ekoturizem različno interpretira: kot oblika alternativnega turizma oziroma nasprotje masovnemu turizmu, filozofska usmerjenost k naravi, motiv turistov, turistična praksa, turistični proizvod, planerska rešitev, pristop različnih nacionalnih, vladnih in mednarodnih politik in nenazadnje kot strategija trajnostnega razvoja (Wearing, Neil, 1999).

V nadaljevanju se bomo skoncentrirali na obravnavo ekoturizma kot eno izmed zvrsti trajnostnega turizma, vrsto turizma in koncept.

2.3.1. Ekoturizem kot orodje trajnostnega razvoja

Ekoturizem je lahko segment trajnostnega turizma oziroma »orodje za izvajanje trajnostnega razvoja«, ki v turistične dejavnosti vpeljuje principe le tega (Laksakundilok, 2004). Koncept trajnostnega razvoja je implementiran v vse turistične proizvode, je širši koncept in deluje tako na gospodarskem, družbenem in okoljskem področju (IYE, 2002).

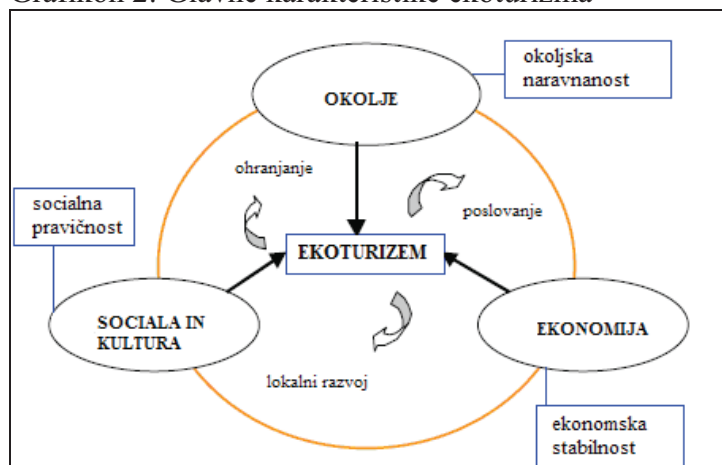
Geografski terminološki slovar razlaga trajnostni razvoj kot razvojno usmeritev človeške družbe, ki je usklajena, uravnotežena z naravnimi razmerami ter ohranja okolje in naravne vire za prihodnost (Geografski terminološki slovar, 2005). Po mnenju Svetovne turistične organizacije Združenih narodov bi moral biti takšen koncept osnova za ves turistični sektor in njegov nadaljnji razvoj.

Načela trajnostnega razvoja temeljijo na treh temeljih: ekonomskem, socialno-kulturnem in ekološkem, ki so medsebojno odvisni in med katerimi je potrebno najti ravnotežje. Za doseganje ravnovesja je potrebno:

- optimalno uporabiti naravne vire, saj so osnova za turistični razvoj, vzdrževati ekološke procese, biološko raznovrstnost in varovati naravno dediščino
- spoštovati socialno-kulturno avtentičnost lokalne skupnosti in ohranjati njihovo kulturno dediščino
- zagotavljati dolgoročno ekonomsko uspešnost, omogočati socialno-ekonomske koristi za vse sodelujoče in njihovo pravično razporeditev, vključno s stabilno zaposlenostjo, dohodkom in socialnimi storitvami za lokalne skupnosti (Sustainable development..., 2004).

Če povzamemo so ekonomska stabilnost, etična in socialna pravičnost za lokalno prebivalstvo ter dolgoročna ekološka naravnost glavni faktorji trajnostnega turizma. Istočasno so načela trajnostnega razvoja osrednjega pomena za razvoj ekoturizma.

Grafikon 2: Glavne karakteristike ekoturizma

Vir: Laksakundilok, 2004, str. 125.

Čeprav je ekoturizem del trajnostnega turizma, zajema tudi posebna načela, po katerih se razlikuje od širšega koncepta trajnostnega turizma:

- aktivno prispeva k ohranjanju naravne in kulturne dediščine
- vključuje lokalne skupnosti v vse faze načrtovanja in izvajanja turističnih dejavnosti, lokalne skupnosti imajo od ekoturizma neposredno korist
- razlaga obiskovalcem naravno in kulturno dediščino ciljnega kraja
- programi so naravnani za individualne obiskovalce in organizirane manjše skupine
- pri ekološkem turizmu je izobraževalna vsebina nujen sestavni del
- se ekoturizem praviloma vedno odvija v neokrnjenem naravnem okolju, kar pa za trajnostni turizem ni nujno (World Ecotourism Summit, 2002; UNEP, 2002; cv: Mihalič, 2006).

Vse naštetu velja za ekoturizem, medtem ko ni nujno, da nastopa tudi pri trajnostnem turizmu. Ekoturizem je trajnosten turizem, medtem ko trajnostni turizem ni nujno ekoturizem (Buckley, 1993; cv: Laksakundilok, 2004). Trajnostni turizem se v glavnem osredotoča na vzdrževanje dolgoročnih turističnih privlačnosti ali destinacij ter s tem zagotavlja turistične prihode, ki prinašajo finančne koristi lokalnim prebivalcem (Hvenegaard, 1991; cv: Laksakundilok, 2004). Ekoturizem mora izobraževati turiste in prispevati k ohranjanju biološke raznovrstnosti in naravnega okolja ter prispevati k lokalnemu gospodarskemu razvoju.

Kljub udejanjanju načel ekoturizma in posledično trajnostnega razvoja se bo šele v prihodnosti pokazalo, ali so trajnostni pristopi resnično trajnostno koristni. V večji meri gre za v prihodnost usmerjena prizadevanja kot pa za trden načrt. Prav gotovo gre za obetaven pristop, ki pri načrtovanju sedanje turistične ponudbe, ki naj bi bila okoljsko in socialno primerna ter gospodarsko donosna, upošteva tudi bodoče generacije (Koščak, 2004).

2.3.2. Ekoturizem kot vrsta turizma

V turizmu imamo širok spekter različnih ponudnikov storitev (prenočitveni in gostinski objekti, transport, turistični vodiči, ponudniki pristočasnih storitev idr.), hkrati pa se v

vlogi turistov udeležujejo posamezniki z različnimi značilnostmi, motivi in načini ravnanja. Tudi v vlogi turističnih privlačnosti lahko nastopajo tako naravnogeografske značilnosti pokrajine kot kulturna dediščina ali pa možnosti, ki jih turistična območja ponujajo na področju športne rekreacije. Ta raznolikost se kaže tudi v različnih oblikah turizma (Cigale, 2010).

Za lažjo opredelitev pojma kot vrsto turizma navajamo definicijo TIES, ki pravi, da so ekoturizem odgovorna potovanja v naravne predele, ki varujejo okolje in izboljšujejo blagostanje lokalnim prebivalcem. Za ekoturizem lahko rečemo, da zajema sociološke, ekonomske in okoljske parametre, po katerih se ločuje od ostalih vrst turizma.

Primarni motiv ekoturističnih potovanj je preučevanje, občudovanje, izobraževanje o naravnem okolju. Turisti morajo misliti in se odgovorno obnašati v vseh aspektih njihovega potovanja, ker se zavedajo negativnih socialnih in okoljskih vplivov turizma, torej so odgovorni potrošniki, ki spoštujejo in povzročajo minimalne vplive na okolje.

Grafikon 3: Glavni elementi ekoturizma

Vir: Laksakundilok, 2004, str. 116.

Tako lahko rečemo, da je ekoturizem kot **sociološka kategorija** kultura ali način obnašanja, ravnanja, gospodarjenja, načrtovanja, nadzora in spremljanja družbi, okolju in ekonomskemu razvoju prijaznih aktivnosti v številnih naravnih, varovanih in nevarovanih okoljih, razvitih in nerazvitih področjih sveta. Je konceptualna izkušnja, ki bogati tiste, ki radi raziskujejo in razumejo okolje okoli sebe. Namenjen je posameznikom, ki jih zanima osebna rast, iskanje novih znanj, razumevanje našega vpliva kot posameznika na celotno življenje in okolje, ki nas obdaja. Ekoturizem je lahko tudi prostovoljno orientiran, kjer s prostovoljnim delom in okoljsko odgovornostjo posamezniki pomagajo revitalizirati ekološko degradirana območja ter ohranjati in vzdrževati naravno in kulturno dediščino (Honey, 2008).

Ekoturizem kot **ekonomska kategorija** ima svoje izhodišče v marketingu, kjer kot turistični proizvod – izdelek, omogoča promocijo in trženje celovitega ekoturističnega proizvoda nekega območja, ki ga sestavljajo številni podproizvodi, kot so eko-prehrambena ponudba in nastanitve, ohranjeno socio-kulturno okolje s tradicionalnim

načinom življenja, varovana območja, ekoturistične tematske, pohodne in kolesarske poti, neoporečne kopaliske vode itd., ki so osnovani na osnovi mednarodno priznanih ekoturističnih in ekoloških standardov (Božičnik, 2003).

Trajnostni pomeni ravnati z naravo tako, da jo ohranimo za prihodnost. Izkoriščanje naravnih virov in vrednot mora biti razumno in premišljeno, kar seveda vodi v sonaravni razvoj, ki je čimbolj prilagojen naravnim virom in uravnoteženi naravi, torej je skladen z naravo, pokrajino in njeno zmogljivostjo (Lah, 2001). Ekoturizem kot **okoljska kategorija** predstavlja ključ do trajnostnega sonaravnega razvoja (Božičnik, 2003).

Lahko torej zapišemo, da je ekoturizem področje človekove aktivnosti, kjer se prepletata na eni strani varovanje in na drugi strani razvoj z namenom dviganja življenjske ravni (ekonomske, socialne, okoljske) ljudi v lokalni skupnosti, na področju katere se aktivnosti ekoturizma izvajajo (Koščak, 2003).

2.3.3. Ekoturizem kot koncept

Koncept ekoturizma pomeni spodbujanje uvajanja načel in vrednot ekoturizma v širšo turistično ponudbo. Prav tako pomeni, da se turisti in turistični ponudniki obnašajo v destinacijah odgovorno do okolja in lokalnih prebivalcev.

Poudarjajo, da bi prav ekoturizem, ki se vodi na trajnostni način dosegel, da bi bila celotna turistična dejavnost bolj trajnostna, s povečanjem gospodarskih in socialnih ugodnosti za lokalno skupnost gostiteljice in z ozaveščanjem vseh turistov o nujnosti ohranjanja naravne in kulturne dediščine. Priznavajo, da je ekoturizem prevzel vodilno vlogo pri uvajanju trajnostnih praks v turistični sektor in je vodilni vir prihodka za zavarovana območja (World Ecotourism Summit, 2011).

Uvajanje principov in načel ekoturizma v gospodarsko in turistično razvitih regijah se razlikuje od uvajanja ekoturizma v nerazvitih regijah. V turistično razvitih področjih sveta lahko ekoturizem pomeni saniranje potrošenih naravnih virov in onesnaženega okolja ali racionalno in socialno razporejanje kapitala, medtem ko za nerazvita območja uvajanje načel ekoturizma pomeni visok razvojni potencial v okviru sonaravnega trajnostnega razvoja z ugodnimi vplivi predvsem na ekonomsko-socialnem področju (Božičnik, 2003).

2.4. ODNOS DO DRUGIH VRST TURIZMA

V zadnjih letih se terminu ekoturizem dodajajo marsikatere turistične dejavnosti in principi drugih zvrsti turizma, ki povzročajo zmedo in različno razlago ekoturizma v praksi. Povezuje ali celo enači se s podobnimi izrazi, kot so geoturizem, odgovorni turizem, podeželski turizem, trajnostni turizem, zeleni turizem, naravni turizem, vendar razen tega, da so alternativa konvencionalnemu turizmu niso sinonim za ekoturizem (Bushell, 2001). Ekoturizem je posebna oblika alternativnega turizma, ki je tesno povezana z okoljem in naravo. Njegova značilnost so potovanja v nedotaknjeno naravo, namen pa predvsem njeno doživljanje. V tej točki se ločuje od ostalih oblik turizma.

Glavni namen nekaterih oblik športnega turizma (plezanje, rafting, kanjoning ...) je športna aktivnost v naravi, vendar ekoturisti pogosto dopolnjujejo svojo turistično izbiro s športnimi dejavnostmi, kot so pohodništvo in adrenalinski športi. Tako je ekoturizem še

posebej občutljiv tam, kjer lahko izvajanje športnih aktivnosti negativno vpliva na okolje. Če želimo torej športne aktivnosti, ki so povezane z naravo, izvajati kot del ekoturizma, moramo le te prilagoditi njegovim zahtevam, npr. plovba po rekah mora biti urejena s plovnim režimom, saj izvajanje na vseh vodotokih predstavlja motečo dejavnost in je obremenjujoč dejavnik za okolje (Koščak, 2003).

V Evropi in centralni Aziji se to prepletanje pojavlja v gorskih območjih, medtem ko se v maritimnih predvsem majhnih otoških državah, športne aktivnosti, kot so potapljanje in jadrnanje enači z ekoturizmom. V Severni in Južni Ameriki se bolj fokusirajo na opazovanje divjih živali in potovanja v divjino. V Aziji obstaja velika vpetost tradicionalne kulture in kulturnih znamenitosti. V Evropi pa je ekoturizem povezan s podeželskim turizmom in agrarno pokrajino (Denman, 2002).

Vse vrste turizma, ki se navezujejo na naravno okolje, z angleškim izrazom imenujemo NBT. Pojem se uporablja za novejšo, neurbanizirane oblike turizma v naravnem okolju in lahko vključuje tudi ekoturizem ter avanturistični turizem. Zaradi porasta ekološke zavesti so postale omenjene oblike popularne, vendar NBT sam po sebi ne zahteva odgovornosti turistov do okolja in minimalnega poseganja v okolje, ampak se navezuje samo na doživljanje narave (Mihalič, 2006).

Kot del ekoturizma se v nekateri literaturi navaja podeželski turizem, ki je značilen za območje Evrope. Podeželski turizem je turizem, ki ima za cilj potovanja na podeželje oziroma na kmetijska območja. Kot alternativna oblika turizma je bil najprej vpeljan v ZDA v šestdesetih letih. Pojavlja se v dveh različicah, in sicer kot turizem na kmetijah in agroturizem. Pri prvi različici turisti bivajo na tradicionalni poljedelski ali živinorejski kmetiji, sodelujejo pri poljedelskih dejavnostih in jedo hrano pridelano na kmetiji. Pri agroturizmu turisti bivajo v hotelu ali pri kakšnem drugem ponudniku prenočitev, ki se nahaja na kmetijskem območju in se udeležujejo raznih dejavnosti, povezanih s kmetijstvom (Dopolnilne dejavnosti..., 2011).

Grafikon 4: Vrste turizma glede na pristop

Vir: France, 1997; cv: Laksakundilok, 2004, str. 120.

Ekoturizem kot koncept je lahko vpet tudi v druge oblike turizma, kot so avanturistični, podeželski, naravni in športni. Torej, če druge turistične dejavnosti predpostavljajo

visoko raven ohranjanja narave, kjer so posegi skladni z nosilnostjo pokrajine, je učenje primaren interes turista in upoštevajo osnovne principe trajnostnega razvoja, je lahko to tudi ekoturizem. Izlet v pragozd sam po sebi ni ekoturizem, če nekako ne prinaša koristi okolju in ljudem, ki tam živijo. Prav tako rafting ni ekoturizem, če ne prispeva k zaščiti porečja.

Ali lahko torej vožnjo po gozdni poti, hojo po gozdu, plavanje na javni plaži, treking po Antarktiki definiramo kot ekoturizem (Blamey, 2001)? Potrebno se je vprašati kot turist ali ponudnik turistične dejavnosti, ali obstajajo v turistični ponudbi resnična prizadevanja za ohranitev okolja, lokalne identitete in obojega za prihodnje generacije (What is Ecotourism, 2007).

O vseh definicijah različnih zvrsti turizma in njihovi vpletenosti v ekoturizem bi lahko še razpredali, vendar pa sta motiv in etičnost glavna mejnika med njimi (What is Ecotourism, 2007). Razumeti je potrebno, da ekoturisti niso zgolj koristniki naravnih vrednot, temveč naj bi aktivno sodelovali tudi pri njihovem varovanju in ohranjanju. To sodelovanje ekoturizem loči od vseh ostalih zvrsti turizma v naravi (Keršič-Svetel, 2002).

Zaradi pojavljanja različne implementacije in ponujanja ekoturističnih proizvodov so nekateri avtorji opredelili različne vrste ekoturizma. Weaver tako ločuje »mehki ekoturizem« in »trdi ekoturizem«, Orams »aktivni« in »pasivni«, Honey »avtohtoni ekoturizem« in »lahki ekoturizem«, ki pa se razlikujejo v odnosu in interesu turistov in turističnih ponudnikov do narave, stopnji ohranjanja okolja in poučevanja ter trajnostnega udejstvovanja. Nekatere oblike so do takšne mere »mehke«, da v bistvu niso več ekoturizem, ampak že del konvencionalnega turizma oziroma »eko« tržna znamka (Laksakundilok, 2004). Ekoturizem se včasih zlorablja in se uporablja kot začetni razvoj ene regije, ki pa se hitro spremeni v masovni turizem. Neokrnjeno naravo vključimo v turistično ponudbo, kjer obstaja nevarnost, da je to le začetna faza masovnega turizma (Mose, 1989; cv: Zagoršek, 2010). Tukaj pa se pojavi vprašanje, kaj je res ekoturizem in kako ga doseči.

3. TURIZEM IN OKOLJE

Turizem se kot gospodarska dejavnost odvija v nekem okolju oziroma prostoru, torej sta pojma vedno nerazdružljivo povezana. Povezanost ima za posledico vplive turizma na okolje in obratno. Medtem ko okolje vpliva na turizem zlasti kot eden izmed dejavnikov razvoja, pomeni vpliv turizma na okolje zlasti njegovo obremenjevanje, spreminjanje ter prilagajanje za svoje potrebe. Idealen model, v katerem bi zadostili interesom okolja (varovanje in zaščita), gospodarstva (optimalen razvoj z dobičkom) in družbe, redkokdaj obstaja. Obstajajo pa razlogi zlasti ekonomske narave, da do takšnega ravnovesja ne prihaja, ko imajo gospodarski interesi prednost pred ostalimi (Tamše, 2010).

3.1. VPLIVI EKOTURIZMA NA OKOLJE

Vpliv človekovega delovanja, ko se ta ukvarja s turizmom, bodisi kot turist ali kot izvajalec turistične dejavnosti pušča posledice na vseh delih okolja, družbe in ekonomije s pozitivnega in negativnega vidika. V pozitivnem smislu razvoj turizma na nekem področju vodi v ohranjanje in zavarovanje okolja, v negativnem pa do onesnaževanja in spreminjanja okolja, kar pa v končni fazi prinaša povratne negativne vplive okolja na turizem (Tamše, 2010). Po drugi strani turizem povzroča ugodne socialne učinke, ki se kažejo v povečanju življenjskega standarda lokalnega prebivalstva zaradi povečanja lokalne zaposlenosti in zgrajene turistične infrastrukture, kar pa lahko v negativnem smislu vodi do izginjanja avtentičnosti in kulturne tradicije. Zaradi razvoja turizma se ustvarja promocija in renome regije (Mihalič, 2006). Promocija turistične regije pa prinaša ekonomsko izboljšanje oziroma stabilnost, ki pa se lahko pri nekontroliranem razvoju in usmerjanju sprevrže v masovni turizem, ki prinaša v glavnem le še ekonomske koristi dokler so naravni viri še ohranjeni.

3.1.1. Negativni vplivi

Negativni učinki nastanejo, ko je število turistov večje kot so samočistilne sposobnosti okolja. Nenadziran komercialen turizem predstavlja potencialne grožnje številnim naravnim območjem s posledicami na okolju, ki vodijo v splošno onesnaževanje, fizično degradacijo in uničevanje naravnih virov. Zlasti so kritična območja, kjer je že prišlo do kontaminacije okolja in tako turizem še samo povečuje pritiske (Environmental Impacts..., 2011).

S turizmom se povečujejo pritiski na naravne vire (onesnaževanje, kanalizacijske odplake, prekomerna poraba, prometno onesnaževanje), povzročanje hrupa (turistični objekti, masovni turizem), vizualno onesnaževanje pokrajine in degradacija (arhitekturna neprimernost, prekomerna pozidava), odpadki (občutljiva gorska in vodna okolja) ter ogrožanje avtohtonega rastlinstva in živalstva (Mihalič, 2006).

Turizem ni največji onesnaževalec okolja in generator podnebnih sprememb. Vendar del škodljivih emisij nastaja tudi zato, ker ljudje potujejo (Mihalič, 2007).

Znotraj okoljskih učinkov turizma imajo posebno mesto tisti, ki so povezani s prometom, ki ga povzroča turizem, saj na nivoju posameznega turističnega potovanja prispeva največji delež okoljskih učinkov (Gössling in sod. 2005; cv: Cigale, 2010). Turizem je večinoma obravnavan le na ciljnem območju, čeprav povzroča prostorsko relevantne

učinke tudi drugod, npr. na poti do turističnega kraja. Cestni in letalski promet stalno naraščata in vzporedno s tem narašča tudi promet, pogojen s prostočasnimi motivi (Cigale, 2010). Mnogi turisti pridejo na željene destinacije z avtobusi in osebnimi avtomobili, kar predstavlja ponekod veliko obremenitev za okolje z oddajanjem škodljivih emisij v ozračje (Toplak, 2009). Letalski promet, katerega približno polovica je danes turističnega, prispeva 2,5 % svetovne proizvodnje CO₂-ja (UNEP, 2006; cv: Mihalič, 2006).

Ekološki turizem za naravo in prvobitnost okolja ne pomeni nič slabega, v kolikor se zares omejuje zgolj na opazovanje. Ne glede na to, koliko skrbi se posveti ohranjanju narave, pa ni mogoče preprečiti vpliva na lokalno prebivalstvo, ki ob prihodu obiskovalcev postopoma začne spreminjati svoj vsakdanjik ter ohranjati tradicijo le še za namen zaslužka (Tamše, 2010). S prihodi turistov se lahko v okolju sproži imitiranje življenjskega stila turistov in potrošnih navad kar pomeni, da lahko privede do nezadovoljstva prebivalstva s tradicionalnim načinom življenja. Temu sledi skomercializiranost in standardiziranost avtohotone kulture, ki navsezadnje izgubi avtentičnost in domorodci postanejo le še turistična atrakcija (Mihalič, 2006).

Brez nadzorovane kontrole in monitoringa nosilne kapacitete lahko turistično območje preplavijo komercialni vplivi, ki ga uničujejo oziroma spremenijo v masovno atrakcijo. Zato je nujno določevanje mej sprejemljive turistične kapacitete in števila turistov kot ena izmed opcij zmanjševanja negativnih vplivov. Vendar je sama določitev teh mej zapletena in omejitve marsikdaj sploh ne obstajajo. Ampak narava ima svoje meje absorbiranja človeških vplivov in regeneriranja, zato bi tudi turizem moral določiti meje koncentracije turizma (Bushell, 1999; cv: Bushell, 2001).

3.1.2. Pozitivni vplivi

Razvoj turizma na nekem področju lahko skozi zaščito ekosistemov vodi v ohranjanje biološke in kulturne raznovrstnosti (Honey, 2008).

Pozitivni vplivi na naravno okolje so, da je turizem lahko vir finančnih sredstev za zaščito, razlog za izboljševanje kakovosti naravnega okolja (renovacija ekološko degradiranih območij s pomočjo turizma), krepitev ekološke zavesti, etike in odgovornosti. Turizem lahko izboljšujeta ekološki management in planiranje.

Ekoturizem spodbuja zaščito kulturnih značilnosti destinacije, saj so le-te turistična privlačnost in s tem ne le, da zagotavlja finančna sredstva, ampak tudi ohranja lokalno kulturo ter hkrati oblikuje in krepi kulturno zavest in je lahko razlog za oživitev pozabljenih običajev (Mihalič, 2006). S promocijo trajnostne uporabe biodiverzitete se zagotavljajo delovna mesta za lokalno prebivalstvo. Ekoturizem ponuja priložnost lokalnim skupnostim in avtohtonim prebivalcem za sodelovanje v upravljanju ekoturističnih podjetij oziroma ponudbe (Honey, 2008).

Ekonomski vidiki se odražajo v povečanju ekonomskega prihodka za marsikatero razvijajočo se turistično regijo (Environmental Impacts...,2011). Za mnoge države ekoturizem ne predstavlja le obrobne dejavnosti, skozi katero finančno pomaga ohranjati okolje, ampak predstavlja osrednjo in najpomembnejšo gospodarsko dejavnost v nacionalnem gospodarstvu. Med takšne države bi lahko šteli Kostariko, Madagaskar, Nepal, Ekvador, Antarktiko, kjer ekoturizem predstavlja pomemben delež BDP-ja

(Tuohino, Hynonen, 2001; cv: Ecotourism, 2011). Turizem je postal pomemben vir zaslužka za kar 83 % držav v razvoju (Mastny, 2001; cv: Wearing, Neil, 2009).

3.2. VPLIVI OKOLJA NA EKOTURIZEM

Razvoj turizma pogojujejo zlasti naravne razmere nekega območja, v povezavi s kulturnimi, zgodovinskimi in drugimi znamenitostmi. Kakovostno okolje je eden temeljnih pogojev za sedanji in prihodnji razvoj turizma (Mihalič, 2001).

Turistično območje je tisto, ki s svojimi karakteristikami pogojuje razvoj turizma, privablja obiskovalce, da tam preživijo krajši ali tudi nekoliko daljši čas z namenom sprostitve, oddiha, rekreacije ali drugih aktivnosti (Tamše, 2010). Turizem je v veliki meri odvisen od pokrajine in njenih značilnosti. Turisti prihajajo na določeno območje ravno zaradi teh značilnosti. Edinstvenost in enkratnost turističnega območja oziroma pokrajine postajata čedalje pogostejše tisto, kar pritegne turiste (Cigale, 2010). Kakovost okolja je danes eno izmed osnovnih pričakovanj, ki jih imajo turisti (Slovenski turizem..., 2010).

Ekološka kakovost je pomemben dejavnik pri izbiri turistične destinacije. V zvezi s tem se najpogosteje omenjajo čista voda, čist zrak in okolje, lepota narave, prisotnost gozdov, odsotnost izpušnih plinov ter neokrnjeno naravno okolje. Ekološka kakovost je lahko dana sama po sebi, denimo v primerih, ko se turizem v neokrnjenih predelih šele začne, lahko pa je - kot na primer v nekaterih razvitejših destinacijah - premišljena, na novo ustvarjena in varovana in je rezultat naporov ekološkega managementa v destinaciji (Program celovitega..., 2004). Zlasti v zavarovanih območjih je ohranjena narava torej ključni pogoj za trajno turistično ponudbo, ki ob spoštovanju različnih varstvenih režimov, omogoča sonaravno turistično in rekreativno rabo ter ekonomsko izkoriščanje (Plut, 2006).

Ko se turist odloča za območje preživljanja oddiha, je podnebje eden izmed odločujočih lokacijskih dejavnikov (Hardy, 2003; cv: Plut, 2007). Podnebje je pomemben naravni resurs za turizem. Vpliva na izbiro kraja in časa letovanja, določa turistično infrastrukturo in ponudbo dejavnosti. Poleg podnebja, ki vpliva na dinamiko v turizmu dolgoročno, kratkoročno bistveno vplivajo vremenske razmere (Kajfež Bogataj, 2007). Zaradi velike odvisnosti od podnebnih in vremenskih razmer se po mnenju številnih znanstvenikov turizem uvršča med tiste gospodarske dejavnosti, kjer naj bi podnebne spremembe v prihodnosti povzročile številne, praviloma negativne posledice (Hardy, 2003; cv: Plut, 2007).

Kakovost voda je za razvoj turizma pomemben dejavnik z različnih vidikov. Slaba kakovost okolja odbija turiste, kar velja še posebej za vode. Turizem je ne samo velik porabnik vode, ampak zahteva predvsem čisto in vizualno kakovostno vodo. Tako turizem nastopa na eni strani v vlogi dejavnosti, ki je zelo zainteresirana za čim bolj kakovostno vodo, na drugi pa v vlogi njenega onesnaževalca in velikega porabnika (Cigale, 2007).

Ekonomija in okolje sta na področju turizma združljiva bolj kot na kateremkoli drugem področju človekove aktivnosti. Predvsem zato, ker turizem v večini primerov temelji na privlačnosti okolja in je ta osnova za turizem. Kakovost okolja je osnova turizma oziroma turistične ekonomije, njegova zaščita pa pogoj, da bo turistični razvoj lahko trajen (De Rivera, 1990; cv: Mihalič, 2006). Ekonomsko je neutemeljeno razvijati tak koncept

turizma, ki uničuje okolje. Zadovoljiti je potrebno turistične potrebe, po drugi strani pa ohranjati okolje, kar pomeni uvajanje ekološko sprejemljivih oblik turističnega razvoja, ki so ekonomsko uspešne. Da bi to dosegli, je potreben ekoturistični management vključiti v vsak segment turistične ponudbe.

3.3. EKOTURISTI

Ekoturizem uravnava ravnovesje med ohranjanjem narave in razvojem. Vendar pa je pri tem pomembna tudi tretja komponenta, in sicer človeški faktor. Ljudje so pomembna ustvarjalna energija, ki s svojim znanjem, strpnostjo, ozaveščenostjo in informiranjem lahko prispevajo pomemben delež k trajnostnemu razvoju (Rožič, 2003).

Ekološka etika se nanaša na standarde in načela, ki usmerjajo vedenje posameznikov ali skupin v odnosu do okolja. Ukvarja se z moralnimi obveznostmi in vprašanji, kaj je prav in kaj narobe. Turistično ekološko odgovornost opredeljujemo kot zavedanje o ekoloških problemih, ki jih povzroča turizem (Mihalič, 2006). Ne samo turisti, ampak vsi bi se morali zavedati pomena kulturne in naravne dediščine v svojem ali tujem okolju, jo spoštovati in ohranjati ter varovati za naslednje rodove (Klemen - Krek, 2003).

Ekoturisti so že v domačem okolju ekološko ozaveščeni, kar se odraža v recikliranju odpadkov in nakupu ekoloških izdelkov. Turisti se za preživljanje počitnic po večini v prvi vrsti odločajo za kakovostno okolje (Mihalič, 2004; cv: Kraševac, 2009), vendar so po nekaterih raziskavah prav ekoturisti tisti bolj zainteresirani, da svoje potovanje preživijo v specializiranih nastanitvah v naravnem okolju, kot so kmetije, kočje in kampiranje in kupijo storitev turističnega podjetja, ker to podjetje izvaja ekološki management. Mnogi od njih so člani kakšne okoljske organizacije, ki si prizadeva ohranjati naravno okolje. Kljub temu so raziskave pokazale, da kljub okoljski ozaveščenosti in učenju o okolju večine ne zanimajo okoljevarstveni problemi, skratka spoštujejo okolje, ampak niso zavezani k zaščiti okolja. Vendar pa ni bilo vedno tako, kajti v zgodnjih 80. letih so imeli ekoturisti močnejšo okoljsko etiko, mnogi so se udeleževali prostovoljnih programov, ki so obravnavali okoljske probleme (Beeton, 1998).

Mnogi, ki se imajo za ekoturiste, na dopustu posvečajo več pozornosti svojim potrebam in ugodju kot pa okolju. Potrebe po nujnih dobrinah so zamenjale zahteve po luksuzu in ugodju v turistični infrastrukturi, ponudbi in transportu. Kljub novim tehnologijam, ki pripomorejo k zmanjševanju vplivov na okolje, imamo po drugi strani vedno več turistov, ki vplivajo na okolje (Bushell, 2001). Raziskave so pokazale, da 60-90 % ameriških, britanskih in avstralskih turistov meni, da bi morala biti aktivna zaščita okolja in podpiranje lokalne skupnosti pomemben del odgovornosti vsakega turista (Chafe, 2005; cv: Wearing, Neil, 2009).

Z okoljskim izobraževanjem v turizmu zadovoljimo potrebo turistov po informacijah o naravnih in kulturnih atrakcijah, medtem ko z okoljskim ozaveščanjem podajamo napotke, kako ohranjati naravo in ustvarjati minimalne negativne vplive na okolje (Blamey, 2001). Posamezniki moramo kot rekreativci in turisti varčevati z naravnimi viri, spremeniti nakupovalne navade (nakup kmetijskih pridelkov, izbira okoljsko certificiranih storitev in izdelkov okoljsko in družbeno odgovornih ponudnikov/proizvajalcev), skrbeti za kakovost življenja z zdravim načinom prehranjevanja, več gibanja v naravi, skrbeti za izobraževanje o okolju ter za nadzorovanje in zmanjševanje vplivov na okolje (Jurinčič, 2007).

4. EKOTURIZEM V SLOVENIJI

V prvem delu poglavja predstavljam ekološki management. Z uporabo programov v slovenskem turizmu spodbujamo ekološko kakovost. Predstavljeni bodo znaki ekološke kakovosti in znaki za okolje, ki so jih pridobila turistična območja oziroma slovenska turistična podjetja. V nadaljevanju bodo kot del ekoturistične ponudbe predstavljeni vsi ekološko certificirani turistični objekti v Sloveniji. Ob koncu bodo predstavljeni tudi objekti, ki se zgolj promovirajo kot ekološki, in tisti produkti, katerih zasnova je ekološka, čeravno tega skozi promocijo ne moremo zaznati.

Turizem predstavlja pomembno razvojno in poslovno priložnost za Slovenijo. Glede na sedanjo stopnjo razvitosti slovenskega turizma in obstoječ razvojni potencial lahko turizem v naslednjih letih postane ena izmed vodilnih panog slovenskega gospodarstva in tako pomembno prispeva k doseganju razvojnih ciljev Slovenije.

Razvijanje trajnostnega turizma je prioriteta razvojna usmeritev tako evropskega turizma (EU) kot mednarodne skupnosti (UNWTO) ter mednarodnih organizacij, katerih članica ali podpisnica je tudi Slovenija (OECD, Alpska konvencija, Unija za Sredozemlje...) (Turistična politika..., 2011). Slovenija se tako kot članica svetovne skupnosti in njenih organizacij aktivno pridružuje sodobnim trendom in procesom trajnostnega razvoja (Božičnik, 2003).

Razvoj turizma v Republiki Sloveniji temelji na načelih trajnostnega razvoja, ki ga je vlada RS v Strategiji razvoja Slovenije do leta 2013 opredelila kot enega najpomembnejših razvojnih elementov. Kot ključni dejavnik je vključen tudi v Zakon o spodbujanju razvoja turizma ter v Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011 (RNUST 2007-2011, 2006). S promocijo ekološkega turizma v Sloveniji se je začel ukvarjati Inštitut za trajnostni razvoj že leta 1998, ko je prevzel koordinacijo ECEAT-a (Evropski center za turizem na ekoloških kmetijah), o njem pa se je še posebej govorilo v mednarodnem letu ekoturizma leta 2002. Mednarodno leto ekoturizma je spodbudilo Turistično zvezo Slovenije in vlado do razprav o možnostih, zamislih in usmeritvah ekoturizma v Sloveniji.

4.1. EKOLOŠKI MANAGEMENT

Če uničujemo okolje, uničujemo tudi turizem, zato je pomembno, da se turizem navezuje na varstvo okolja, kajti le tako bo moč zagotoviti dolgoročno turistično poslovanje in ekonomsko uspešnost. Tako je cilj turistično naravnane politike varstva okolja, da bi postal ekonomsko determiniran turistični razvoj tudi ekološko sprejemljiv, da bi se okolje ščitilo in ohranjalo (Mihalič, 2006).

Zaradi obremenjevanja okolja, ki ga je povzročalo ekonomsko konkuriranje in iskanje poti za nove dobičke, se je začela krepiti zavest o potrebni ekološki naravnosti podjetij in ustanavljanju nevladnih organizacij, ki se zavzemajo za zmanjšanje števila posegov v naravno okolje ter za trajnostni razvoj gospodarstva (Program ekološke..., 2006). Osnovanih je bilo mnogo »zelenih« certifikatov in programov, ki merijo okoljske in družbene vplive, ter modelov ekoloških upravljanj za podjetja (Honey, 2008).

Ekološki management (upravljanje) je družbeno odgovorni koncept poslovanja v tržnem gospodarstvu, katerega temeljni cilj je skrb za varovanje okolja (Program ekološke..., 2006). V ekoturizmu se okoljski management ne fokusira samo na turistične dejavnosti, ampak daje pozornost tudi okoljski vzgoji in odgovornosti vseh sodelujočih, predvsem turistov in lokalnih prebivalcev (Laksakundilok, 2004). Poudarja ekološke vidike, vplive na naravo, posege vanjo in posledice, kar se nanaša na ekologijo, medtem ko okoljski management poleg naravnih upošteva še ekonomske in socialne vidike, ker gre za odnos družbe do narave, za konkretne dejavnosti, naravne vire, posege v naravo ter tako za posledice in odgovornosti človekovega delovanja (Lah, 2002).

Nemalokrat se ekoturizem napačno interpretira in se tako v praksi pogosto uporablja kot trženjsko orodje za promocijo turizma, ki je povezan z naravo. Pogosto gre za t.i. »zeleno pranje možganov«, ko turistični ponudniki z oznakami zeleno ali okolju prijazno zavajajo turiste, v resnici pa se okoljsko neodgovorno obnašajo. Tako se nam postavlja vprašanje ali lahko turizem promovira naravna območja, kjer ljudje pridejo v stik z lepoto narave, v resnici pa uničuje ekosisteme (Honey, 2008)? Za lažjo orientacijo, kako naj bi zgleдал ekološki management turističnega ponudnika v praksi, v nadaljevanju predstavljamo programe za spodbujanje ekološke kakovosti v turizmu.

4.1.1. Spodbujanje ekološke kakovosti v turizmu

Povzeto po Programu celovitega spodbujanja kakovosti v turizmu, 2004.

Izraz ekološka kakovost se lahko navezuje na ekološki turizem, na turizem, ki je prijazen do naravnega, lahko tudi kulturnega in socialnega okolja. Izraz je povezan tudi s konceptom trajnostnega turističnega razvoja, kajti trajnostni turistični razvoj predpostavlja skrb za okolje in odgovoren odnos do okolja, medtem ko je ekološki management tehnika, ki to omogoča.

Program za spodbujanje ekološke kakovosti v turizmu je opredeljen kot ekološki management turističnega ponudnika bodisi proizvoda, podjetja ali destinacije. Program za spodbujanje ekološke kakovosti mora imeti vsebino ter nek fizični dokaz (certifikat, priznanje ali blagovno znamko), izkazovati mora neodvisen nadzor in ekološko usmerjenost. Po eni od klasifikacij imamo naslednje skupine ekoloških programov:

- ekološki kodeksi
- ekološke nagrade/tekmovanja
- ekološke označbe, ki zajemajo znake ekološke kakovosti
- ekološke označbe, ki zajemajo ekološke znake za zmanjševanje negativnih vplivov na okolje
- sistemi ekološkega managementa, ki vključujejo ekološko strategijo in razvoj, kot npr. ekološki ISO standardi

Področje obravnave ekološke problematike v turizmu zajema tri vrste okolja, in sicer:

- naravno okolje, tudi izgrajeno umetno fizično okolje (proučujejo se vplivi na naravno okolje, onesnaževanje in kakovost okolja, porabo naravnih virov, vizualni izgled pokrajine)
- kulturno okolje (proučujejo se vplivi na kulturo, skuša se ohranjati avtohtonost in avtentičnost)

- socialno okolje (proučujejo se morebitni učinki na lokalno okolje, prebivalstvo, njihove koristi in škode zaradi razvoja turizma).

Področja delovanja oziroma obravnave ekološke problematike v turizmu zadevajo turistično ponudbo in turistično povpraševanje. Na strani turistične ponudbe so nosilci ekoloških aktivnosti v turizmu:

- turistični proizvod/storitev
- turistično podjetje kot proizvodni obrat (in njegovi zaposleni) ali njegov del
- turistična destinacija kot naravno okolje (lahko neokrnjeno naravno okolje kot npr. zaščitena območja, ali kot urbanizirano okolje kot npr. urbane plaže, smučišča, turistični kraji), kot niz podjetij in organizacij (npr. LTO, TD,...)
- lokalni prebivalci oziroma socialno – kulturno okolje/organizacije.

Klasifikacija ekoloških programov je omejeno uporabna za uvajanje ekoloških aktivnosti v turizmu, ker zajema samo raven podjetij oziroma organizacij. Ne zajema prebivalstva in turistov, ki so prav tako nosilci ekološkega obnašanja in pomemben ekološki člen pri uvajanju ekološkega ali trajnostnega turizma.

Na področju ekološke kakovosti v turizmu je potrebno uresničevati cilje kot so uveljavljanje načel trajnostnega turističnega razvoja, dvigovanje ekološke zavesti na strani ponudbe in povpraševanja, informirati o ekološki kakovosti okolja za potrebe turizma, zmanjševati negativne vplive na okolje in varovati naravne vire ter vključevati okoljske vidike v oblikovanje turističnih proizvodov in poslovanje podjetij.

4.1.1.1. Ekološki kodeksi

Način uvajanja ekološkega kodeksa je pogosto prvi korak ali sestavni del ekološkega managementa. Predstavlja skupek načel, ki opredeljuje okolju prijazne načine obnašanja oziroma v nekem smislu komunicira ekološko etiko (standarde, načela) in priporoča »pravilno« obnašanje (načine, kako se obnašati do okolja prijazno). V turizmu poznamo ekološke kodekse za različne ciljne skupine (ponudnike nastanitvenih zmogljivosti, kodekse za turiste, za organizatorje potovanja ali turistične agencije, destinacije itd.)

Primer: Ekološki kodeks za ponudnike nastanitvenih zmogljivosti

Kot primer ekološkega kodeksa za ponudnike nastanitvenih zmogljivosti navajamo Ekološki kodeks Evropskega združenja mladinskih hotelov. S kodeksom so se obvezali spoštovati naslednja načela:

- načelo zmanjševanja škodljivih vplivov na okolje: zmanjševanja uporabe materialov škodljivih za okolje, smotrnejša poraba vode
- načelo recikliranja: uporaba v celoti ali delno recikliranih proizvodov, recikliranje papirja, stekla, plastike in organskih odpadkov
- načelo zmanjševanja onesnaževanja: minimiziranje onesnaževanja z učinkovitimi in ekološko sprejemljivimi metodami
- načelo nadziranja potrošnje energije in uporabe obnovljivih virov energije
- načela na področju transporta: spodbujanje uporabe javnih prevoznih sredstev
- načelo ekološkega izobraževanja: spodbujanje zaposlenih in obiskovalcev h okolju prijaznejšemu obnašanju

Primer: Ekološki kodeks za naravne parke

Ekološki kodeks za naravne in narodne parke Evrope je bil napisan v podporo in vzpodbudo razvoju ekološkega turizma na za(varovanih) območjih. Ekoturizem naj bi zagotavljal varovanje in ohranitev naravnega, kulturnega in socialnega okolja, prispeval k ekonomski rasti in kakovosti življenja lokalnega prebivalstva, obiskovalcev ter zaposlenih. Nekatera izmed načel so:

- enoten turistični management z zavedanjem o maksimalnem številu nastanitvenih zmogljivosti
- ohranitev naravnih virov z minimalno porabo naravnih virov
- zaščita kulturne dediščine
- sodelovanje z lokalnimi oblastmi
- razvoj primernih in kvalitetnih turističnih proizvodov
- izobraževanje in informiranje o zaščitenih območjih

Primer: Ekološki kodeks za organizatorje potovanj/turistične agencije

Izbrani primer kodeksa za organizatorje potovanj oziroma turistične agente je zapis najpomembnejših načel, po katerih naj bi se turistični delavci ravnali pri svojem delu:

- že pred odhodom na potovanje se prične ekološko informiranje in ekološka vzgoja turistov
- vodniki na vodenih izletih informirajo turiste o območnih značilnostih
- preprečevanje škode in pritiskov na naravno in kulturno okolje, minimiziranje vplivov turistov (nudenje ustrezne literature, navodil...)
- preprečevanje negativnih učinkov množičnega turizma: manjše število turistov v skupini
- ekološko izobraževanje delavcev in turističnih vodnikov
- sodelovanje pri projektih zaščite in varstva okolja
- zaposlovanje lokalne delovne sile
- izbira obratov nastanitve, ki skrbijo za varovanje okolja in lokalnih virov

V Sloveniji TZS promovira Etični kodeks (The Global Code of Ethics for Tourism) Svetovne turistične organizacije, s katerim so postavljeni temelji za razvoj turizma v prihodnosti, ki naj bo odgovoren in upošteva trajnostni razvoj. Upoštevanje le tega naj bi po mnenju WTO-ja zmanjšalo negativen vpliv turizma na okolje in kulturno dediščino, pri tem pa povečalo število prednosti, ki jih bodo imeli prebivalci turističnih krajev. Cilj kodeksa je promovirati odgovoren in vsem dostopen turizem, kjer ljudje izkoristijo svoj prosti čas ali potujejo s spoštovanjem do različnih družb.

Etični turistični kodeks WTO je uporaben tudi za razmere v slovenskem turizmu, vendar ni univerzalno ali konkretno uporaben za vse nivoje poslovanja v turizmu. Podaja osnovne smernice za razmišljanje o razvoju trajnostnega turizma na svetovni in državni ravni. Ne obstaja noben vir ali študija, ki bi kazala na obstoj podobnih ekoloških kodeksov v turističnih podjetjih za oblikovanje turističnih proizvodov, za zaposlene v turizmu, za lokalno prebivalstvo ali za obiskovalce. Obstajajo kodeksi, ki jih imajo v zaščitenih območjih ipd., ki zadevajo tudi vplive na okolje.

4.1.1.2. Ekološke označbe

Koncept trajnostnega razvoja se je večinoma pojavil pri delovanju nevladnih organizacij, zato so mnoga priporočila in smernice v trajnostnem razvoju prostovoljna. Ker je priprava minimalnih standardov dolgotrajen proces, so prostovoljna priporočila, pristopi, prakse, še vedno najboljša pot za uveljavljanje trajnostnega razvoja in izboljšav stanja v okolju. Med vsemi okoljskimi shemami (znaki za okolje, nagrade in priznanja, okoljski vodstveni sistemi, kodeksi okoljskega vedenja, zaveze in izjave podjetij) so najbolj učinkoviti znaki za okolje in nagrade za okolje. Leta 2001 je bilo na svetu na področju okoljskih shem podeljenih približno 7000 znakov za okolje turističnim izdelkom. 2/3 znakov za okolje so upravljala zasebna turistična združenja in NVO, medtem ko za 1/3 skrbijo vladne organizacije. V letu 2001 je bilo 78 % certifikatov podeljenih izdelkom v Evropi.

V turizmu ekološko označevanje obsega znake za okolje, ki preverjajo vplive na okolje (podobno kot pri industrijskih proizvodih), znake ekološke kakovosti, ki preverjajo ekološko kakovost in kombinirane oblike označevanja.

Prvi znaki za okolje so nastali na tradicionalnih industrijskih področjih v 90. letih., zlasti v sektorjih, ki so najbolj očitno onesnaževali okolje, naftno-predelovalna, kemična, gumarska in podobne industrije. Na splošno velja, da obstajajo tri ravni turističnih znakov za okolje, in sicer za množični turizem (najbolj splošno in ohlapno navodilo, ki zgolj usmerja pozornost na okoljske učinke in na varčevanje z energijo in odpadki), trajnostni turizem (okoljski, socialno-kulturni in ekonomski kriteriji) in ekološki turizem (najbolj strogo zastavljen in upošteva le proizvode in storitve, ki so deklarirano ekološki in turistični) (Program ekološke, ...2006).

Znaki ekološke kakovosti

Znaki ekološke kakovosti se nanašajo na stanje kakovosti okolja za potrebe turizma. Okoljske informacije, ki so posebej relevantne za turizem, se nanašajo na kakovost za turizem pomembnih vidikov okolja kot npr. informacije o stanju zraka in atmosfere, voda, pokrajine in naravnih spomenikov, biološke raznovrstnosti, idr..

Znaki, ki bi označevali kakovost okolja v turizmu so redki. Obstajajo številni ekološki zemljevidi, iz katerih je moč razbrati npr. kakovost vode, onesnaženost zraka. Na področju turizma med pomembnejšimi znaki ekološke kakovosti omenjamo modro zastavo (Program celovitega..., 2004).

V Sloveniji informacije za potrebe turizma o kakovosti okolja nudi program Modra zastava, ki ga izvaja nevladna organizacija DOVES. Modra zastava (MZ) je mednarodno ekološko priznanje za naravna kopališča ob morju, notranjih stoječih vodah ter marinah. Modra zastava je sicer kombiniran ekološki znak (ni samo znak ekološke kakovosti) in med kriteriji zahteva tudi ekološko kakovost vode za kopanje in čistost ter urejenost plaž. V desetih letih je bilo v Sloveniji podeljenih skupno že 43 ekoloških znakov Modre zastave, 26 za naravna kopališča in 17 za marine (Program celovitega..., 2004). Leta 2010 je imela Slovenija podeljenih 8 Modrih zastav (6 kopališč in 2 marini). Poleg izvajanja programa Modre zastave DOVES izvaja še program Ekošola. V program Ekošola so vključene šole, ki si prizadevajo za načrtno pospeševanje okoljskega

izobraževanja in ozaveščanja mladih predvsem o pomenu varovanja okolja in zdravja ljudi (DOVES, 2011).

Drugi projekt, ki je obstajal v Sloveniji, je bilo posredovanje informacij o kakovosti okolja skozi informacijsko mrežo nemškega organizatorja potovanj ADAC. Ta za svoje uporabnike na spletnih straneh posreduje informacije o kakovosti kopalnih voda in čistosti plaž. Slovenija je sodelovala v programu do leta 2000, po tem letu pa okoljskih informacij v to mrežo ne posreduje več (Poročilo o okolju..., 2010).

Znaki za okolje (Ekološki znaki)

Znaki za okolje se nanašajo na zmanjševanje negativnih vplivov na okolje, zmanjševanje uporabe naravnih virov in onesnaževanja. Znaki naj bi povečali povpraševanje in ponudbo proizvodov in storitev, ki jamčijo okoljsko neškodljivost in spoštujejo okoljske standarde. Zagotavljajo kakovostno izbiro, torej informirajo in dokazujejo uporabniku, da lahko pričakuje okolju prijazen proizvod ali storitev (Program ekološkega...2006). Za eko znake se lahko potegujejo tudi destinacije (Green Globe) ali posamezni proizvodi, ki so lahko turistični (npr. eko znak EU).

V Sloveniji imamo trenutno tri hotele z znakom za okolje. Terme Snovik in Hotel wellness Park Laško z evropskim znakom za okolje (EU Marjetica) in Bohinj Park Eko Hotel z mednarodno oznako Green Globe. Evropski znak za okolje je letos pridobila tudi turistična kmetija Urška iz Križevca pri Stranica. iz Križevca pri Stranica. V letu 2005 je DOVES pridobil tudi koncesijo za podeljevanje skandinavskega Zelenega ključa, ki je prirejen za nastanitvene zmogljivosti in šotorišča (DOVES, 2011).

Kriteriji za eko znake za nastanitvene objekte se lahko nanašajo na vrsto elementov, kot so npr. prisotnost ekološke politike, ravnanje z odpadki, nabava surovin v večjih količinah in okolju prijazni embalaži, uporaba pralnih sredstev, nadzorovana poraba vode itd. Pogosto so kriteriji za ekološke znake širši in se ne nanašajo le na vplive na naravno okolje in naravne vire, temveč tudi na druge vplive, ki jih turizem navadno tudi obravnava pod skupnim pojmom »ekološki vplivi«. Takšni vplivi so na primer pozidanost pokrajine, vpliv na kulturno dediščino, vpliv na lokalno prebivalstvo, ipd.

Potrebno je poudariti, da se v slovenščini ob pojmu znak za okolje uporabljajo izrazi ekološki znak, ekološka znamka, znak okolja, znak okolju prijazen izdelek in podobno. Namesto uporabe pridevnika ekološki nekateri predlagajo uporabo okoljski, vendar uporaba le-tega (še) ni običajna (Priročnik za ekološko..., 2006).

Primer: EU eko znak za nastanitveni sektor

Evropska unija je leta 1992 vpeljala svoj znak za okolje EU Marjetica, ki je uradni znak EU na področju varovanja okolja. Znak je med drugim namenjen tudi za turistične proizvode. Kriterije za nastanitvene zmogljivosti so izdelali leta 2003, 2005 pa dopolnili tudi za kampe (What is Ecolabel, 2010). Z znakom upravlja evropsko telo, vendar se prijavitelji obračajo na nacionalne organizacije, pri nas je to Ministrstvo za okolje in prostor (Program celovitega..., 2004). Poleg Evropskega znaka za okolje obstajajo še številni drugi znaki tako na mednarodni, nacionalni kot regionalni ravni.

Med ostale ekološke programe uvrščamo še sisteme ekološkega managementa, ki vključujejo ekološko strategijo in razvoj, kot npr. ekološki ISO standardi. Tovrstni

sistemi so v tujini in v Sloveniji najbolj poznani, številna podjetja so že pridobila ISO standarde, nekatera tudi ekološki ISO standard, vendar je med njimi zelo malo turističnih podjetij. V klasifikaciji ekoloških programov niso zajete še druge vrste ekoloških aktivnosti, ki se nanašajo na posamezne okoljske aktivnosti, niso pa del sistema upravljanja z ekološko kakovostjo, ki bi ga lahko certificirali oziroma priznali z nekim znakom (Program celovitega..., 2004).

4.1.2. Ekološki management v Sloveniji

V slovenskih turističnih podjetjih trajnostni razvoj in ekološki management večinoma nista v ospredju oziroma se ju ne izvaja kot nujen sestavni del poslovanja. Večina turističnih podjetij pojmuje ekološki management kot stroškovno zahtevno in obremenjujočo poslovno politiko, ki je kljub zavedanju iz pragmatičnih razlogov ne upoštevajo. Raziskav o ekološki odgovornosti, turistični ekološki etiki in na splošno o odnosu turizma do okolja ter do koncepta trajnostnega razvoja turizma v Sloveniji skoraj nimamo oziroma so redke in predvsem nezadostne (Mihalič, 2007). Analiza stanja ekološke ureditve v slovenskih hotelih, izpeljana 2006 s strani Ministrstva za gospodarstvo, nam pove, da imajo slovenski hoteli nizko stopnjo ekološke urejenosti in ekološke naravnosti in da njihovo izvajanje ekološkega managementa po večini ne sodi v celostni koncept kakovostnega poslovanja. Za lažjo predstavo, kako uvajati ekološki management, bi bila nujna priprava priročnika za turistična podjetja, ki bi pomagala pri uvajanju takšnega sistema. Leta 2006 je bil pripravljen program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, ki ponuja osnovne informacije o ekološkem managementu in njegovem uvajanju v poslovanje. Namen priročnika je bil predlagati nabor ukrepov, kako v slovenskem hotelirstvu pospešiti uvajanje ekološkega managementa (Priročnik za ekološko..., 2006).

Za spodbujanje uvajanja ekološke ureditve v turističnih podjetjih bi bilo potrebno vzbuditi naklonjenost do ekološke problematike in prepoznati ekološko naravnano poslovanje podjetja kot poslovno priložnost. Nekateri mednarodno priznani ekološki standardi so v Sloveniji že uveljavljeni in zagotavljajo predvsem visoko kakovost specialne turistične ponudbe na eni strani ter varovanje potrošnikov in okolja na drugi (Program ekološke..., 2006). Zaradi tovrstne promocije je nekaterim ponudnikom, ki so tovrstnim programom sledili, uspelo biti korak pred ostalimi in si ustvariti svojo ciljno skupino, ki je za storitve nekoliko višje kakovosti oz. predvsem nekoliko nadstandardne vsebine pripravljena odstopiti od cenovno ugodnejšega masivnega trenda. Vseeno je zaradi še vedno sorazmerno dragih novejših tehnologij takih praks manj, saj za večino podjetij še vedno pomenijo preveliko tveganje. Ena od glavnih teženj slovenske turistične politike bi tako morala biti zagotavljanje razmer, v katerih bi bili ponudniki, ki v svoji ponudbi upoštevajo trajnostni in sonaravni razvoj, privilegirani in bi se tako samoiniciativno trudili za doseganje visokih ekoturističnih standardov.

4.2. EKOTURISTIČNA PONUDBA

Slovenija se uvršča med evropske države številnih naravnih vrednot in kulturnega bogastva. Pokrajinsko pestrost povečuje velika reliefna energija z višinsko pasovitostjo,

kraške poteze, lega ob najsevernejšem delu Jadranskega morja, trije tipi podnebja (zmerno celinsko, sredozemsko, gorsko), vinorodni rajoni (podravski, posavski in primorski), raznovrstni vodni viri, številni tipi prsti in vegetacije. Naravne vrednote predstavljajo skupaj s kulturnimi vrednotami ob turističnih dejavnostih jedra, ki sestavljajo privlačno slovensko turistično ponudbo, zanimivo tudi za razvoj proizvoda, kot ga predstavlja ekoturizem (Koščak, 2003).

Turistična ponudba je količina turističnih dobrin, storitev in blaga, ki so turistom ponujene in privlačijo ter omogočajo zadovoljevanje njihovih turističnih potreb in motivov (Jeršič, 1990) oziroma tista količina turističnih dobrin, ki so jih ponudniki pripravljene prodati pri dani ceni (Planina, 1990; cv: Mihalič, 2006).

Delitev turistične ponudbe ni enotna, zato so v turistični literaturi prisotni različni pogledi na turistično ponudbo. Po Planini jo lahko delimo na primarno in sekundarno. Primarna turistična ponudba zajema tiste dobrine, ki niso proizvod dela ali ki jih človek ne more več proizvajati v enaki kakovosti, sem spadajo naravne in antropogene dobrine. Sekundarna turistična ponudba zajema osnovno infrastrukturo, turistično infrastrukturo in turistično superstrukturo (Planina, 1966; cv: Mihalič, 2006). Jeršič turistično ponudbo podobno deli, vendar uporablja druge izraze, in sicer jo deli na turistični potencial, turistično opremljenost ter prebivalstvo turističnih območij (Jeršič, 1985). Bistvena razlika med obema, ki je za nas relevantna, je zajemanje turistične infrastrukture in superstrukture. Po nekaterih definicijah turistična infrastruktura zajema objekte in zmogljivosti, kjer se proizvajajo proizvodi in nudijo storitve (Planina, Mihalič, 2002) oziroma so vsi objekti za nastanitev in prehrano ter skupni objekti in naprave, ki omogočajo turistične aktivnosti (bazeni, smučišča, kongresne dvorane, ipd.) (ZSRT, 2003). Turistična superstruktura zajema storitve, ki jih nudijo turistični objekti oziroma so rezultati proizvodnje v obratih turistične infrastrukture (Planina, Mihalič, 2002), medtem ko Jeršič (1985) turistične nastanitvene objekte ne uvršča med turistično infrastrukturo, ampak med superstrukturo. Zaradi različnih opredelitev v nadaljevanju turistične ponudbe ne bomo delili po definicijah, ampak bomo podrobno zajeli ekonastanitvene objekte v poglavju turistična ponudba. Prav tako primarno turistično ponudbo (naravne, socialne in kulturne prvine) ne bomo razdeljevali na naravno in antropogeno, ampak turistični potencial, ki je ali pa lahko postane turistični proizvod, predstavili v poglavjih ekoturizem in naravne vrednote, ekoturizem kot priložnost za razvoj podeželja in ekoturizem v gorah.

4.2.1. Ekonastanitvena ponudba

Po ZRTS »nastanitveni objekt« se štejejo: hotel, motel, penzion, gostišče, hotelsko in apartmajsko naselje, prenočišče, turistični apartma, turistična kmetija, planinski dom, planinska koča, počitniški dom, mladinski dom in drugi domovi, kamp, soba za oddajanje, privez v turističnem pristanišču in drugi objekti, ki so namenjeni za prenočevanje (ZRSST, 2003).

Trenutno v Sloveniji zaznavamo dve smeri ekoturistične ponudbe. V eni se ekoturistična ponudba rojeva na ekoloških turističnih kmetijah, ki ponujajo zdravo bivalno okolje in ekološko hrano, drugo smer pa predstavljajo že uveljavljeni nastanitveni objekti, ki so se odločili razvijati ekoturistično ponudbo.

Ekoturistične kmetije zaradi izvajanja turistične dejavnosti ne povzročajo večjih negativnih vplivov na okolje iz dveh razlogov. Obseg turizma kot njihove dopolnilne dejavnosti je majhen, prav tako majhne pa so tudi njihove nastanitvene kapacitete. Nahajajo se v naravnem okolju in turistom ponujajo stik tako z naravo in lokalnim življenjem. Turisti so v času bivanja vpeti v življenje domačinov, kar jim omogoča spoznavanje njihovih navad in vsakdanjika ob enem pa tudi finančno prispevajo k nadaljnjemu razvoju ekološke kmetije (Ekološki turizem na..., 2011). Z uvajanjem ekološke prehrane v turistično ponudbo je že leta 2005 začel prvi bio hotel v Sloveniji Hotel Zlatorog v Ukancu, ki je za svojo ekološko ponudbo pridobil tudi biocertifikat. Po polletnem obratovanju je hotel zaradi visokih cen domačih in tujih bioizdelkov in neustrezne strukture gostov prenehal z ekološko ponudbo prehrane (Butinar, 2006).

Ekoturizem pomeni hkratno zmanjšanje okoljske škode, izobraževanje turistov o ohranjanju narave in kulturne dediščine ter vključevanje lokalnih prebivalcev v upravljanje turizma. Tovrstnim načelom bi v prvi vrsti morali slediti nastanitveni objekti z uvajanjem zelenih praks (obnovljivi viri energije, napredni sistemi prezračevanja, ločevanje odpadkov, recikliranje vode, prijazna čistila in pripomočki za higieno, tekstilije iz 100 % organskega bombaža, organska in lokalna hrana), upoštevanjem kulturnih posebnosti lokacije ter z vlaganjem v lokalno skupnost, saj so neločljiv del ekoturizma. Hoteli, penzioni, kampi so po načinu dela samostojna turistična podjetja, ki z uvajanjem novejših tehnologij, uporabo naravnih materialov, recikliranjem lahko najbolj znatno prispevajo k minimaliziranju vplivov na okolje. Čeprav so zaradi tržne naravnosti s svojimi kapacitetami in ponudbo nagnjeni k masovnemu turizmu, je njihovo delovanje po načelih trajnostnega razvoja bistvenega pomena, četudi s svojo dejavnostjo ne morejo zagotoviti osnovne izobraževalne funkcije in z njo povezanih primarnih motivov pravega ekoturista. Ekoturistična infrastruktura sama po sebi še ni ekoturizem, lahko pa vsebuje principe trajnosti, ki so najbolj izraženi s certificiranjem. Brez turistične infrastrukture ni turizma, zato je še toliko bolj pomembno, da je le ta okoljsko sprejemljiva.

Ekoturistična ponudba nastanitev je v Sloveniji dokaj skromna. Imamo nekaj turističnih podjetij, ki v svoji ponudbi upoštevajo načela ekoturizma predvsem z okoljevarstveno usmerjenostjo in upoštevanjem sonaravnih iniciativ trajnostnega razvoja.

Hotela Bohinj Park Eko Hotel in Hotel Wellness Park Laško sta visokokakovostna nastanitvena obrata. V svojem načinu poslovanja si prizadevata za čim manjši negativni vpliv na okolje, varčno rabo energije ter manjše onesnaževanje. Tudi eko kamp Korita v praksi uporablja ekološke principe oziroma minimalizira vplive na okolje, čeprav nima za svoje udejstvovanje nobenega certifikata. Tako kamp z zmanjševanjem porabe vode, uporabo izključno naravnih materialov za potrebe kampa, uporabljanjem biološko razgradljivih čistilnih sredstev, kompostiranjem in recikliranjem, izobraževanjem gostov o pomembnosti ohranjanja okolja in narave ter biološko hrano z bližnje kmetije uresničuje načela ohranjanja okolja (Eko kamp Korita, 2011).

Kot primer dobre prakse velja omeniti tudi Terme Snovik. Z evropskim znakom za okolje EU Marjetica (za turistične nastanitve) se opredeljujejo kot ekoterme. Do okolja odgovorno delovanje potrjujejo različne nagrade na področju ohranjanja okolja (Terme Snovik, 2009). Zasnovane so kot ekopodjetje, o čemer priča njihova tehnologija, ki jo

uporabljajo za minimaliziranje vpliva na okolje. Znatno prispevajo tudi k ohranjanju okolja in dajejo zgled drugim podjetjem, kako s tehnologijo prispevati k manjšemu onesnaževanju in večjemu izkoriščanju obnovljivih virov ter dolgoročnemu zmanjšanju stroškov. Vseeno se s širjenjem kapacitet njihova politika oddaljuje od ekoturizma in približujejo k masovnemu turizmu, ki kljub vsemu še vedno deluje po načelih trajnostnega razvoja. Terme uspešno sodelujejo tudi z lokalnim prebivalstvom. S promocijo lokalnih pridelkov iz Tuhinjske doline in uporabo lesa za biomaso, omogočajo lokalnemu gospodarstvu dodaten vir zaslužka in zaposlitvene možnosti. Prav tako prinaša razvijajoči se turizem, ki se navezuje na obisk term, vaščanom dodatne koristi, kot so zasedenost zasebnih sob, večja obiskanost gostinskih obratov, možnosti zaposlitve kot lokalni vodiči, večja potrošnja storitvenih dejavnosti. Nenazadnje je leta 1993 podjetje sodelovalo tudi pri obnovi vasi Snovik (Kraševc, 2009).

4.2.2. Ekoturistični proizvod

Turistični proizvod je osnovni del in obenem bistvo turistične ponudbe. Predstavlja tisto »nekaj«, kar privlači turiste ter jim ponuja in obljublja to, kar želijo in iščejo, torej sestavlja tako fizični proizvod kot storitve ter naravne in kulturne dobrine (Cvikl, Alič, 2009).

Turistični proizvod je sestavljen iz dobrin ter proizvodov in storitev več ponudnikov, iz česar sledi, da ima glede na način prodaje in dojetanja njegovega obsega več pojavnih oblik in ga lahko opredelimo s treh vidikov, in sicer:

- z vidika turista govorimo o **celostnem (integralnem) turističnem proizvodu**, ki ga sestavlja več delnih proizvodov in predstavlja turistični proizvod. Je celota vseh proizvodov oziroma storitev, ki jih potroši turist. Z vidika geografske delitve prostora lahko obsega kraj bivanja, področje tranzita in končno turistično destinacijo.
- z vidika turističnega proizvajalca/ponudnika je poimenovan kot **delni (parcialni) turistični proizvod** in je samostojen proizvod posameznega ponudnika oziroma proizvajalca, ki se samostojno nudi na trgu. Zajema posamezno storitev ali skupek več storitev, ki jih proizvajajo turistična, gostinska in storitvena podjetja ter druge organizacije.
- z vidika turističnih agencij in organizatorja potovanja govorimo o **pavšalnem turističnem proizvodu**, ki ga sestavljata vsaj dva ali več delnih turističnih proizvodov, ki jih kot paket združijo in prodajo po enotni pavšalni ceni (Planina, Mihalič, 2002; cv: Cvikl, Alič, 2009).

Kljub znanim načelom ekoturizma obstajajo različna pojmovanja, kaj je ekoturistični proizvod. Splošno je sprejeto, da je ekoturistični proizvod doživetje v naravi, ki se izvaja na trajnostni način.

Da bodo ekoturistični proizvodi zagotovili minimalne učinke na okolje in lokalno skupnost ter istočasno zagotavljali kakovost okolja, so bile predlagane s strani WTO-ja nekatere usmeritve in priporočila, ki veljajo tudi za delo naših institucij, pri razvoju tovrstnih turističnih proizvodov. Torej:

- paziti je potrebno, da proizvodi, ki jih nudimo kot ekoturizem, spoštujejo kvaliteto okolja, v katerem jih nudimo, da zagotavljajo socialno in ekonomsko kompatibilnost

tega okolja in da so obiskovalci motivirani k odgovornosti za tisto, kar počnejo v okolju gostiteljev in so usklajeni z nosilno zmogljivostjo naravnega okolja

- ekoturistični proizvod mora prispevati k varovanju in izboljšanju območij naravnega okolja ter k trajnostnemu razvoju širšega območja in v njem živečih ljudi
- ekoturistični proizvod zahteva posebno prilagojene specifične usmeritve, strategije ter programe na nacionalni, regionalni in lokalni ravni
- ekoturistični proizvod potrebuje koordinacijo med vsemi vpletenimi akterji, vključno z vlado in resornimi ministrstvi, zasebnimi podjetniki in lokalno skupnostjo
- pomembno je, da ustvarjanje ekoturizma animira lokalno podjetništvo, da se vključuje v celovito ponudbo območja
- izobraževanje in usposabljanje sta predpogoj za trajnostni razvoj proizvodov ekoturizma in njegovo uspešno upravljanje.

Tistim, ki konzumirajo proizvode ekoturizma, je potrebno omogočiti dostop do podrobnih informacij pred in med samim potovanjem (brošure, vodniki, zloženske, interpretacijski centri, muzeji, označene poti...). Promocijski material, ki nudi proizvode ekoturizma, mora vsebovati dovolj informacij o potencialnih vsebinah, ki bi obiskovalca zanimalo, vključno z vsemi informacijami o flori in favni, geologiji in ekosistemu nasploh, kakor tudi to kar je zaželeno ali pa prepovedano na destinaciji obiska. To je potrebno zaradi kredibilnosti operaterja, ki ponuja proizvode ekoturizma in v izogib zlorabam tistih, ki želijo preprosto ponuditi nekaj trendovskega (Koščak, 2004).

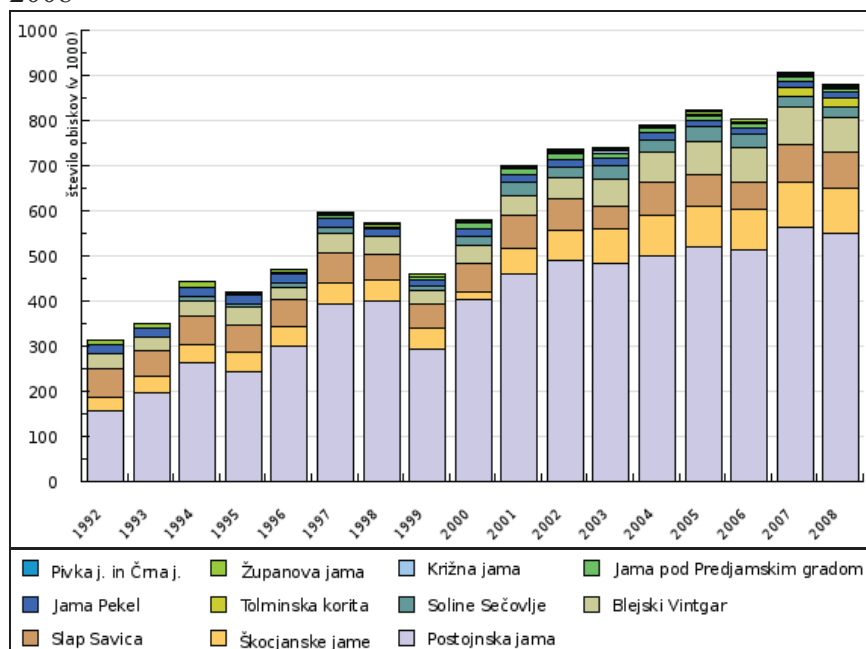
V svetu turistični proizvodi ekoturizma niso pretirano profitabilna dejavnost in se ne morejo primerjati z ostalimi zvrstmi turizma. Kapitalske turistične korporacije zaradi manjše profitnosti zato niso pretirano zainteresirane za znatne investicije v ta segment ponudbe, kar se najbrž v bližnji prihodnosti ne bo spremenilo. To mogoče ni tako slabo, saj na ta način trenutno ni bojazni za svetovni porast ekoturistov. Seveda pa ostajajo riziki na posameznih, še posebej občutljivih lokacijah, kjer turizem prinaša največje ekonomske koristi v nacionalno gospodarstvo (Koščak, 2003). Za Slovenijo to seveda ne velja, kajti z biotsko raznovrstnostjo narave in pokrajin, kar je njeno glavno naravno bogastvo, in udeležanjem načel trajnostnega razvoja bi lahko v prihodnje razvijali ekoturizem, kar ne bi imelo samo ekonomske koristi, ampak tudi znatni delež pri ohranjanju narave in zadovoljevanju potreb lokalnih skupnosti.

4.3. EKOTURIZEM IN NARAVNE VREDNOTE

Slovenija je ena od držav z največjo biotsko raznovrstnostjo v Evropi, kar je še neizkoriščena priložnost za njen razvoj kot turistične destinacije. V nekaterih državah se biološka in kulturna raznolikost »uporablja« kot pomemben turistični potencial. Slovenija je v tem pogledu še nerazpoznavna, čeprav je anketa tujih turistov pokazala, da obiskovalce Slovenije in Slovenske Istre najbolj navdušuje prav naravna dediščina (52,9 %) (Gosar, 2004; cv: Plut, 2006). Naravne vrednote predstavljajo pomemben del slovenske turistične ponudbe in pomembno razvojno prednost turizma. Omogočajo oblikovanje avtentične podobe države kot turistične destinacije, kar bi moglo biti v prihodnje izhodišče za oblikovanje turistične politike (RNUST 2007-2011, 2006).

Naravna vrednota je lahko redek, dragocen, znamenit naravni pojav kot tudi sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, pokrajina ali oblikovana narava. Naravne vrednote so zlasti geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemski kraški pojavi, soteske in drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, pokrajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (ZON, 2003). Med naravnimi vrednotami je 56,6 % takšnih, ki so v prostoru prikazane kot točke, ostale pa imajo še poligon, ki omejuje območje naravne vrednote. Površinsko največji sta geomorfološki naravni vrednoti planota Pokljuka in Jelovica, sledita ji Nanos in Kraški rob (Poročilo o okolju..., 2010).

Grafikon 5: Letno število obiskovalcev izbranih naravnih znamenitosti v Sloveniji 1996 – 2008

Vir: Rezultati raziskovanj, Statistični urad RS, 1996–2002; Statistične informacije, 21 Turizem, Statistični urad RS 2004–2009; cv: ARSO, 2009

Število organiziranih obiskov naravnih znamenitosti se je v obdobju 1992–2008 skoraj potrojilo, v letu 2008 je bilo prodanih 882 tisoč vstopnic. Največji obisk vsa leta beleži Postojnska jama.

Uničenje in spreminjanje okolja je ena od značilnosti sodobnega človeka, s čimer v zvezi se pojavlja nujnost varovanja, zato se je v moderni družbi pojavila potreba po uzakonitvi zmernosti. Varstvo okolja ima svoj začetek v prvih zavarovanjih narave in v zaščiti redkih in ogroženih vrst pred vsestranskimi človeškimi vplivi. Etični odnos do naravnih vrednot je podlaga za zavarovanje, ki je največkrat urejen s predpisanimi zakoni in pravnimi razmerji ter sankcijami (Strojin, 1994; cv: Tamše, 2010).

Slovenija je že v prejšnji državi sprejela dokaj napredne predpise o varovanju naravne in kulturne dediščine, kmetijskih zemljišč, površinskih voda in priobalnega morja, zraka in drugih področij, ki so vezana na varstvo okolja (Vuk, 2003; cv: Toplak, 2009). Danes smo zavezani k dvema pravnima regulativama in sicer Zakonu o varstvu okolja (ZVO), sprejetem leta 2004 in Zakonu o ohranjanju narave (ZON), sprejetem leta 1999. Zakon o ohranjanju narave opredeljuje oba v svetu poznana osnovna koncepta varstva narave, in sicer ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravne dediščine oziroma varstvo naravnih vrednot. Zaščita in varovanje naravnih vrednot naj bi prispevala k njihovem ohranjanju, ampak brez promocije in prepoznavnosti ne dosegajo prave vrednosti. Zaradi zagotavljanja enotnega upravljanja so vse naravne vrednote znotraj zavarovanih območij, ki jih je ustanovila država (Poročilo o okolju..., 2010).

Območja ohranjanja narave (ekološko pomembna območja, Natura 2000, naravne vrednote, zavarovana območja, slovenski gozdovi, kraška območja, reke in jezera) so vir za razvoj turističnih proizvodov, obenem pa je turizem orodje za ohranjanje narave (RNUST 2007-2011, 2006). Naravne prvine same po sebi niso turistično pomembne, to postanejo šele, ko pride do povpraševanja po njih. So objektivna danost, katere vrednosti določajo ljudje s svojimi turističnimi potrebami in motivi. Ker motivi niso enotni, je turistični pomen naravnih prvin v različnih območjih različen (Jeršič, 1985).

Eno od ključnih vprašanj je, kdo naj »trži«to naravno okolje? Najbolj logično in smiselno bi bilo, da so to osebe oziroma organizacije, ki so tudi izven turizma povezane z naravo. Za uspešno trženje naravnih vrednot bi bilo tako potrebno uravnotežiti funkcijo varovanja in razvoja. Prav tako bi bilo v ospredje potrebno postaviti skrb za vzgojo ljudi pri njihovih različnih aktivnostih, da ne bi z njimi ogrozili virov, od katerih je odvisen sedanji turizem in njegov prihodnji razvoj (Pogačnik, 2002).

4.3.1. Naravovarstvena območja

Naravovarstvena območja imajo v prvi vrsti nalogo ohranjanja, razvoja in varstva pestrosti, značilnosti in lepote narave ter pokrajine, poleg tega pa ohranjajo kulturno pokrajino in poselitev (Šolar, 2006). V Sloveniji je med najpomembnejšimi mehanizmi ohranjanja rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov ustanavljanje zavarovanih območij, z vstopom v EU pa so bila vzpostavljena ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja oziroma Natura 2000 (Poročilo o okolju..., 2010).

Zavarovana območja v Sloveniji delimo na različne kategorije, ki so mednarodno priznane (IUCN kategorizacija). Temeljna je ločitev na širša (naravni parki) in ožja zavarovana območja (strogi naravni rezervat, naravni rezervati, naravni spomeniki).

Zavarovana območja narave obsegajo 12,57 % površine naše države. Ta območja so nadgradnja drugega, temeljnega naravovarstvenega omrežja, ki ga tvorijo ekološko pomembna območja in območja Natura 2000 ter množica naravnih vrednot. V Sloveniji med širša zavarovana območja prištevamo 1 narodni park (Triglavski narodni park), 3 regijske parke (Kozjanski park, Notranjski regijski park, Regijski park Škocjanske jame) in 44 krajinskih parkov. V ožja zavarovana območja uvrščamo 52 naravnih rezervatov in 1217 naravnih spomenikov (Zavarovana..., 2008).

Preglednica 1: Naravovarstvena območja v Sloveniji 2009

Naravovarstvena območja	Delež ozemlja Slovenije v letu 2009	Številčnost
Zavarovana območja	12,57 %	
Ekološko pomembna območja	52,16 %	
Natura 2000	35,5 %	
Posebna območja varstva	1,7 %	
Varovana območja	39,7 %	
Naravne vrednote		6519
Jame		8382

*Posebna območja varstva – niso bila vključena v Naturo 2000, a po mnenju Evropske komisije izpolnjujejo pogoje za Naturo 2000

*Naravne vrednote – izvajanje posegov in dejavnosti samo v primeru, če ni drugih prostorskih ali tehničnih zmožnosti

*Ekološko pomembno območje – območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (ZON, 2003).

*Varovana območja – zavarovana območja in območja Nature 2000

Vir: Poročilo o okolju v RS 2009, 2010

Evropska unija že več kot desetletje oblikuje mrežo posebej varovanih območij Natura 2000. Slovenija je določila območja Nature 2000 leta 2004. Njen namen je ohranjanje biotske raznovrstnosti, in sicer tako, da varuje naravne habitate ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, pomembnih za Evropsko unijo. Pravno podlago za vzpostavljanje območij Natura 2000 v Sloveniji predstavljata Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (260 območij) in Direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic (26 območij) (Natura 2000..., 2011).

Leta 1972 je bila sprejeta konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, s katero so želeli zaščititi svetovne naravne in kulturne spomenike, ki jim grozi uničenje ali propad. Organizacija Unesco ima pomembno vlogo pri varstvu dediščine, kar je podano v dveh konvencijah in enem programu. Poleg omenjene konvencije je bila leta 1971 sprejeta Ramsarska konvencija, ki želi ohranjati mokrišča, ki so izjemno pomembna za številne rastlinske in živalske vrste (Klemen - Krek, 2003). UNESCO posveča veliko pozornosti ekoturizmu kot orodju trajnostnega razvoja in ohranjanja naravne in kulturne dediščine v okviru programa MAB (program Človek in biosfera). Program je namenjen varovanju parkov svetovnega pomena, ohranjanju tradicionalnih vezi in sožitja med človekom in naravo ter ohranjanjem ravnotežja in biotske raznovrstnosti. Mnoga izmed zavarovanih območij, ti. »biosferni rezervati«, so nastala na pobudo in s sodelovanjem

lokalnega prebivalstva, ekoturizem pa je eno od glavnih orodij za razvoj lokalnih skupnosti (Keršič – Svetel, 2002). Zaščiteni spomeniki so postali zelo zanimiv cilj turistov, vendar pa se je število obiskovalcev izjemno povečalo in v nekaterih primerih jih prevelik obisk že ogroža. Prvi slovenski spomenik in zaenkrat edini vpisan na seznam so Škocjanske jame (Klemen - Krek, 2003).

Ker je v Sloveniji precej naravovarstvenih območij bo prej ali slej morale prevladati prepričanje, da so le ta priložnost razvoja. V partnerstvu s kmetijstvom, lokalnim gospodarstvom ter mehkim turizmom in rekreacijo, bi taka območja morala postati zgled drugim pri usmerjanju trajnostnega razvoja in pri reševanju vprašanj glede sobivanja z naravo, ne da bi pri tem prišlo do negativnih vplivov na naravo ali negativnih ekonomskih učinkov (Polanšek, Kovač, 2006). Z vidika varstva narave je najzanimivejši ekoturizem, ki upošteva načela ohranjanja narave in hkrati prispeva k ekonomskemu razvoju območja. Istočasno so načela trajnostnega razvoja osrednjega pomena za njegov nadaljnji razvoj (Ferreira, 2005).

4.3.2. Širša zavarovana območja - parki

Osnovni namen parkov (širših zavarovanih območij) je varstvo narave in omogočanje raziskovanja, izobraževanja ter in rekreacija obiskovalcem, vendar le do tiste mere, ki še zagotavlja oziroma omogoča osnovno naravovarstveno funkcijo okolja. Tako je cilj parkov ohraniti naravne znamenitosti v njihovem izvornem, naravnem stanju za uživanje in zadovoljstvo ljudi (Šolar, 2006). Parkovni turizem je v porastu in pogosto predstavlja pomemben prispevek v ekonomiji posameznih območij in regij. Park je nacionalno bogastvo in dobrina, namenjena javni rabi, vendar urejena odgovorno in tako, da prispeva k trajnostni rabi v zavarovanih območjih. Turizem v narodnih parkih tudi mednarodno uveljavljene definicije upoštevajo kot eno izmed funkcij zavarovanega območja, saj je bil že Yellowstoneški narodni park ustanovljen za »dobrobit in uživanje ljudi« (Šolar, 2002).

Preglednica 2: Pomembnejša širša zavarovana območja v Sloveniji

Širša zavarovana območja	Površina (km ²)	Število naselij	Število prebivalcev	Število naravnih vrednot
NACIONALNI PARK				
Triglavski nacionalni park	838	25	2200	1013
REGIJSKI PARK				
Regijski park Škocjanske jame	4,13	3	69	52
Kozjanski park	206	82	11000	89
Notranjski regijski park	222	0	0	404
KRAJINSKI PARK				
Logarska dolina	24,38	0	35	43
Sečoveljske soline	6,5	0	0	6
Goričko	462	90	Pribl.20000	47
Kolpa	43,31	28	1722	67
Ljubljansko barje	140	25	Pribl.30000	55
Strunjan	4,7	2	Pribl.400	11
Krajinski park Lahinja	2	2	21	11

Vir: Zavarovana območja v Sloveniji, 2008

Ena od primarnih nalog zavarovanih območij po svetu, še zlasti naravnih parkov, je tudi interpretacija narave in kulturne dediščine za domačine in obiskovalce.

Cilje interpretacije običajno navajamo v treh sklopih: izobraževalni (kaj želimo, da obiskovalci izvedo), čustveni (kaj želimo, da obiskovalci čutijo do območja) in vedenjski (kako želimo, da se obiskovalci obnašajo, sem sodijo tudi marketinški in varstveni cilji ter iskanje podpore). Med medije interpretacije običajno štejemo razstave, opremljene poti, vodene ogleda, publikacije, spletne strani, avdio-vodene ogleda, predavanja, središča za obiskovalce (Ogorelec, 2006). Mednje spadajo tudi informacijski centri oziroma informacijska točka, kjer je ponudba skromnejša. Ponekod v centrih nudijo multivizijo, zbirko ali muzej in svoje publikacije (Ogorelec, 2004).

Pritok obiskovalcev vse bolj sproža grožnje in nevarnosti za zavarovana območja narave, s katero so neločljivo povezani tudi domači prebivalci. Vse odločitve, povezane z razvojem turizma, bi morale biti usklajene z vključevanjem in soglasjem ljudi, ki živijo v parku ali njegovi neposredni bližini (Šolar, 2006). Lokalna skupnost je dolžna zagotavljati pogoje za enakomeren in uravnotežen razvoj. Pojavlja se v vlogi načrtovalca razvoja in hkrati kot »upravljalca okolja«, ki je temeljna osnova za nastanek turistične ponudbe. Na lokalnem nivoju se prepletajo turistični in lokalni interesi, tu prihajajo prebivalci v direkten stik s turisti zato bi morala razvojna politika izhajati iz potreb prebivalstva. Izkazalo se je, da učinkovitosti ni brez skupnega integralnega pristopa vseh zainteresiranih oziroma pristojnih (Kovačič, 2002).

Obzirnost do naravnih vrednot nekateri še vedno razumejo kot oviro v razvoju, nasprotno pa drugi razumejo naravne vrednote in kulturne posebnosti kot priložnost in izziv za drugačne razvojne možnosti, predvsem v ekoturizmu. V Sloveniji ne more biti drugače kot drugod po svetu: na zavarovanih območjih ali na njihovem robnem delu se zaradi ustanovljenih parkov razvijajo dejavnosti, ki se brez parkov ne bi razvijale in se tudi niso začele, dokler ni bilo parkov. Poleg naravovarstvene kategorije postajajo parki tudi vedno močnejša ekonomska kategorija (Bizjak, 2002). Ali naj se ekoturizem uvaja v parkih je brezpredmetno vprašanje, bolje se je skoncentrirati na vprašanja kdaj, kje, kako ter koliko ekoturizma uvajati na zavarovana območja (Šolar, 2002).

4.3.3. Dilema rekreacije v naravovarstvenih območjih

Turistično-rekreacijske dejavnosti so v naravnih okoljih stalnica, saj predstavljajo pomemben vir dohodka za lokalno prebivalstvo in ponujajo sprostitev za obiskovalce, zato redno prihaja do navzkrižij med rekreacijsko dejavnostjo in varstvom narave (Jeršič, 2001). Glede na izboljšano dostopnost teh območij lahko pričakujemo, da bo njihova pristočasna »uporaba« naraščala. Ker je dobršen del teh območij formalno zavarovan (narodni, regijski in krajinski parki, območja Nature 2000) in predstavlja nadpovprečno občutljivo naravno okolje, se pojavlja vprašanje sobivanja oziroma skladnosti med turistično/rekreacijsko rabo prostora in njegovo varstveno funkcijo (Cigale, 2010).

Naravovarstveni standardi v zavarovanih območjih Slovenije marsikdaj omejujejo ali celo onemogočajo določene oblike turističnega razvoja. V primerjavi z nezavarovanimi območji pa hkrati zaradi izjemnih ter atraktivnih naravnih in kulturnih vrednot

predstavljajo razvojno, tržno priložnost za sonaravne oblike turistične in rekreacijske dejavnosti, za zaposlitev in zaslužek lokalnega prebivalstva (Plut, 2006).

Načrtovanje turistično-rekreacijske rabe na zavarovanih in drugih ekološko občutljivih območjih, zlasti v okviru TNP, se mora prilagajati zmogljivostim okolja, saj je občasno (poleti) že zdaj obisk na nekaterih območjih (zlasti območje Triglava, Bohinja in Vršiča) nad okoljsko sprejemljivostjo (Plut, 2006). Varovanje narave mora imeti v zavarovanem območju absolutno prednost pred uvajanjem infrastrukture za rekreacijo v prostoru (Pogačnik, 2002).

Zaščitena naravna območja v parkih bi bilo potrebno jasno razdeliti na tri vrste varovanih območij, in sicer na: strogo varovani del, na katerem ni mogoče izkoriščanje prostora za turistične dejavnosti; v delno varovani del, kjer so dovoljene oblike »mehkega« turizma in v gospodarski del, kjer sta možna razvoj vseh turističnih dejavnosti in izgradnja turistične infrastrukture. Takšna razdelitev in pogoji so osnova za uspešno vključevanje naravnih vrednot v turistično ponudbo. Za zagotavljanje uspešnega trženja naravnih vrednot in njihovega ohranjanja je potrebno spodbuditi razvoj informacijskih centrov in tematskih središč, ohranjanje življenjskih navad lokalnega prebivalstva v parkih ter lokalne prebivalce usposobiti za gospodarjenje, vodenje in izvajanje poslovnih in drugih turističnih dejavnosti (RNUST 2007-2011, 2006).

V preteklosti so bile pogosto v ospredju teh problemov potrebe turistov, danes pa se več pozornosti posveča vprašanju optimalnega števila turistov v smislu fizične, okoljske in socialne nosilne zmogljivosti ter potencialnega vpliva turistov na spreminjanje načina življenja domačinov. Potreben je skrben in stalen monitoring stanja naravovarstvenih območij, saj predstavlja porast turistično - rekreacijskih dejavnosti potencialno grožnjo varovanju oz. ohranjanju narave. V primeru negativnih vplivov je potrebno sprejeti ustrezne ukrepe (usmerjanje obiskovalcev, omejevanje obiska...) (Ferreira, 2005).

4.4. EKOTURIZEM KOT PRILOŽNOST ZA RAZVOJ PODEŽELJA

Slovensko podeželje ima visoko doživljajsko vrednost pokrajine z razgibano geografsko členitvijo in razpršeno poselitvijo. Domača in umetnostna obrt sta pomemben sestavni del tradicionalnega znanja na kmetijah in podeželju. Predstavljata del celovite turistične ponudbe in promocije Slovenije ter enega ključnih pogojev za ohranitev slovenske kulturne dediščine, komercialno uporabnost in samozaposlovanje na kmetijah.

Podeželje ponuja idealne možnosti za različne dejavnosti in sprostitve v naravi, spoznavanje naravnih in kulturnih znamenitosti, ljudskega izročila, predvsem pa možnost uživanja v kulinaričnih dobrotah slovenske tradicionalne kuhinje ter naravno pridelani hrani.

4.4.1. Ekološke turistične kmetije

Turizem na kmetiji predstavlja za podeželje vezni člen med turizmom in kmetijstvom, ki pomembno prispeva k trajnostnemu razvoju podeželja. Pomeni zdravo počitnikovanje in boljšo vez ruralnega okolja z urbanim prebivalstvom (Lipič, Kolbl, Ovsenik, 2009).

Turistična dejavnost na kmetiji je v Sloveniji opredeljena kot dopolnilna dejavnost na kmetiji. Delimo jo na gostinsko (kmetija z nastanitvijo, izletniška kmetija, vinotoč, osmica, planšarija) in negostinsko dejavnost (ogled kmetije in njenih značilnosti in ogled okolice kmetije, prikaz vseh del iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili, ježa živali itd.). Pogosto se za kmetije, ki se ukvarjajo s turistično dejavnostjo, uporablja napačen izraz kmečki turizem. Označevanju kakovostne ponudbe na kmetiji lahko sledi specializacija, ki pomeni zagotavljanje dodatne ponudbe in opremljenosti za posamezne ciljne skupine gostov. To pomeni bolj podrobno oblikovanje ponudbe glede na želje gostov. Ena od oblik specializirane ponudbe je ekološka turistična kmetija (Specializirana ponudba, 2011).

Turizem na kmetiji je lahko organiziran kot ena od oblik dopolnilne dejavnosti na ekološki kmetiji. Ekološko ozaveščen turist, ki navadno že doma uživa ekološko pridelano hrano, na oddihu poleg narave posega tudi po ponudbi ekološko pridelanih živil.

Ekološke turistične kmetije ponujajo zdravo bivalno okolje in ekološko hrano, za katero imajo certifikat pooblaščenih kontrolnih organizacij (Specializirana ponudba, 2011). Združenje turističnih kmetij Slovenije (ZTKS) navaja v katalogu Prijazno podeželje 2011-2013, da je v Sloveniji registriranih 48 ekoloških kmetij (od registriranih 509 turističnih kmetij), ki se ukvarjajo še s turizmom na kmetiji. ZTKS izvaja tudi promocijo teh kmetij skupaj z ostalimi turističnimi kmetijami preko svojih promocijskih katalogov in spletne strani (Prijazno podeželje 2011-2013, 2009).

Slika 1: Znak ekološka turistična kmetija

Vir: Specializirana ponudba, 2011

Glede na sodobne trende v turizmu je ekološka turistična kmetija tržno zanimiv in kakovosten ekoturistični proizvod, ki temelji na privlačnosti naravne in kulturne dediščine podeželja, gostoljubnosti, domačnosti, znanju podeželskih ljudi in individualnosti. Predstavlja pomemben sestavni del turistične ponudbe podeželja, zagotavlja kmetijam pomemben vir dodatnega dohodka, ohranja delovna mesta na kmetijah, predstavlja možnost za direktno prodajo kmetijskih pridelkov ter ohranja poseljenost in kulturno krajino (Križan, 2000).

Z inovativnimi pristopi k razvoju dopolnilnih dejavnosti na ekološki kmetiji bi lahko povečali dohodek in zaposlenost in tako izboljšali razmere v slovenskem kmetijstvu, hkrati pa bi promovirali identiteto določenega območja. Za uspeh turistične dejavnosti na ekoloških kmetijah je smiselno razmišljanje o integralni turistični ponudbi, ki bi vključevala pestre in okolju prijazne vrste turizma, z upoštevanjem okoljskih in prostorskih ureditvenih omejitev, da bi ohranili kvaliteto okolja in značaj podeželskih naselij in pokrajine (Pažek, Majkovič, Borec, 2005). S tega vidika je treba omejevati preveliko koncentracijo izletniškega in rekreativnega turizma na posameznih lokacijah in se izogibati izgradnji velikih turističnih kompleksov z objekti hotelskega tipa, oziroma je treba take komplekse locirati tako, da ne motijo harmonije podeželskega prostora (Kovačič, 2003).

4.4.2. Ekovas

Ena od bodočih turističnih razvojnih možnosti podeželja so ekovasi. Ekovas je manjše geografsko zaokroženo območje, urejeno naselje podeželske pokrajine. Običajno so z izrazom ekovas mišljena trajnostna naselja na splošno; takšna okolja se lahko nahajajo tako v neokrnjeni naravi kot tudi v urbanih mestnih območjih. V ospredju je sožitje med ljudmi in naravo, ki lahko obojim prinaša boljšo kvaliteto bivanja. Ljudem ponuja okolje za zdrav človeški razvoj, ki je mogoč samo na trajnostni način. Po eni strani takšen način življenja ni nov, saj so naši pradedje v dobršni meri živeli na trajnostni način (Ekovasi..., 2011).

Na osnovi ekovasi se je razvil tudi turizem, ki obiskovalcem omogoča izkusiti življenje v trajnostnih naseljih. Turistični proizvod ekovas temelji na ekologiji, revitalizaciji obstoječih spomenikov kulturne dediščine, ohranjanju in razvoju podeželja. Obiskovalcu ponuja številne možnosti za preživljanje prostega časa, doživljanje neokrnjene podeželske pokrajine, spoznavanje kulturne dediščine, spoznavanje šeg in običajev ter načina življenja nekoč in danes (Uvajanje in razvoj..., 2004; cv: Klemenak, 2006). Skozi prostovoljne projekte, delovne tabore ali samo uporabo nastanitvenih objektov lahko obiskovalci izkusijo življenje v skupnosti in se seznanijo s sonaravnim bivanjem v naravi (Ecovillage tourism, 2011).

V Sloveniji je že kar nekaj projektov ekovasi v različnih zrelostnih fazah, ki pomembno prispevajo k razvoju idej in rešitev na trajnostnem področju. Leta 2008 je bila zastavljena idejna zasnova ekološkega posestva Pri Krulecih v Podčetrtku kot turistična ponudba, ki naj bi predstavljala prostor oddiha, namenjen spodbujanju trajnostnega načina življenja ter vzor in doživljajski prostor ustvarjanja naselja, ki povezuje tradicionalno izročilo in nove tehnologije. Na ekološki kmetiji so se odločili, da bodo razširili svojo turistično ponudbo na ekološko posest, kjer bodo postavljeni objekti namenjeni turistični ponudbi. Objekte bodo zgradili z lokalno dostopnimi obnovljivimi materiali, pri čemer bodo

minimalno vplivali na obdelovalne površine kmetije in izgled lokalnega okolja. Omenjeno ekološko posestvo želijo nadalje razširiti v eko center in se tako bolje vključili v proces trajnostnega razvoja ter varovanja naravne in kulturne dediščine. Njihovi cilji so obiskovalcem ponuditi bogato izkušnjo trajnostnega sobivanja, razpoloviti okoljski odtis primerljivega »klasičnega« projekta, vzpodbuditi ekološko pridelavo hrane v lokalnem okolju, ustvariti kvalitetna nova delovna mesta in doseči energijsko samozadostnost.

Obiskovalcem bi želeli ponuditi sonaravne rešitve na vseh ključnih področjih bivanja: naravne hiške zgrajene z različnimi tehnikami in materiali, racionalna raba energije in obnovljivi viri (sončna elektrarna), ekološka pridelava hrane, skrb za vodo, rastlinske čistilne naprave, naravni kopalni bazen in prostor dobrega počutja (plavalni ribnik), alternativna uporaba transportnih sredstev in zmanjšanje količine in ravnanje z odpadki. Gostom bodo z izobraževanji in delavnicami na prijazen, naraven in doživljajski način približali človeku in okolju prijazne trajnostne rešitve, s katerimi vsak trenutek izbiramo prihodnost nas in naših naslednikov (Zupan, 2008).

4.4.3. Ekomuzej

Ekomuzej je termin, ki se je kot skovanka in okrajšava za ekološki muzej na prostem (fr. "musée écologique de plein air") pojavil v začetku 70-tih let 20. stoletja v Franciji. Povezuje različne muzejske dejavnosti, z oblikami integralnega varstva dediščine na širšem "muzejskem" območju, in predvideva vključevanje lokalnih skupnosti ter aktivno vlogo lokalnega prebivalstva (Lah, 2008). Pri ekomuzeju gre za koncept združevanja predstavitev "prostora" (prikaz človeka v njegovem naravnem prostoru) in "časa" v povezavi s kulturno dediščino (Rivière, 1973; cv: Lah, 2008).

Ekomuzej je torej institucija, ki upravlja, proučuje in raziskuje v znanstvenem, izobraževalnem in širšem kulturnem pomenu, celotno dediščino določene skupnosti, vključno z njenim celotnim naravnim kulturnim okoljem. Ekomuzej je nosilec participacije javnosti v skupnosti, planiranja in razvoja (ICOM, 1978; cv: Lah, 2008). Lahko rečemo, da raziskuje ljudsko preteklost in sedanjost oziroma izobražuje, raziskuje in varuje dediščino, povezuje ljudi ter jim pomaga pri ohranjanju, vrednotenju in razvijanju naravne in kulturne dediščine. Za ekomuzeje je značilna usmerjenost na gospodarske zahteve in probleme okolja ter hkrati zagotavljanje določenega minimuma finančne in strokovne avtonomnosti (Ekomuzej hmeljarstva..., 2008).

Ekomuzeji nimajo neposredno nič skupnega z ekologijo. Z njimi prepoznavamo pomen kulture in pomen razvoja lastne identitete, zato so orodje za ekonomsko, socialno in politično rast ter razvoj družbe, iz katere izhajajo. Torej, predpona "eko" poudarja pomen naravnega in socialnega okolja, v okviru katerega temelji vsak ekomuzej (Edson, Dean, 1994; cv: Lah, 2008).

V Sloveniji imamo dva ekomuzeja. Leta 2009 so v Žalcu odprli Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije.

Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije je interaktivni muzej, ki ponuja sprehod skozi zgodbo hmelja v spodnji Savinjski dolini. Prevzel je povezovalno vlogo pri promociji hmeljarske dejavnosti v Sloveniji in posebej v Spodnji Savinjski dolini. Gradivo v muzeju je zbrano s pomočjo krajanov okoliških občin, njihovih lastnih zbirk orodij in spominov. Na ta način aktivno povezuje v muzejsko družino vsakogar, ki je

bodisi prispeval del svojih spominov ali pa je del zgodbe o hmelju. Ekomuzej tako odseva željo lokalnega prebivalstva po raziskovanju lastnega izvora in zgodovine ter prispeva k lokalnemu razvoju. Poleg prenovljenega osrednjega kompleksa opuščene sušilnice hmelja Inštituta za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS) povezuje še mnoge manjše dislocirane lokacije v okolici Žalca oziroma Celja, ki jih je mogoče na različne načine povezovati z dejavnostjo hmeljarstva in pivovarstva v Spodnji Savinjski dolini (Ekomuzej hmeljarstva..., 2011). Drugi ekomuzej je bil v okviru Centra domače in umetnostne obrti (Center DUO) odprt junija 2011. Gre za rokodelski center severovzhodne Slovenije v Veržēju. Nahaja se v sklopu centra DUO, ki kot regijski rokodelski center skrbi za strokovno pomoč rokodelcev Pomurja, ter promocijo dejavnosti rokodelstva in kulturne dediščine Pomurja nasploh. Njegov namen je popularizacija rokodelske dejavnosti, izobraževanje in ozaveščanje o pomenu ohranjanja znanja rokodelskih veščin, ter tudi usposabljanje za različne poklice. Obiskovalcem nudi zbirke različnih rokodelskih obrti (Center DUO, 2011).

4.4.4. Pohodne poti

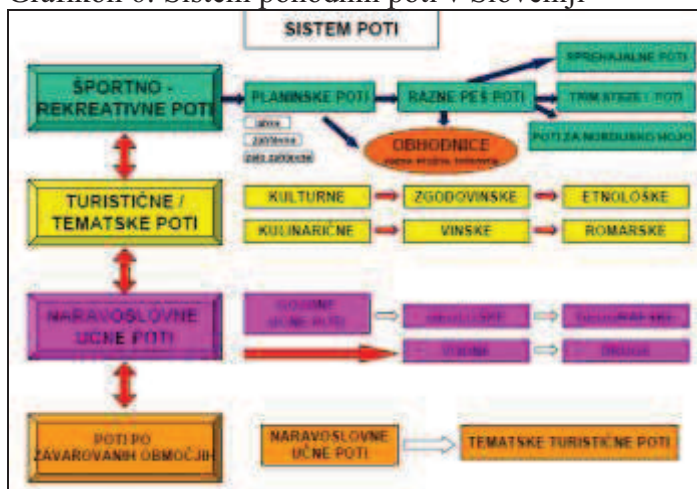
Z vidika pohodništva je raznolikost slovenske pokrajine zelo zanimiva in privlačna. Slovenija tako že razpolaga z več tisoč kilometri markiranih in drugače v naravi označenih poti, ki so v zadnjem času tudi vedno ustrežnejše vzdrževane, imajo urejene razgledne točke, vsebujejo promocijsko-informativno gradivo, vodnike, karte ... Veliko pohodniških poti se nahaja v naravnem okolju in tako brez posebne organizacije vključuje v potek poti določene naravne in kulturne znamenitosti.

V Sloveniji imamo sistem pohodnih poti razdeljen na planinske poti in tematske pohodne poti. Planinske poti so poti v domeni Planinske zveze Slovenije, medtem ko tematske pohodne poti vključujejo veliko raznih gozdno učnih poti, kulturno zgodovinskih poti, športno rekreacijskih poti, poti poimenovanih po geografskih, etnoloških in drugih imenih, poti po zavarovanih območjih, ki jih urejajo predvsem lokalna društva, turistično informacijski centri in občine (Študija o označevanju..., 2010).

Zaradi neenakomernega razvoja ponudbe pohodništva, so razlike med slovenskimi pokrajinami relativno velike. Po kategoriji obsega so v največji meri pohodniške poti urejene v gorskem svetu (predvsem planinske-gorske poti), v ostalih delih države pa večinoma prevladujejo tematske poti kot dopolnitev tamkajšnje osnovne turistične ponudbe.

Po podatkih Planinske zveze Slovenije, obstaja v Sloveniji preko 7.000 km urejenih (vzdrževanih in markiranih) planinskih (gorniških) poti, za katere skrbi PZS. V Sloveniji je preko 380 tematskih turističnih poti. V glavnem so trasirane znotraj posameznih turističnih destinacij ali občin. Spletna stran Slovenske turistične organizacije predstavlja okoli 250 pohodniških poti, ki so razdeljene v kategorije pohodniških poti, ogledov, poti dediščine, učnih poti in vinskih cest, vendar se njihova vsebina velikokrat prepleta z drugimi kategorijami, ki niso neposredno povezane s pohodništvom oziroma gibanjem v naravi (npr. kot pot so predstavljeni tudi različni ponudniki, ki se nahajajo ob poti) ali pa so združene s kolesarskimi, konjeniški ali drugimi potmi in so v večji meri načrtovane tematsko (npr. kulturne poti, kulinarčne poti, različne učne poti,...) (Strategija razvoja..., 2005).

Grafikon 6: Sistem pohodnih poti v Sloveniji

Vir: Študija o označevanju..., 2010, str. 48

Podajanje natančnega števila vseh pohodniških poti v Sloveniji je pravzaprav nemogoče, saj je njihova mreža pregosta, ne obstajajo skupni kriteriji za uvrstitev neke poti med »pohodniške«, pomanjkanje je zbirnih informacij in sistema, ki bi jih vodil. Podatki o kvantitativnem in kvalitativnem povpraševanju po turističnih proizvodih v Sloveniji se sistematično ne spremljajo, saj je zaradi »neformalnega« koriščenja tovrstne ponudbe tudi spremljanje obiska nezanesljivo (ni vstopnin za obiske poti, ni info točk, ki bi sistematično spremljale število obiskovalcev, podatki o številu nočitev v planinskih kočah so pomanjkljivi...) (Strategija razvoja..., 2005).

Obstoječa ponudba pohodništva v obliki konkretnih tržnih proizvodov je skromna, na ljubiteljskih ravneh, pa obširna, a nesistematična. Zato je tudi njena identifikacija, organizacija in možnost trženja bolj ali manj prepuščena odločitvam posameznih organizacij. Vsaka pokrajina že ponuja različne pohodniške možnosti, ki pa so le redko tudi ekonomsko ovrednotene.

Trajnostni razvoj turističnih proizvodov pohodništva bi moral biti obravnavan kot skupna razvojna možnost podjetništva, kmetijstva in varovanja okolja. Zaradi svoje oblikovanosti terena in dostopnosti nudi Slovenija idealne možnosti razvoja pohodniške ponudbe. Turistični proizvod pohodništva mora zato v bodoče postati jasno definiran proizvod aktivnih pristočasnih doživetij v naravi. V ta namen je Slovenska turistična organizacija leta 2005 izdelala strategijo razvoja turističnega produkta pohodništva v Sloveniji z namenom razvoja pohodništva kot turističnega produkta - torej, da se uredijo tako infrastrukturne potrebe pohodnikov: poti, označevanje, vodništvo, nastanitve specializirane za pohodništvo, kot tudi da se razvije sistem nosilcev trženj in promocije ter izvajanja turističnega produkta pohodništvo (Strategija razvoja..., 2005).

4.5. EKOTURIZEM V GORAH

Gorska okolja so po svetu tista območja, kjer se je zaradi svojevrstnosti ekoloških razmer, nedostopnosti in odmaknjenosti ohranila razmeroma neokrnjena narava. Zato so gore območja, kjer je ekoturizem kot koncept trajnostnega razvoja in varovanja naravne dediščine izredno zanimiv (Keršič-Svetel, 2002).

Pokrajina v Alpah se spreminja od pretežno kmetijske, ki je spoštovala naravne zakonitosti in znala živeti v sozvočju z naravo, do industrijske, podrejene vse večjemu širjenju ponudbe, namenjene turizmu, rekreaciji in širjenju prometne dostopnosti (Kovačič, 2002). S pomočjo planinske infrastrukture in alpinističnega ugleda so mnogi kraji v Alpah (Chamonix, Heiligenblut,..) dosegli prepoznavnost in temu primeren velik obisk turistov. Tudi vasice in zaselki so postali znani in obiskani prav zaradi planinskih ciljev. Kasneje so gorski prostor začele izkoriščati tudi druge veje turistične industrije, pogosto so prvotno le za hribovce zanimivi kraji postali še zimsko-športna središča, zdravilišča in letovišča (Vrhovec, 2002).

Slovenski alpski svet je eno najpomembnejših turističnih območij v Sloveniji. Na tem območju se nahaja nekaj najbolj obiskanih slovenskih turističnih krajev (Bled, Kranjska Gora, Bohinj, Bovec...). Prihodi turistov in prenočitve v slovenskih gorskih krajih se iz leta v leto povečujejo (Statistični letopis - Turizem, 2009). Na drugi strani pa gre za pokrajino, ki je nadpovprečno občutljiva na številne okoljske vplive različnih človekovih dejavnosti (Špes, 2000), med katerimi je tudi turizem (Cigale, 2007).

Gorski turizem in z njim povezane dejavnosti so v velikem delu Alp ena najpomembnejših ekonomskih aktivnosti, zaposlitvena možnost in pomemben vir dohodka. Turizem je v alpski družbi globoko zasidran in ima marsikje že dlje časa velik gospodarski pomen, deloma sodi k temu že zelo urejena in razvita turistična infrastruktura (Baumgartner, 2002).

Preglednica 3: Prihodi in prenočitve turistov 2009

	Slovenija			Gorske občine			
	domači	tuji	skupaj	domači	tuji	skupaj	DELEŽ
Prihodi	1.161.100	1.823.900	2.985.000	261.600	485.400	747.000	25,02%
Prenočitve	4.077.500	4.936.300	9.013.800	718.000	1.349.900	2.067.900	22,94%
Ležišča			111.985			35.605	31,79%

Vir podatkov: Statistični letopis RS 2010, 2010

Gorske občine skupaj premorejo 31,8 % vseh nastanitvenih kapacitet v Sloveniji, v njih ustvarijo 22,9 % vseh prenočitev v Sloveniji, območje pa obišče 25 % vseh obiskovalcev Slovenije. Zaradi pluralizacije turističnih nagibov se oblikujejo čedalje bolj pestre in majhne skupine turistov z različnimi rekreacijskimi željami in navadami. Tako se na eni strani krepi segment turistov, ki želijo izkoristiti svoje bivanje v gorskem turističnem kraju za ukvarjanje z rekreacijskimi dejavnostmi na prostem (gorništvu, izletništvu, tek na smučeh...), po drugi strani pa je čedalje večja skupina turistov, ki želi prosti čas preživeti v urbanizirani in z različnimi rekreacijskimi objekti opremljeni pokrajini (športne dvorane, zabavišča, žičnice itd.) (Jeršič, 2002)

Turizem je v alpskem prostoru povezan pretežno z zimskimi športi, alpinizmom, gorskim kolesarjenjem, trekingom in ostalimi bolj ali manj ekstremnimi športi. Turistični centri tu poleg rekreativne ponudbe razvijajo tudi vrsto turizmu komplementarnih dejavnosti, na

primer wellness centre, vodne parke, konferenčni turizem, kulturni turizem in podobno (Kovačič, 2002).

Značilnosti gorskega turizma so njegova razpršenost v prostoru, sezonskost in močna odvisnost od naravnih danosti. Ekstenzivne oblike turizma imajo v gorah zaradi naravnih danosti in zaradi okoljskih omejitev več možnosti za trajen uspeh in tudi za zadostno profitno stopnjo (Vrhovec, 2002).

Vsepovsod v Alpah se bolj in bolj uveljavlja prepričanje, da mora gorski turizem slediti načelom trajnostnega razvoja. Brez zavedanja o omejitvah, ki jih postavlja gorski prostor, in njegovih omejenih sposobnosti naravnega obnavljanja, se lahko zgodi, da bo turizem uničil gorsko okolje (Vrhovec, 2002). Že zdaj se ponekod čuti negativen vpliv alpskega turizma, predvsem zaradi ogromne koncentracije obiskovalcev v manjšem številu krajev in za krajše časovno obdobje (Kovačič, 2002).

Tudi ko se osredotočimo na gorsko okolje, pojem ekoturizem ostane zelo razpršen. Pogosto se izraz uporablja kar povprek za vse oblike turistične dejavnosti v naravi, ki niso izrazito škodljive. Med te načeloma štejemo doživljanje in odkrivanje narave, pohodništvo, turizem na kmetijah, turno smučanje, potovanje s kolesom... Naša družba z mnogimi doktrinami kaže na zavedanje, da so nekatere oblike turizma v gorah okolju škodljive. Na primer množične prireditve v gorskem svetu, individualni izleti v osrčje gorskega sveta z avtomobili, kopanje v visokogorskih jezerih, smučanje v visokogorju, vožnja z motornimi sanmi ... (Markun, 2002). Vendar pa le redko napravimo še naslednji temeljni korak z uvajanjem turističnih oblik, ki bi v sami zasnovi spodbujale skrb za ohranjanje naravne dediščine, ekonomsko korist za lokalno prebivalstvo in izobraževanje gostov. Takih turističnih projektov je v naših gorah zelo malo (Keršič-Svetel, 2002).

Trajnostno naravnana in na naravni dediščini zasnovana je tudi marsikatera dejavnost pustolovskega ali adrenalinskega turizma. Vendar pa gre pri tovrstnih dejavnostih poleg povečanih vplivov na okolje tudi za bistveno drugačno motivacijo njenih odjemalcev. Adrenalinskih turistov narava navadno ne zanima ali pa je zanimanje za njene vsebinske značilnosti in ogroženost stranskega pomena. Tudi ponudniki adrenalinskih dejavnosti so pogosto motivirani zgolj z zaslužkom (soteskanje, rafting ...), zato ne moremo reči, da imajo te dejavnosti mnogo skupnega z ekoturizmom. Veliko tovrstnih dejavnosti ima prostor svojega udejanjanja prav v gorskem svetu. Mnogi avtorji celo vse gorniške dejavnosti (tudi hoja, razne oblike plezanja, turno smučanje) označujejo kot pustolovske in jih v nobenem kontekstu ne povezujejo z ekoturizmom. Vseeno pa se zdi, da bi lahko bili ravno planinci zaradi množičnosti in njihove široke organizacijske razvejanosti nosilci ekoturizma in udejanjanja trajnostnega razvoja (Keršič-Svetel, 2002).

Naših gorskih pokrajin turizem do sedaj še ni preoblikoval tako močno kot nekatere tuje alpske regije. Vzrok za milejše pokrajinske učinke leži predvsem v dejstvu, da se v naših Alpah niso izoblikovali zimsko-športni giganti z ozemeljsko razsežnim omrežjem smučišč, žičnic, cest in naselij, ki bi povzročilo močno tehnizirano in urbanizirano turistično pokrajino. Kljub temu se lahko za nadaljnji razvoj ekoturizma vprašamo, kako urejati naš gorski svet, da bo ostala neokrnjena naravna in kulturna pokrajina kot temeljni resurs ekoturistične ponudbe. V slovenskih Alpah je to vprašanje aktualno predvsem v dolinah in planotah, ki so zelo turistične: Planica, Vrata, okolica Bohinjskega jezera, Zadnja Trenta, Voje, Zgornja Radovna, Lepena, Logarska dolina, Robanov kot, Jezersko (Jeršič, 2002). Za primer vzemimo obale Bohinjskega jezera, ki so v juliju in avgustu

preplavljene z avtomobili in v glavnem z enodnevnimi obiskovalci. Ob koncu vikenda je v poletnem času celoten Bohinj zasut s smetmi, ki jih pustijo obiskovalci tako jezera kot gora (Lenarčič, 2002).

Ekoturizem še ne nudi ustrezne strategije za trženje alpskega turizma. Pojavljajo se celo vprašanja, ali je ekoturizem sploh primeren kot zasnova za razvoj turizma na območju Alp. Mogoče bi bilo bolj smiselno iskati druge razvojne zasnove, ki bi bolj ustrezale specifičnemu alpskemu prostoru. Kljub izraženim načelnim pomislekom pa lahko ekoturizem alpskemu turizmu vendarle prinese nove spodbude. Pomemben vidik je sodelovanje turizma, kmetijstva, domače obrti ter varstva narave in tradicije na regionalni ravni. Vključevanje izdelkov in surovin določenega območja v razvoj ponudbe ter vzpostavitev infrastrukture krepi regionalno gospodarstvo, s tem pa tudi lokalno obrtno dejavnost, kmetijstvo in gozdarstvo (Baumgartner, 2002).

4.5.1. Planinstvo kot oblika ekoturizma

Oblika turizma, kjer je »glavna motivacija turistov opazovanje in uživanje narave kakor tudi tradicionalnih kultur, zlasti v naravnih okoljih« ima v Alpah že dolgo tradicijo. Tako je v Avstriji in Švici izletništvo oz. planinstvo najbolj priljubljena individualna turistična aktivnost (Baumgartner, 2002). Že v prejšnjem razdelku je bilo omenjeno, da bi lahko bili prav planinci kot eni izmed številčnih obiskovalcev v Alpah, ključni nosilci ekoturizma. V tem in naslednjem razdelku se bomo zato podrobneje posvetili prav njihovi dejavnosti in infrastrukturi, ki so jo tekom razvoja njihove dejavnosti vnesli v gorski svet. Ideja je blizu ekoturizmu, saj za delovanje ne potrebuje bistvenih posegov v okolje, je ekstenzivno in razpršeno ter le občasno in le na nekaterih izjemnih točkah prihaja do izrazite koncentracije obiskov (Vrhovec, 2002).

Planinstvo oziroma gornišstvo moramo razumeti kot zelo široko dejavnost, ki vključuje vrhunski šport (alpinizem, turno smučanje, športno plezanje), delo z ljudmi (vodniki PZS, mentorji, gorski vodniki), gorsko reševanje, skrb za gorsko naravo, markiranje poti in gospodarsko dejavnost. Tako dobimo splet rekreacijskih, športnih, kulturnih, znanstvenih in gospodarskih dejavnosti, povezanih s spoznavanjem, raziskovanjem in doživljanjem gorske narave. Kot vrhunska športna in rekreacijska dejavnost se je pri nas pričelo uveljavljati v 19. stoletju in je v 110 letih organiziranega planinstva v Sloveniji, postalo ena od vodilnih rekreativnih in prostovoljnih dejavnosti v slovenskem prostoru. V času narodno-osvobodilnega boja je predstavljalo simbol slovenstva in se tako močno vpelo tudi v identiteto slovenskega naroda. Gornišstvo v širšem smislu je seveda oblika turizma, o tem ni dvoma. Predvsem je način preživljanja prostega časa, ki gornikom prinaša veliko osebno zadovoljstvo (Planinstvo v Sloveniji, 2005).

Slovenski gorski svet po podatkih Planinske zveze Slovenije letno obiše preko milijon in pol planincev (Planinstvo v Sloveniji, 2005). Do velike množičnosti planinstva moramo biti razmeroma kritični. V naših razmerah gornišstvo ne prinaša občutnih koristi lokalnim prebivalcem, prej nasprotno (prometne zagate, planinske postojanke pomenijo potencialno grožnjo vodnim zajetjem...). Nekdanje nosače so zamenjali helikopterji, v postojankah ne postrežejo z lokalnimi pridelki, nastajanje potne erozije itd. (Keršič-Svetel, 2002). Nadelanih in z železjem okovanih poti v visokogorju je preveč, v nekaterih

pogledih je prevelika tudi koncentracija obiskovalcev naših gora. Za primer vzemimo Prisank kot najbolj obiskano goro v okolici Kranjske Gore. Ta ima kar pet poti, okovanih z železjem, skozi sezono pa je na pobočjih preko 100 obiskovalcev dnevno (Žemva, 2002).

Če načela ekoturizma nadalje soočimo z najbolj pogostimi oblikami gorniških dejavnosti pri nas, se jasno pokaže, da planinstva v najširšem smislu ni mogoče kar povprek šteti za ekoturizem. Ponujanje prostorov kot gorskih oaz, ob istočasni tekoči pločevinasti reki, množičnih prireditvah in drugih podobnih vzorcih turističnega razvoja, zveni kot lažna propaganda (Berginc, 2002). Za primer vzemimo družino, ki gre za konec tedna na Triglav. Glavni namen ture je doseči najvišji vrh Slovenije, uživati v naravi in krepiti telesno kondicijo. Družina se pripelje z osebnim avtomobilom do Vrat, kjer pusti avto in pot nadaljuje mimo Aljaževega doma na Kredarico, kjer prespi, naslednji dan pa se vrača v dolino. Poglejmo, če se kot planinci njihovo doživljanje narave pojmuje kot ekoturizem:

- K ohranjanju naravne in kulturne dediščine aktivno niso doprinesli nič
- Lokalna skupnost ni pridobila ničesar
- Deležni niso bili interpretacije in izobraževanja
- Prispevali so k ekološkim in naravovarstvenim problemom: vožnja z avtom po gorski dolini, erozija na poti, odpadki, preobljudenost Triglava...

Množično planinsko zahajanje v gore prej lahko enačimo z obliko nacionalnega športa, kot pa ekonomsko dejavnost za lokalne skupnosti (Keršič-Svetel, 2002). S pojavom komercialnih turističnih paketov v gorah turistične agencije vodijo v ta občutljivi svet ljudi, ki nanj sploh niso pripravljeni, mnogokrat to velja tudi za obiskovalce gora, ki se za izlet v ta svet odločijo v lastni režiji.

Vseeno še obstaja tudi pozitivna stran planinsko-gorniške zgodbe, ki jo oblikuje predvsem Planinska zveza Slovenije. V njo je vključenih okoli 245 planinskih društev, z nekaj več kot 50.000 člani, ki s prostovoljnim delom vzdržuje več kot 7.000 km planinskih poti (Planinstvo v Sloveniji, 2005) in gospodari s 174 planinskimi kočami, zavetišči in bivaki (Planinske kočje, 2011). Planinci so razmeroma dobro obveščeni o krhkosti gorskega sveta, kajti zavest o tem je vpeta v vse izobraževalne programe Planinske zveze Slovenije, ki so dostopni tudi nečlanom. Na letni bazi usposablja različne strokovne kadre, katerih namen je tudi promoviranje in razvijanje planinstva kot ene od dejavnosti, ki izrazito omogočajo trajnost gorskega prostora. S svojimi projekti (npr. programa Ciciban planinec in Mladi planinec, nacionalni program gore in varnost) propagira kvalitetno množičnost in razporejanje dejavnosti v prostoru in času. Izobraževanje, interpretacija in ozaveščanje gostov kot temeljne sestavine ekoturistične ponudbe v njeni dejavnosti potekajo kot vodene strokovne ekskurzije, ki se dogajajo zlasti kot del rednega izobraževalnega procesa oz. društvene izletniške dejavnosti. Pritegnejo tudi posamezni enkratni projekti, ki so namenjeni ozaveščanju in trajnostnemu razvoju: združenje CIPRA vsako leto izda vozni red za javna prevozna sredstva v Julijskih Alpah; Planinska zveza Slovenije je nedavno pripravila načrt ponovne obuditve oskrbovanja planinskih koč s konji (Kuzman, 2011), možnost samovodenega ekoturističnega ozaveščanja s pomočjo literature in informacijske infrastrukture, npr. Slovenska geološka pot in Slovenski planinski muzej (Keršič-Svetel, 2002).

4.5.2. Planinske koč

Kot smo omenili že uvodoma je v Sloveniji sistem gorskih in pohodniških poti zelo dobro razvit. Pestra ponudba dobro in varno označenih poti lahko zadovolji visoka pričakovanja turistov oz. planincev. Poleg poti pomembno turistično infrastrukturo predstavljajo tudi planinske postojanke (koče, zavetišča, bivaki), ki nudijo planincem zavetje, prehrano in informacije (Planinske koč, 2011). Njihova gradnja se je razmahnila predvsem v pričetku prejšnjega stoletja pod okriljem Slovenskega planinskega društva, predhodnice sedanje Planinske zveze Slovenije. Poleg osnovne vloge, preskrbe obiskovalcev gora, so v zadnjih letih nekatere koč postale tudi zelo priljubljena središča za izvedbo različnih vzgojno-izobraževalnih vsebin.

Poleg pozitivnih lastnosti, koč prinašajo zaradi svoje umestitve v bolj občutljivo naravno okolje tudi številne negativne vplive. Predstavljajo namreč točkovne vire obremenitve okolja in v določeni meri tudi razpršene vire onesnaževanja (Cigale, 2007). V kakovosti, predvsem pa v ekološki urejenosti, nekatere gorske postojanke zaostajajo, zato je v tem strateškem obdobju potrebno spodbuditi njihovo kakovostno obnovo ob upoštevanju ekoloških pogojev (RNUST 2007-2011, 2006).

V Sloveniji so planinske koč in domovi razporejeni po celotnem alpskem svetu, njihova največja koncentracija pa je na območju Triglavskega pogorja, Bohinja in Vršiča (Cigale, 2007). Planinska zveza Slovenije je že leta 1991 sprejela program ekološke sanacije planinskih koč, s katerim se je zavezala urediti planinske koč okolju prijazne. Pomembni cilji programa so zajemali opustitev dizelskih agregatnih virov kot vir zagotavljanja električne energije in nadomestitev z obnovljivimi viri energije (sončna, vetrna) ali priklop na električna omrežja. Zgraditi suha stranišča oziroma čistilne naprave, postopoma odpraviti posteljnino v kočah in jo nadomestiti z ekološkimi rjuhami, posteljnino prati v dolini, uporabljati okolju prijazna čistila in smeti odnašati v dolino. Od sprejetja omenjenega programa PZS planinske koč ekološko »opremlja« tako, da danes nobena koč pri oskrbi z elektriko ne uporablja več dizelskega goriva; od tega so na 41 planinskih koč namestili fotovoltaične sisteme (sončna energija), 6 so jih opremili z vetrnimi generatorji in 7 priključili na električno omrežje. Sedemnajst planinskih koč so opremili z malimi čistilnimi napravami in osim uredili suha stranišča.

Kljub vsem prizadevanjem planinske koč, ki bi bila z ekološkega vidika primerna (energetsko varčna, zgrajena iz naravnih materialov, z urejenim čiščenjem odpadnih vod, sama proizvajala vso energijo za ogrevanje in proizvodnjo elektrike) v Sloveniji še nimamo. Eden od razlogov je tudi dejstvo, da v zadnjih letih ni bila zgrajena nobena nova planinska koč ali dom (Vrbnjak, 2006).

K boljši praksi na tem področju naj bi pripomogli na novi izoblikovani certifikati planinskih koč (okolju prijazne koč, družinam in otrokom prijazna koč, takega okusa so planine), ki jih pričanja uvajati Planinska zveza Slovenije (Posvet »Udobje v planinski..., 2011).

4.6. PREGLED STANJA EKOTURISTIČNE PONUDBE V SLOVENIJI

V zadnjih dveh desetletjih je ekoturizem v porastu. Za to obstajata dve razlagi: bodisi so ljudje v resnici postali ekološko bolj ozaveščeni bodisi je ekoturizem le tržni segment in zadnji turistični hit. Po pregledu ponudbe lahko trdimo, da vsak turistični ponudnik ekoturizem razume po svoje in da ga v praksi udejanjajo na mnogotere načine. Ena smer je tako imenovani »pravi ekoturizem« (»genuine« ecotourism) zastavljen z načeli ekoturizma in njegovim udejanjanjem v praksi. Ta oblika je do okolja najbolj sprejemljiva, pomembno je izobraževanje in osveščanje turistov ter sonaravni razvoj. Druga smer je tako imenovali »lahki ekoturizem« (»lite ecotourism«) (Honey, 2008). Razvija se v komercialni smeri konvencionalnega turizma in je dostopen širšemu krogu ponudnikov. Pregled stanja ekoturistične ponudbe v Sloveniji je temeljil na zbiranju vse turistične ponudbe, ki se promovira kot »ekoturizem«.

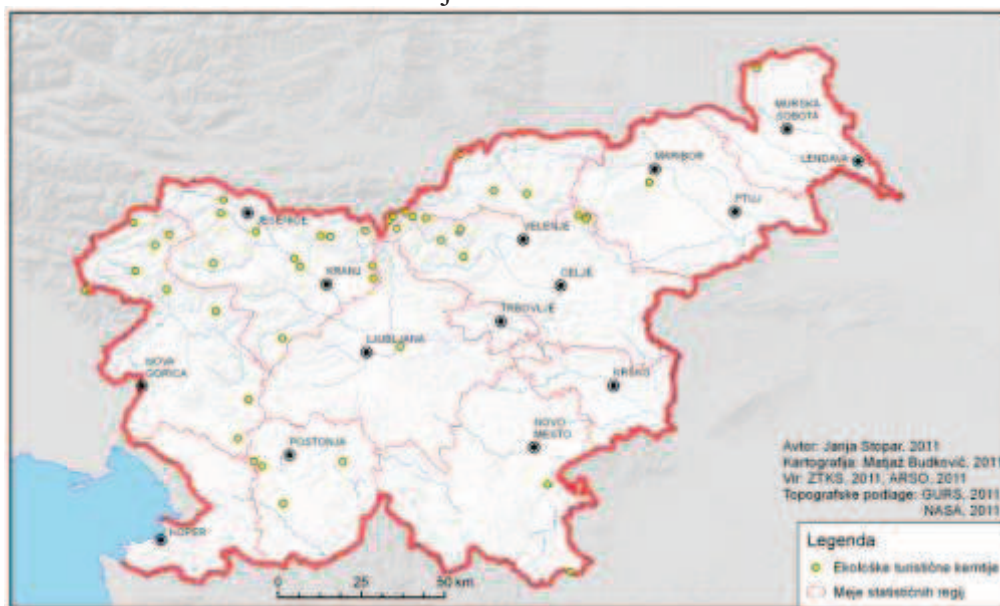
S pomočjo spletnega brskalnika google sem iskala pod vnosom ekoturizem in ekološki turizem. Dobila sem štiri ustrezne turistične ponudnike, na moje poizvedovanje sta se odzvala dva. Odgovorila mi je predstavnica ponudnika »Eko turizem«. Ekoturizem za njih pomeni organiziranje turizma na način, da ne vpliva negativno na naravo, temveč jo pomaga predstaviti na takšen način, da se zavemo njene vrednosti. S svojim delom se trudi pustiti občutek dolžnosti pri obiskovalcih. Glavni produkt, ki ga ponujajo je interpretativno vodenje po zavarovanih območjih v obliki enodnevnih izletov za manjše skupine. Dodaten finančen vir lokalnemu gospodarstvu prispevajo s promocijo lokalnih izdelkov in ponudnikov. Svojo dejavnost opravljajo kot hobi oz. deloma kot dodatni zaslužek, tendence po širitvi nimajo. Osebe ponudnika sestavljajo posamezniki, ki so v preteklosti delovali ali še vedno delujejo v zavarovanih območjih. Njihovo mnenje je, da je ekoturizem v zadnjih letih v porastu vendar pa se širi brez nekega nadzora in certifikatov. Prisotna je dilema, da se tovrstna ponudba razvija predvsem zaradi zaslužka, z njo pa se ukvarjajo ljudje, ki nimajo ustreznega strokovnega znanja. Odzval se je tudi predstavnik ponudnika »Ekopotovanja«. Ekoturizem zanje pomeni turizem v naravi, kjer je glavna motivacija potnikov opazovanje in uživanje, ter spoznavanju tradicionalnih kultur. Potovanja so lep vzorčen primer prepletanja narave in tradicionalnega življenja lokalnega prebivalstva. Njihova dejavnost je izobraževalne narave, saj gre za neke vrste ekskurzije v živo. V potovanja vključujejo tudi lokalno prebivalstvo, in del njihove organizacijske mreže. Destinacije so oddaljene dežele, vendar po prihodu na cilj potovanja niso kilometrsko intenzivna. Veliko časa je namenjenega raziskovanju in pohodom. Profil potnikov je izjemo heterogen. Gre za zelo aktivno, izobraženo in poslovno uspešno populacijo, prevladuje zrela generacija. Ponudbo želijo v bodoče še razširiti. Po njegovem mnenju je ekoturistične ponudbe toliko, kolikor je povpraševanja. Skušala sem poiskati tudi ekoturistično ponudbo večjih komercialnih agencij, vendar je ni bilo moč zaslediti. Morda jo ponujajo, a je ne promovirajo kot ekoturizem.

Opravila sem tudi pregled ekoloških turističnih kmetij. Ugotovila sem, da je bilo v Sloveniji leta 2010 po podatkih Statističnega urada RS registriranih 74.432 kmetijskih gospodarstev (Kutin Slatnar in sod., 2010), od katerih je bilo istega leta po podatkih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano registriranih kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem 1.853 (Analiza stanja ekološkega..., 2011). Po podatkih

kataloga Prijazno podeželje 2011-2013 je bilo leta 2010 registriranih 509 turističnih kmetij, od tega 48 ekoturističnih kmetij. Iz podatkov sledi, da imamo v Sloveniji ekoloških turističnih kmetij, ki se ukvarjajo s turizmom glede na vse ekološke kmetije 2,59 %, glede na turistične kmetije pa 9,43 % (Prijazno podeželje 2011-2013, 2009). Od Zveze združenj turističnih kmetij Slovenije ali Zveze ekoloških kmetij Slovenije nisem uspela pridobiti novejših podatkov o ekoturističnih kmetijah.

Od leta 2007 podeljuje Kmetijska gospodarska zbornica Slovenije certifikat turističnim kmetijam s specializirano ponudbo ekološke prehrane v Sloveniji. Kljub temu še vedno nimamo standardov za ekološke turistične kmetije, imamo pa ekološke kmetije, ki se ukvarjajo s turizmom (registrirana dejavnost). Ni še osnovanih standardov, ki bi določevali, kolikšen delež ekoloških proizvodov morajo vsebovati obroki na teh kmetijah, nepopolna je še ponudba (od gostinskih do prenočitvenih kapacitet). V prihodnosti bo ZTKS izdala tudi standarde za ekološke turistične kmetije, kjer bo točno predpisano, katere pogoje mora takšna turistična kmetija izpolnjevati: ekološka pridelava na kmetiji, notranja oprema iz ekoloških materialov, nudenje ekoloških obrokov ... (Akcijski načrt..., 2006)

Karta 1: Ekološke turistične kmetije

Poleg ekoturističnih ponudnikov in proizvodov, predstavljenih v prejšnjih poglavjih, je v slovenskem prostoru prisotnih tudi nekaj turističnih ponudnikov, ki niso promovirani kot »eko«, vendar bi ob natančnejšem pregledu njihovo prakso lahko označili za skladno z ekoturističnimi načeli, in kot pomemben prispevek k skupnemu ohranjanju okolja in odgovornemu obnašanju. Omenimo lahko ekološke aktivnosti na slovenskem podeželju, ki ne zajemajo certifikatov, ampak se nanašajo na okoljske aktivnosti. Do neke mere npr. projekti ali turistični proizvodi kot so tematske poti »Po poteh kulturne dediščine Dolenjske in Bele Krajine« ali »Kolesarjenje po opuščeni rudnikih«. Upoštevajo načela trajnostnega ali ekoturizma oziroma določene ekološke elemente, vendar ne ustrezajo v celotni opredelitvi ekoloških projektov. Predvsem so v veliki meri enkratni, razviti so v okolju, v katerem se istočasno odvijajo, ekološki standardi so preneseni brez kontrole,

zunanjega standarda ali listine. Kljub temu so takšni projekti dobrodošli in jih tudi z vidika nacionalne strategije ne bi smeli zanemariti. Problem je v tem, da nimajo skupnih imenovalcev oziroma vidnega ekološkega sistema ali primerljivih kriterijev in kontrole (Priročnik celovitega..., 2004).

Ekoturizem kot zvrst turizma je v Sloveniji zelo pomanjkljiv. Imamo posamezne tržne segmente, ki nastopajo na turističnem trgu, vendar je le teh zelo malo. Skromna je tudi ekološka certifikacija. Kot je omenjeno v prejšnjih poglavjih imamo le štiri turistične objekte z ekološkim certifikatom, ostala ponudba pa je trenutno še brez vsakega instrumentalnega nadzora. V praksi turistična podjetja velikokrat izkoriščajo naraščajočo priljubljenost ekoturizma v promocijske namene. Ekoturizem postaja blagovna znamka, ki jo turistični ponudniki želijo izkoristiti za večji zaslužek, ob enem pa se z njo ukvarjajo ljudje, ki za to nimajo zadostnega strokovnega znanja. V Sloveniji niso sprejeti neki uradni kriteriji in pogoji za koriščenje in trženje naravnih vrednot. Zato se soočamo z nesramnimi zlorabami blagovne znamke, kot je primer trženje reke Soče (Bizjak, 2002). V primerjavi s »splošnim turizmom« bi morala biti regulativa za izvajanje in trženje »proizvodov ekoturizma« strožja in striktnejša k čemur bi pripomoglo uvajanje sistema certificiranja in nadzora akterjev, ki nudijo svoje usluge v obliki »proizvodov ekoturizma« (Koščak, 2004). Zelo pomembno bi bilo opredeliti, kaj je ekoturistična ponudba s strani certificiranja in pristojnih organizacij.

Kar nekaj je projektov in destinacij, ki so neposredno ali posredno vezani na koncept trajnostnega razvoja in ekoturizma, npr. Solčavsko, je bilo leta 2009 nagrajeno z znakom Evropska destinacija odličnosti EDEN kot destinacija, ki deluje v varovanem območju in je razvila uspešne turistične proizvode, ki prispevajo k ohranjanju narave in hkrati zadovoljujejo interese lokalnih prebivalcev in obiskovalcev. Destinacija Solčavsko izpostavlja in vključuje sodelovanje lokalnega prebivalstva pri oblikovanju turistične ponudbe, skrbi za okolje in razvoj turizma na podlagi trajnostnih kriterijev (EDEN, 2009).

Lahko bi rekli, da je eko ponudbe toliko kot je povpraševanja. Rezultati ankete o informiranosti ljudi glede na besedo ekoturizem v Sloveniji nam jasno povedo, da je še vedno najpogostejši način preživljanja počitnic dopust na morju s prevladujočo dejavnostjo kopanjem in sončenjem, z vodilno namestitvijo apartmaji in hoteli. Potovanje in dopust sta še vedno sprostitev naravnana, kjer si turisti odpočijejo in več časa namenijo preživljanju prostega časa s športnimi aktivnostmi. Ljudje ne poznajo pojma ekoturizem in so premalo ozaveščeni, da bi z izbiro tovrstne ponudbe bistveno pripomogli k ohranjanju okolja. Po ekoturističnih ponudbah v večini ne posegajo zato tudi turistične agencije ne ponujajo veliko tovrstne ponudbe. Se zavedajo, da bi bilo potrebno več narediti na področju varovanja narave, ampak še vedno se odločajo za 3S turizem (sea, sun, sand) oziroma konvencionalni turizem, ki je cenovno ugodnejši, namenjen sprostitvi in oddihu. Čeprav jih večina povezuje ekoturizem z varovanjem narave, jih večina ne razmišlja o ekoturizmu kot perspektivni zvrsti turizma, ki ne samo ponuja turistu, ampak tudi zahteva nekaj od njega (Zagoršek, 2010).

Podajanje natančnega števila ekoturističnih proizvodov v Sloveniji je pravzaprav nemogoče, saj se ekoturistični produkti tesno prepletajo z ostalimi zvrstmi turizma. Podatkov o kvalitativnem in kvantitativnem povpraševanju po ekoturističnih proizvodih v Sloveniji se sistematično ne spremlja, saj je tudi spremljanje obiska nezanesljivo. Zavarovanja območja le redkokatera pobirajo vstopnino, podatki o številu obiskovalcev naravnih znamenitosti se zbirajo samo za določene. Sistematično vodenih podatkov o prenočitvah in obiskih ekoturističnih kmetij ni. Na podlagi podatkov v tabeli bi lahko grobo ocenili število ekoturistov. Glede na vse turiste, ki pridejo in prespijo v Sloveniji samo 1 % obiše turistične kmetije in 0,9 % jih tam prespi medtem, ko 2,4 % turistov obiše planinske domove in kočice, kjer jih samo 1 % prespi. Iz podatkov prihodov in prenočitev na turističnih kmetijah in planinskih kočah, ki zajemata tudi ekoturiste bi lahko posplošeno rekli, da so ekoturisti v Sloveniji manjšina in ne zajemajo niti dobrega 1 %, če vemo, da je samo 9,43 % turističnih kmetij ekoturističnih in da planinske kočice obiskujejo turisti z različnimi motivi in nameni, kjer prevladujeta predvsem šport in rekreacija.

Preglednica 4: Prihodi in prenočitve turistov ter ležišča 2009

	Turistične kmetije z nastanitvijo			Planinske kočice in domovi			Slovenija
	domačih	tujih	skupaj	domači	tujih	skupaj	skupaj
Prihodi	13.200	18.400	31.600	48.600	24.600	73.200	2.985.000
Prenočitve	31.900	49.400	81.300	66.800	28.300	95.100	9.013.800
Ležišča			3738			6797	111.985

Vir podatkov: Statistični letopis RS 2010, 2010

Zaključimo lahko, da so nameni ekoturistične ponudbe različni. Nekatera ponudba temelji predvsem na osveščanju o pomenu varovanja narave in njenem ohranjanju, druga na prikazovanju in spoznavanju naravne in kulturne dediščine, tretja na povezovanju z lokalnimi skupnostmi. Malo je tistih, ki bi v svojo turistično ponudbo zajeli vse tri dejavnosti. Predvsem je odvisno, kakšna je narava ponudbe, kakšen je turistični proizvod, kakšni so nameni turističnega ponudnika in seveda kakšni so motivi turistov. In prav v tej zadnji komponenti se skriva ključ do pravega ekoturizma, saj so kljub zagotavljanju primerne infrastrukture in ponudbe turisti tisti, ki naj bi potovali z namenom učenja o okolju izbrane destinacije in naposled s tem prispevali k njegovemu ohranjanju. Pot do tega pa ni zgolj strategija marveč tudi izziv človeštvu.

Slovenija bi morala videti svoje prednosti na področju trajnostnega razvoja, v bogati kulturni dediščini, naravnih vrednotah, reliefni razgibanosti ter biološki pestrosti. Vseeno gre zaznati obremenjenosti okolja na nekaterih območjih Slovenije in delno nenaklonjenosti trajnostnemu razvoju. Razloge najdemo v visoki stopnji industrializacije ob pomanjkljivi tehnologiji filtriranja emisij, v nizki splošni ekološki osveščenosti ter v prevladi interesov kratkoročno pričakovanih dobičkov na strani gospodarstva (Program ekološke...2006).

Za uspešnejše pospeševanje ekoturizma bi bilo potrebno strategijo razvoja turizma v Sloveniji dopolniti s strategijo razvoja ekoturizma. V razvoju slovenskega turizma od leta 1991 do danes ni bilo zaznati bistvenega povečanja ekološke osveščenosti, saj Slovenija nima celovite strategije trajnostnega razvoja turizma, ki bi med drugim vzpodbudila oblikovanje ekoloških standardov in znakov za okolje (Program ekološkega...2006).

Nosilci spodbujanja ekoturizma v Sloveniji bi morali biti vsi segmenti javnega, zasebnega in nevladnega sektorja. Javni sektor (vlada, razvojne službe..) bi z zakonodajo, sistemom subvencioniranja, javnimi razpisi itd. moral spodbujati in ustvarjati pogoje za delovanje zasebnega sektorja, ki je nosilec aktivnosti ekoturizma. Z nevladnim sektorjem in institucijami, ki delujejo na področju varovanja naravne in kulturne dediščine, bi lažje oblikovali smernice, razvojne strategije in izvajanje slovenskega ekoturizma (Koščak, 2003). Za nadaljnji slovenski ekoturistični razvoj bi bilo potrebno torej razmišljanja kako ekoturizem spreminjati v ekoturistično prakso. Leta 2002 je bilo mednarodno leto ekoturizma kot tudi mednarodno leto gora. Ob tem je bil v Sloveniji organiziran posvet »ekoturizem v gorah«, kjer so bila postavljena izhodišča, na katerih velja usklajevati načela razvoja ekoturizma v gorah in zavarovanih območjih nasploh. Idej o prakticiranju ekoturizma je veliko, med njimi tudi dobre, vendar je ključna realizacija idej ter za naravno okolje pravih načel načrtovanja turizma, ki pa marsikdaj obvisijo v zraku. Mnogo se je govorilo, vendar precej manj naredilo (Šolar, 2002).

Primer dobre prakse: Logarska dolina

Diplomsko delo želim zaključiti z optimističnim sporočilom: ekoturizem v Sloveniji obstaja, njegov razvoj je možen! Za podkrepitev trditve nazadnje predstavljam najboljšo prakso, ki sem jo uspela zaslediti v Sloveniji - krajinski park Logarska dolina

Privlačnost Logarske doline odseva v prvobitnosti okolja ter v številnih naravnih in kulturnih znamenitostih, ki privabljajo turiste. Poleg znamenitosti Logarska dolina ponuja nešteto možnosti rekreacije; zimske in letne aktivnosti od planinarjenja, plezanja, lokostrelstva, fotolova, teka na smučeh, lednega plezanja, sankanja itd. Skozi Logarsko dolino vodi naravoslovna etnografska pot, ki slikovito prikazuje lepote parka. Zaradi omenjenih vrednot, je bila Logarska dolina leta 1987 razglašena za krajinski park.

Poleg znamenitosti in nešteti oblik rekreacije je v dolini prisotnih 13 turističnih ponudnikov z nastanitvenimi objekti, in sicer 5 gostinskih objektov s prenočišči, 3 turistične kmetije in 5 nastanitvenih planinskih objektov, ki skupaj ponujajo 358 ležišč. Za skupine so pripravili aktivne programe, ki ponujajo doživljajske sprehode po naravi, planinske pohode, športne aktivnosti in vodene izlete z lokalnimi vodiči (Logarska dolina, 2011).

Za njegovo upravljanje skrbi podjetje Logarska dolina d.o.o., ki med drugim skrbi za ponudbo rekreacije in nadzorovanje izvajanja aktivnosti v parku, da so te prilagojene trajnostnemu razvoju. Del njihovih aktivnosti je vezan tudi na samo promocijo Logarske doline, čeprav skupno promocijo Solčavskega in celotno informacijsko bazo vodi na novo odprti Center Rinka - zavod za turizem in trajnostni razvoj Solčavskega v Solčavi.

V parku ni večjih posegov v naravo, razen nekaj primerov turistične infrastrukture, ki pa je bila nujno potrebna za razvoj turizma in je v neki meri obstajala pred ureditvijo upravljanja parka kot velja danes. Tako upravljavci kot domačini se zavedajo, da je osnova še vedno krajinski park in njegovo ohranjanje, iz česar tudi sami izhajajo. Želijo ohraniti pokrajino, njen izgled ter naravno in kulturno dediščino. Zavedajo se maksimalnega števila nastanitvenih zmogljivosti na zaščitenih območjih, zato skrbijo, da s turističnimi dejavnostmi in nastanitvenimi zmogljivostmi ne gredo predaleč in upoštevajo sprejemljivo kapaciteto doline. Park ne želi spodbujati k masovnemu turizmu, ampak razvijati stacionarni turizem s primernimi in kvalitetnimi turističnimi proizvodi, ki

upoštevajo tako zakonske omejitve parka, njegovo ohranjanje in turistični razvoj območja.

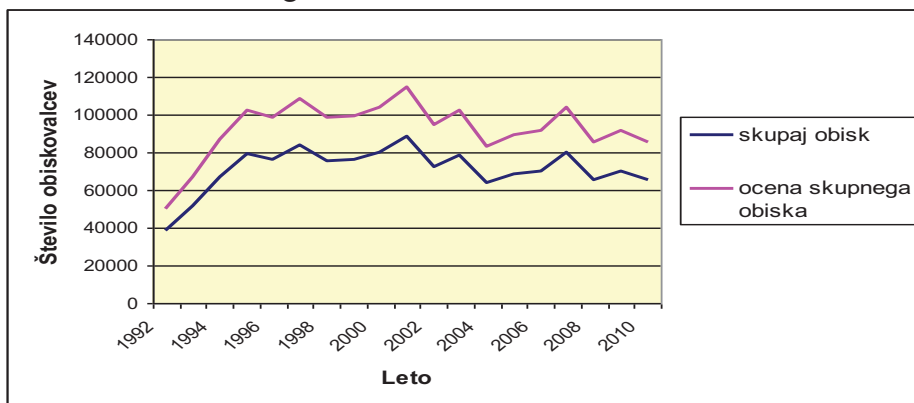
Upravljalci si aktivno prizadevajo za zmanjševanje vplivov na okolje in minimalno porabo naravnih virov. Prometni režim v parku je urejen s parkirišči za motorna vozila, uvedena pa je bila tudi vstopnina za motorna vozila, ki vstopajo v osrednje območje parka. V prihodnosti načrtujejo nadaljnjo ureditev prometa v dolini z vidika zmanjšanja motornih vozil v najbolj obiskani poletni sezoni. Predvidena je uvedba minibusa, uvajanje e-koles, javno transportna povezava z Železno Kaplo, Jezerskim, Kamnikom. Ponudba naj bi omogočala alternativno obliko prevoza za pohodnike, s katero bi povečali pohodniško ponudbo in povezali kraje, ki so na drugi strani Logarske doline. Oblikovani turistični aranžmaji se pretežno opirajo na rekreacijske dejavnosti, ki se same po sebi že odvijajo v naravi in zato zanje niso potrebnih večji posegi v okolje.

Za boljše informiranje obiskovalcev so v parku vzpostavili informativno turistični center (TIC) z usmerjevalnimi in informativnimi tablami ter drugim informativnim materialom. Izdelali so osnovni info material, na katerem so potrebne informacije o dovoljenih in nezaželenih aktivnostih.

Kot je bilo že uvodoma omenjeno je pomemben segment ekoturizma sodelovanje z lokalnimi oblastmi oziroma prebivalci. Podjetje Logarska dolina d.o.o. je bilo že v osnovi zastavljeno s strani lokalnih prebivalcev, ki so zaradi nekontroliranega razmaha turizma leta 1992 pridobili koncesijo za upravljanje s krajinskim parkom. Lokalno prebivalstvo predstavlja za dolino pomemben segment. Ne zgolj kot ponudniki turističnih dejavnosti, ampak tudi kot posredovalci kulturne dediščine samega območja. Krajinski park nudi domačinom tako različne možnosti dodatnega zaslužka kot sodelovanje pri upravljanju krajinskega parka. Turistična ponudba že od samega začetka temelji na aktivnostih lokalnih prebivalcev, ki tam živijo. Turistične kmetije ponujajo nastanitvene kapacitete kot tudi turistično ponudbo, kjer se trudijo prikazati tradicionalnost in kulturno dediščino Logarske doline. Pridelke kmetij se vključuje v turistično ponudbo in tako je z medsebojnim neformalnim sodelovanjem ponujena raznolika ponudba. Turizem se opira tudi na kmetijstvo in gozdarstvo. Logarska dolina ponuja tudi možnosti zaposlitve lokalnim prebivalcem kot vodičem, kajti menijo, da so vodeni izleti z domačini dosti bolj pristni in lokalno doživeti. Zaradi zmanjšane obsega financ v parku sicer ni močne nadzorne službe, vendar to delo opravljajo domačini, ki opozarjajo obiskovalce ali upravljavca. Prisotnost domačinov in njihovo udejstvovanje pri vodenju in promociji parka je tako nepogrešljiva.

Tudi dolgoročni cilji podjetja Logarska dolina zasledujejo razvoj v trajnostni luči. Ohraniti »čar« Logarske doline, z lepo pokrajinsko in infrastrukturno urejenostjo. Ponuditi novosti, ki bodo skladne s tradicijo območja in ne s tujimi, morda bolj popularnimi vsebinami. Eden takšnih ciljev je urediti glavno pohodno pot – Naravoslovno etnografsko pot po Logarski dolini (Prašnikar, 2011).

Grafikon 7 : Obisk Logarske doline 1993-2010

*Skupen obisk je ocena glede na število ljudi v vozilu: avtomobil (3 osebe), avtobus (50 oseb), kombi (5 oseb), motor (2 osebi)

*Ocena skupnega obiska-poleg prodanih vstopnin je potrebno upoštevati še ostale obiskovalce: obiskovalce pred in po času pobiranja vstopnine (7h-18h), v času sezone pobiranja (nov-apr), domačine, obiskovalce z letnimi nalepkami, invalide, kolesarje

*vstopnina: avto (6€), kombi (7€), motor (4€), avtobus (20€)

Vir podatkov: Prašnikar, 2011

S svojim turističnim managementom, ohranitvijo naravnih virov, zaščito naravne in kulturne dediščine, sodelovanjem z lokalnimi oblastmi, razvojem primernih in kvalitetnih turističnih proizvodov in nenazadnje izobraževanjem in informiranjem o samem območju Logarska dolina dokazuje, da je razvoj ekoturizma v Sloveniji možen.

5. SKLEP

Turizem je dejavnost, ki je v večji meri odvisna od pričakovanja turistov in okolja, kjer se odvija. Za njegov prihodnji razvoj bo pomembna ohranitev okolja in vzpostavitev ravnovesja med varovanjem narave in novimi trendi. Kot vir je lahko pomemben v strategiji razvoja neke regije oziroma destinacije vendar le, če izhaja iz naravnih razmer in prebivalcev, ki tam prebivajo. Ekoturizem naj bi združeval vse troje.

Zavarovana območja – parki so ena izmed najpomembnejših turističnih destinacij na svetu. V njih je mogoče udeležiti izobraževanje in ozaveščanje turistov o naravni in kulturni dediščini, ohranjanje okolja in prinašanje ekonomske koristi lokalnemu gospodarstvu. Drugi razvijajoči se segment ekoturizma so ekoturistične kmetije. Predstavljajo priložnost za razvoj obširnega slovenskega podeželja, ohranjanje lokalne identitete, kulturne dediščine, naravnega okolja, poselitve, lokalnih običajev in nenazadnje agrarne pokrajine, ki z ekološkimi kmetijskimi izdelki dopolnjujejo ekološko usmerjenost. Ekoturizem najdemo tudi v gorah, kjer je zaradi specifične pokrajine že v osnovi potrebno prilagajanje okolju. Alpe so pokrajinsko občutljivo območje, ki brez okoljske ozaveščenosti in načrtovanja ne dopuščajo trajnostnega razvoja turizma.

Kljub naštetim segmentom Slovenija ni eksotična destinacija, kar pa ne pomeni, da razvoj ekoturizma ni možen. Najlepši primer je Krajinski park Logarska dolina. Naravne danosti, zavarovana območja, bogata kulturna dediščina, veliko majhnih kmetij s potrebami po organizirani in tržno usmerjeni dopolnilni dejavnosti, potrebe in želje lokalnega prebivalstva... Vse to so priložnosti, s katerimi lahko sodobnemu turistu ponudimo zanimivo obliko preživljanja prostega časa. Žal je primer Logarske doline eden redkih. Kljub jasno zastavljenim smernicam je ekoturizem v Sloveniji še nerazpoznaven. Še vedno se razvija predvsem množični turizem, tudi na občutljivih območjih kot so naravni parki. Nezadostna sta ozaveščenost in ustvarjanje konkurenčnega ekonomskega okolja za razvoj ekoturizma pri turističnih ponudnikih. To se kaže v dejstvu, da imamo po slabem desetletju razvoja le štiri turistične objekte z ekološkim certifikatom. Neorganizirana je centralna promocija, ponudniki so prevečkrat prepuščeni sami sebi, izdelana in v praksi udeležena ni bila neka širša strategija razvoja ekoturizma. Slabo ozaveščeni so nenazadnje tudi turisti. Za razliko od mnogih držav, še ni izrazite volje in interesa po sprejemanju, sooblikovanju in podpori trajnostnim procesom na račun lastnega udobja. Pomanjkanje tovrstnega, specifičnega povpraševanja še dodatno omejuje možnosti za razvoj ekoturizma. Posledično je ekoturizem interpretiran različno, izraz »eko« pa mnogokrat izrabljen in zavajajoč.

Kljub temu je še vedno čas, da s skupnim sodelovanjem in dobro informiranostjo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni stanje izboljšamo. Vendar pa bo potrebna aktivna vključenost in motiviranost vseh akterjev. Država bo moral z jasnimi določili prepoznati in bolje definirati vse segmente ekoturistične ponudbe, vzpostaviti monitoring ponudnikov in zagotoviti boljše pogoje za ekonomski razvoj tistim, ki se bodo pozivu odzvali. Le tako, bo namreč motivacija prisotna tudi na njihovi strani, ter bodo v oblikovanju trajnostne ponudbe prepoznali svojo priložnost. Le ob sporazumnem, obojestranskem dialogu ostaja upanje, da bodo ekoturizem začutili tudi turisti, ter s svojimi dejanji prispevali k njegovi pozitivni ideji.

6. SUMMARY

Tourism is an activity which depends mainly on tourist expectations as well as on the environment in which it is run. What matters for its future development are preservation of the environment and a balance between the environment protection and the new trends. Tourism represents an important segment in the development strategy of a region or a destination, but only if it arises from the natural conditions and from the population living there. Ecotourism should combine all the three components.

Protected regions – parks are some of the most important tourist destinations in the world. Within them it is possible to educate tourists and to increase their awareness of the natural and cultural heritage, preserve the environment and bring commercial benefits to the local inhabitants. Another segment of developing ecotourism are ecotourist farms. They represent an opportunity for the development of the wide rural regions, as they preserve the local identity, cultural heritage, natural environment, settlement, local customs and last but not least, the rural landscape providing ecologically oriented offer of eco farm produce. Ecotourism can also be found in the mountains, where respect and adaptation to the alpine conditions are required due to the specific landscape. The Alps represent a sensitive landscape area, unsuitable for sustainable development of tourism unless considered with environmental awareness and careful planning. Slovenia is not an exotic destination, but that doesn't mean that ecotourism in Slovenia is not possible. The best example is Krajinski park Logarska dolina. Protected natural areas, rich cultural heritage, plenty of small sized farms needing an organized and market-oriented supplementary activity, needs and wishes of the local population... all these are features likely to allow a modern tourist to spend his leisure time in a pleasant way. Unfortunately Logarska dolina is only one of the few examples. Despite the clear objective guidelines, ecotourism in Slovenia is still unrecognizable. Mass tourism is still developing even in the pollution-sensitive areas, such as natural parks. The awareness of tourist providers is too low to create a competitive economic environment for ecotourism development. That can be illustrated by the fact, that no more than four tourist sites have acquired the eco-certificate within a decade of development. Central promotion is disorganized, tourism providers are often left to themselves, no broader development strategy for the development of ecotourism has been constructed and put into practice so far. Tourists are poorly informed of the existing possibilities. Unlike many other countries, neither will no interest is felt in Slovenia for the adoption, co-design and support to sustainable processes, at the expense of our own comfort. The lack of such specific demand further limits the possibilities for the development of ecotourism. As a result, ecotourism is often misinterpreted and the term »eco« is often abused and misleading.

Nevertheless, there is time to improve the situation by spreading the information and fostering co-operation on all levels, the national, the regional and the local one. A high level of commitment is needed. The government should set clear and better define all the segments of eco tourist offers, ensure monitoring of all the providers and grant them better conditions to make them realize that sustainable supply is an opportunity for them as well as for the tourists involved.

7. VIRI IN LITERATURA

- Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v sloveniji do leta 2015 – ANEK. 2006. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prostor, 72 str. URL: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/DIR_kmet/ANEK_slo.pdf (Citirano 13.9.2010).
- Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. URL: http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/starasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/7_analiza_stanja_ekoloskega_kmetijstva_v_sloveniji/ (Citirano 19.9.2011).
- Kazalci okolja: Obisk naravnih znamenitosti. ARSO.. 2009. URL: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=230 (Citirano 20.6.2011).
- Baumgartner, C., 2002. Od ekoturizma do trajnostnega turizma v Alpah. Poročilo Informacijske službe za Alpe. CIPRA. 23 str. URL: <http://www.cipra.org/sl/alpmedia/dosjeji/43> (Citirano 6.5.2011).
- Beeton, S., 1998. Ecotourism. A practical guide for rural communities. Collingwood, Lindlinks Press, 186 str. URL: <http://books.google.com/books?id=06hBTmkAA4EC&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q&f=false> (Citirano 4.5.2011).
- Berginc, M., 2002. Naravne vrednote in zavarovana območja kot priložnost za vzorčne oblike ekoturizma. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 35-40
- Bizjak, J., 2002. Ekoturizem-izvirnost ali besedno sprenevedanje. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 13-16.
- Blamey, R.K., 2001. Principles of Ecotourism. V: Weaver, D.B. (ed.). The encyclopedia of ecotourism. Wallingford, CABI, str. 5-22. URL: http://books.google.com/books?id=HhfHmSojJ8QC&printsec=frontcover&dq=encyclopedia+of+ecotourism&hl=sl&ei=p93tTY6DIYWBOp2UpZII&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false (Citirano 12.3.2011).
- Božičnik, A., 2003. Ekoturizem in razvojne usmeritve slovenskega turizma. Razvoj ekoturizma v Sloveniji. Škocjanske jame, Turistična zveza Slovenije, str. 17-28. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/4/razvojEKOturizma.pdf> (Citirano 2.4.2011).
- Buckley, R., 2009. Ecotourism: principles & practices. Cambridge, CABI, 368 str.
- Bushell, R., 2001. The place of ecotourism, with particular reference to Australia. Richmond. University of Westrn Sydney, School of environment & agriculture, 20 str. URL: <http://hsc.csu.edu.au/geography/activity/local/tourism/HECOTOUR.pdf> (Citirano 25.2.2011).

- Butinar, B., 2006. Hotelu Zlatorog se biocertifikat ni splačal. Delo.si. URL: <http://www.delo.si/clanek/o140759> (Citirano 4.5.2011).
- Center DUO. Ekomuzej. URL: http://www.centerduo.si/userfiles/TISK_Ekomuzej_predstavitvena_zgibanka.pdf (Citirano 15.9.2011).
- Cigale, D., 2007. Vplivi turizma v alpskem svetu na vode. Dela, 28, str. 255-271. URL: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/Dela_28/18_cigale.pdf (Citirano 15.5.2011).
- Cigale, D., 2010. Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Dela, 33, str. 97-110. URL: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_33/06_cigale.pdf (Citirano 20.2.2011).
- Collection of tourism expenditure statistics. Technical Manual No.2. WTO. 1995. URL: <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1034/1034-1.pdf> (Citirano 18.2.2011).
- Cvikl, H., Alič, A., 2009. Uvod v ekonomiko turizma. Gradivo za 1. letnik višješolski strokovni program:gostinstvo in turizem. Ljubljana, Zavod IRC, 64 str. URL: http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Uvod_v_ekonomiko_turizma-Cvikl_Alic_1.pdf (Citirano 5.4.2011).
- Denman, R., 2002. Product development, marketing and promotion of ecotourism: summary report. Herefordshire, The Tourism company, 7 str. URL: <http://www.unep.fr/shared/publications/cdrom/WEBx0139xPA/statmnts/pdfs/deunie.PDF> (Citirano 20.4.2011).
- Dopolnilne dejavnosti na kmetiji. YouthFarm. URL: http://www.itr.si/javno/youth_farm/sl/non-agric-activities.html#%CE%99_DEL:RAZVOJ_PODE%C5%BDELJA_V_EVROPSKI_UNIJI (Citirano 10.4.2011).
- DOVES- Društvo za okoljsko vzgojo Evrope v Sloveniji. URL: <http://www.drustvo-doves.si/> (Citirano 16.3.2011).
- Ecotourism. Wikipedia. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism#cite_ref-Tuohino_and_Hynonen_4-4 (Citirano 6.4.2011).
- Ecovillage tourism. Global ecovillage network. URL: http://gen.ecovillage.org/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=200 (Citirano 1.5.2011).
- EDEN 2009: Solčavsko. Uradni slovenski turistični informacijski portal. 2011. URL: <http://www.slovenia.info/?destinacije=132&lng=1> (Citirano 20.5.2011).
- EIONET. Ekoturizem. URL: <http://www.eionet.europa.eu/gemet/concept?cp=2527&langcode=sl&ns=1> (Citirano 20.4.2011).
- Eko kamp Korita. Adrenalinček. URL: http://www.adrenalincek.org/eko_kamp_korita.php (Citirano 6.5.2011).

- Ekološki turizem na slovenskih ekoloških kmetijah. ITR. URL: http://www.itr.si/podocja_dela/ekoturizem/ekoturizem (Citirano 2.5.2011).
- Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije. URL: <http://www.ekomuzej-hmelj.si/si/o-ekomuzeju/vec-o-ekomuzeju> (Citirano 11.6.2011).
- Ekovasi kot preizkušen način trajnostnega sobivanja. Ekovas. URL: <http://www.ekovas.si/index.php/mediji> (Citirano 25.4.2011).
- Environmental Impacts of Tourism. UNEP. URL: <http://www.unep.fr/scp/tourism/sustain/impacts/environmental/mainareas.htm> (Citirano 20.1.2011).
- Fennell, D.A., 2006. Ecotourism. An introduction. 2. ed. London, New York, Routledge, 315 str.
- Ferreira, A., 2005. Turizem v naravovarstvenih območjih. URL: http://www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/turizem_naravovarstvenih.pdf (Citirano 20.4.2011).
- Geografski terminološki slovar. 2005. Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 451 str.
- Honey, M., 2008. Ecotourism and Sustainable Development: who owns paradise? 2. ed. Washington, Island Press, 551 str. URL: http://books.google.com/books?id=Jw2hy_2E5nwC&printsec=frontcover&dq=Honey,+Who+owns+paradise&hl=sl&ei=B8uiTfejB9Gq8APeqqioAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCcQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false (Citirano 20.3.2011).
- International Year of Ecotourism (IYE) 2002. UNEP. 2002. URL: http://www.uneptie.org/scp/tourism/events/iye/pdf/iye_leaflet_text.pdf (Citirano 1.12.2010).
- Jeršič, M., 1985. Turistična geografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 195 str.
- Jeršič, M., 1990. Osnove turizma. Ljubljana, DZS, 132 str.
- Jeršič, M., 2001. Okoljski vidiki planiranja rekreacije. V: Lah, A. (ur.). Turizem in okolje. Ljubljana, Svet za varstvo okolja RS. (Zbirka Usklajeno in sonaravno, 6, str. 41-49)
- Jeršič, M., 2002. Ekoturizem in urejanje prostora. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 49-52.
- Jurinčič, I., 2007. Vpliv globalnih podnebnih sprememb na vrednotenje turističnih resursov Slovenije. V: Faletič, M., Černe, M. (ur.). Podnebne spremembe in vplivi na razvoj turizma. Ljubljana, Državni svet RS, str. 26-28. URL: http://www.ds-rs.si/dokumenti/publikacije/Podnebne_spremembe.pdf (Citirano 2.4.2011).
- Kajfež Bogataj, L., 2007. Predvidene spremembe podnebja v Sloveniji in potencialni učinki na turizem. V: Faletič, M., Černe, M. (ur.). Podnebne spremembe in vplivi na

- razvoj turizma. Ljubljana, Državni svet RS, str. 42-47 URL: http://www.ds-rs.si/dokumenti/publikacije/Podnebne_spremembe.pdf (Citirano 2.4.2011).
- Keršič - Svetel, M., 2002. Ekoturizem v gorah – izkušnje v tujini, resničnost doma. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 17- 26.
 - Klemen - Krek, Z., 2003. Mednarodno leto kulturne dediščine in ekoturizma. Razvoj ekoturizma v Sloveniji. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, str. 14-16. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/4/razvojEKoturizma.pdf> (Citirano 2.4.2011).
 - Klemenak, A., 2006. Možnosti razvoja v občini Mozirje. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 111 str.
 - Končnik, D., 2011. Ekopotovanja (osebni vir, 23.6.2011). Ljubljana
 - Koščak, M., 2003. Ekoturizem in možnosti njegovega udejanjanja v Sloveniji. Razvoj ekoturizma v Sloveniji. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, str. 36-51. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/4/razvojEKoturizma.pdf> (Citirano 2.4.2011).
 - Koščak, M., 2004. Turistične gozdne poti kot turistični produkt in njihov pomen za razvoj podeželja. V: Šolar, M., (ur.). Radovna. Zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije. Posvet: Turistične gozdne poti in varstvo narave. URL: http://www.gov.si/aplikacije/mop/interpretacija_narave/arhiv/turisticne_gozdne_poti.pdf (citirano 3.3.2011).
 - Kovačič, N., 2002. Okolju prijazen turizem - priložnost za Alpe. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 63-72.
 - Kovačič, M., 2003. Turizem v razvoju podeželja in prispevek mladih. Znanje, mladi in turizem. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, str. 18. URL: www.ds-rs.si/dejavnost/posveti/posvet_16122003/Kovacic.doc (Citirano 5.5.2011).
 - Kraševac, V., 2009. Primera ekološkega turizma v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 25 str.
 - Križan, F., 2000. Strategija trženja slovenske turistične ponudbe in strategija enega izmed petih turističnih področij-podeželja. V: Uršič, S. (ur.). Turizem-razvojna možnost podeželja. Ljubljana, Državni svet RS, str. 69-76. URL: http://www.ds-rs.si/2MO/dejavnost/posveti/besedila_pos/Turizem_podezelje-zbornik.pdf (Citirano 15.4.2011).
 - Kutin Slatnar, B., Joja Krznar, J., Belec, A., Stele, A., Plešivčnik, S., Krajnc, A., 2010. Pomembnejši podatki Popisa kmetijskih gospodarstev – začasni podatki. SURS. URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3448 (Citirano 16.9.2011).
 - Kuzman, U., 2011. Pomen Planinske zveze Slovenije pri turizmu v Alpah (osebni vir, 15.9.2011). Ljubljana
 - Lah, A., 2001, Pomen etike v turizmu in varstvu okolja. V: Lah, A. (ur.). Turizem in okolje. Ljubljana, Svet za varstvo okolja RS. (Zbirka Usklajeno in sonaravno, 6, str. 15-20)

- Lah, A., 2002. Okoljski pojavi in pojmi. Ljubljana, Svet za varstvo okolja RS. (Zbirka usklajeno in sonaravno, 8, str. 208) URL: [http://www.svo-rs.si/web/portal.nsf/ae76a4ee10890d4bc1256fb9005f74fe/073252fcf0992853c1256fcd003cd31e/\\$FILE/knj08.pdf](http://www.svo-rs.si/web/portal.nsf/ae76a4ee10890d4bc1256fb9005f74fe/073252fcf0992853c1256fcd003cd31e/$FILE/knj08.pdf) (Citirano 10.5.2011).
- Lah, L., 2008. Ekomuzeji – oživljanje in varstvo arhitekturne dediščine. AR (Arhitektura, razprave), IX, 1, str. 56-63. URL: http://www.fa.uni-lj.si/filelib/9_ar/2008/ar_2008_1.pdf (Citirano 11.6.2011).
- Laksakundilok, A., 2004. Community Participation in Ecotourism Development in Thailand. University of Sydney, Faculty of Science, School of Geosciences, 347 str. URL: <http://ses.library.usyd.edu.au/bitstream/2123/668/3/adt-NU20050909.15473606Chapter5.pdf> (Citirano 2.3.2011).
- Lenarčič, M., 2002. Eko turizem na primeru Bohinjskega jezera. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 75-78
- Lipič, N., Kolbl, V., Ovsenik, M., 2009. Primerjava modelov specializirane ponudbe turističnih kmetij v Sloveniji in Avstriji. Čatež ob Savi, Mednarodna konferenca o turizmu, gostinstvu in hotelirstvu, str. 14. URL: <http://www.grm-nm.si/dokumenti/catez1/referati/lipic.pdf> (Citirano 6.6.2011).
- Logarska dolina. URL: http://www.logarska-dolina.si/slo/index_s.html (Citirano 20.6.2011)
- Markun, T., 2002. Posvetovanje o ekoturizmu v gorah. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 7-12
- Mihalič, T., 2006. Trajnostni razvoj. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 149 str.
- Mihalič, T., 2007. Trajnostni razvoj turizma in klimatskih sprememb. V: Faletič, M., Černe, M. (ur.). Podnebne spremembe in vplivi na razvoj turizma. Ljubljana, Državni svet RS, str. 37-41. URL: http://www.ds-rs.si/dokumenti/publikacije/Podnebne_spremembe.pdf (Citirano 2.4.2011).
- Natura 2000 v Sloveniji. Natura 2000. URL: <http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=45> (Citirano 4.4.2011).
- Ogorelec, B., 2004. Zakaj zavarovana območja potrebujejo interpretativne poti?, Turistično gozdne poti in varstvo narave. Radovna, 5 str. URL: http://www.gov.si/aplikacije/mop/interpretacija_narave/arhiv/pomen_ucnih_poti.pdf (Citirano 20.5.2011).
- Ogorelec, B., 2006. Pomen interpretacije za turizem v zavarovanih območjih. Turizem v zavarovanih območjih. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, 20, str. 44-50. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/1/zavarovanaObmocjaLR.pdf> (Citirano 25.4.2011).
- Orams, M.B., 2001. Types of Ecotourism. V: Weaver, D.B. (ed). The encyclopedia of ecotourism. Wallingford, CABI, str. 5-22. URL: http://books.google.com/books?id=HhfHmSojJ8QC&printsec=frontcover&dq=encyclopedia+of+ecotourism&hl=sl&ei=p93tTY6DIYWBOP2UpZII&sa=X&oi=book_resu

[lt&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false](#) (Citirano 12.3.2011).

- Pažek, K., Majkovič, D., Borec, A., 2005. Turizem na ekoloških kmetijah slovenskega podeželja. Geografski vestnik, 77, 2, str. 107-114. URL: <http://zgds.zrc-sazu.si/gv77-2-pazekmajkovicborec.pdf> (Citirano 5.5.2011).
- Planina, J., Mihalič, M., 2002. Ekonomika turizma. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 281 str.
- Planinske kočje. Planinska zveza Slovenije. URL: <http://www.pzs.si/index.php?stran=Kaj%20je%20planinska%20ko%20E8a> (Citirano 10.6.2011).
- Planinstvo v Sloveniji. 2009. Statistični urad RS. URL: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=704 (Citirano 10.6.2011).
- Plut, D., 2006. Zavarovana območja in turistični napredek Slovenije. Turizem v zavarovanih območjih. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, str. 9-16. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/1/zavarovanaObmocjaLR.pdf> (Citirano 25.4.2011).
- Plut, D., 2007. Podnebne spremembe – splošni in turistični razvoj – okoljski izzivi. V: Faletič, M., Černe, M. (ur.). Podnebne spremembe in vplivi na razvoj turizma. Ljubljana, Državni svet RS, str. 14-22. URL: http://www.ds-rs.si/dokumenti/publikacije/Podnebne_spremembe.pdf (Citirano 2.4.2011).
- Pogačnik, J., 2002. Komisija za turizem v gozdnem prostoru pri TZS in ekoturizem. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 83- 84.
- Polanšek, B., Kovač, M., 2006. Turizem in rekreacija v območjih Natura 2000. Turizem v zavarovanih območjih. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, str. 38-43. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/1/zavarovanaObmocjaLR.pdf> (Citirano 25.4.2011).
- Popić, A., 2011. Ekoturizem (osebni vir, 2.6.2011). Ljubljana
- Poročilo o okolju v RS 2009. 2010. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 363 str. URL: http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/POS2009_zdruzeni_dokument0.pdf (Citirano 4.4.2011).
- Posvet »Udobje v planinski koči«. 2011. Kočevje, Planinska zveza Slovenije. URL: http://www.pzs.si/index.php?stran=Novice&novica_id=5762&t=Posvet-UDOBJE-V-PLANINSKI-KOCI (Citirano 23.5.2011).
- Prašnikar, D., 2011. Ekoturizem v Logarski dolini (osebni vir, 23.5.2011). Ljubljana
- Prašnikar, D., 2011. Logarska dolina d.o.o (osebni vir, 15.9.2011). Ljubljana

- Prijazno podeželje 2011- 2013. Združenje turističnih kmetij Slovenije. 2009. URL: http://www.turisticnekmetije.si/images/upload/2011/1449_kmetije2011_web.pdf (Citirano 10.9.2011)
- Priročnik ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov. 2006. Ljubljana. Ministrstvo za gospodarstvo, 47 str. URL: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Prirocnik_za_ekolosko_ureditev_hotelov-final_8.1.07-na_splet.pdf (Citirano 4.4.2011).
- Program celovitega spodbujanja kakovosti v turizmu. 2004. Ljubljana, Ministrstvo za gospodarstvo, 97 str. URL: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/MG-Program_celovitega_spodbujanja_kakovosti.pdf (Citirano 25.4.2011).
- Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov. 2006. Ljubljana. Ministrstvo za gospodarstvo, 141 str. URL: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Program_ekoloske_ureditve-final_8.1.07-na_splet.pdf (Citirano 4.4.2011).
- RNUST 2007-2011 (Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011). 2006. Ljubljana, Ministrstvo za gospodarstvo, 174 str. URL: <http://www.turistica.si/downloads/RNUST-2007-2011.pdf> (Citirano 5.4.2011).
- Rožič, M., 2003. Ekološke in ekonomske značilnosti turizma. Razvoj ekoturizma v Sloveniji. Škočjanske jame, Turistična zveza Slovenije, str. 12-13. URL: <http://www.turistica-zveza.si/Misel/4/razvojEKoturizma.pdf> (Citirano 2.4.2011).
- Slovenski turizem v številkah 2009. 2010. Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 19 str. URL: http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2010%5C_stoVStevilkah_09_web_9710.pdf.pdf (Citirano 2.3.2011).
- Specializirana ponudba. Združenje turističnih kmetij Slovenije. URL: <http://www.turisticnekmetije.si/specializirana-ponudba> (Citirano 3.5.2011).
- Statistični letopis Republike Slovenije 2009. 2009. URL: <http://www.stat.si/letopis/2009/25-09.pdf> (Citirano 23.9.2010).
- Statistični letopis Rebulike Slovenije 2010. Prihodi in prenočitve turistov po vrstah občin, Prihodi turistov po vrstah nastanitvenih objektov, Prenositve turistov po vrstah nastanitvenih objektov. 2010. URL: <http://www.stat.si/letopis/LetopisVsebina.aspx?poglavje=25&lang=si&leto=2010> (Citirano 20.6.2011).
- Statistični letopis. Turizem, 2009. 2009. URL: <http://www.stat.si/letopis/LetopisVsebina.aspx?poglavje=25&lang=si&leto=2009> (citirano 10.6.2011)
- Strategija razvoja turističnega produkta pohodništvo v Sloveniji. 2005. Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 133 str. URL: http://www.slovenia.info/pictures%5CTB_board%5Catachments_1%5C2007%5Cpohodnistvo_koncni_dokument_3743_5118.pdf (Citirano 25.6.2011).

- Sustainable development of tourism. UNWTO. 2004. URL: <http://www.unwto.org/sdt/mission/en/mission.php> (Citirano 4.4.2011).
- Šolar, M., 2002. Ekoturizem in Triglavski narodni park. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 45-48.
- Šolar, M., 2006. Model ekoturizma v Triglavskem narodnem parku. Turizem v zavarovanih območjih. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije, str. 23-29. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/1/zavarovanaObmocjaLR.pdf> (Citirano 25.4.2011).
- Študija o označevanju in vzdrževanju tematskih pohodnih poti. 2010. Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 142 str. URL: <http://www.vs.grm-nm.si/ksgrm/sites/vs.grm-nm.si/files/datoteke/Gradivo%20NARAVOVARSTVO%20%20-%20TEMATSKE%20POTI.pdf> (Citirano 25.6.2011).
- Terme Snovik: zelena oaza modrega kraljestva. 2009. Lipov list, 51, 1-2, str. 21-23
- Tamše, L., 2010. Vplivi turizma na okolje in pravna zaščita. Diplomsko delo. Maribor, Pravna fakulteta, 76 str.
- Toplak, R., 2009. Predlog za ureditev ekološko apartmajske enote v lastno sončno elektrarno. Diplomsko delo. Maribor, Ekonomsko – poslovna fakulteta, 41 str.
- Turistična politika za leto 2011 z usmeritvami za leto 2012. 2011. Ljubljana, Ministrstvo za gospodarstvo, 36 str. URL: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Turisticne_politike/Turisticna_politika_2011-2012_Vlada_RS.pdf (Citirano 11.4.2011).
- Vrbnjak, T., 2006. Najbolj ekološko varčna je koča na Blegušu. URL: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/6626/> (Citirano 23.5.2011).
- Vrhovec, T., 2002. Trajnostni razvoj gorskega eko-turizma in planinstva. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 27-34
- Wearing, S., Neil, J., 1999. Ecotourism: Impacts, Potentials and Possibilities, 1. ed. Oxford, Butterworth – Heinemann, 163 str. URL: http://books.google.si/books?id=R_bV9hTYRN8C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false (Citirano 18.1.2011).
- Wearing, S., Neil, J., 2009. Ecotourism. Impacts, Potentials and Possibilities, 2. ed. Amsterdam, Elsevier, 286 str.
- Why Tourism? UNWTO. URL: <http://unwto.org/en/about/tourism> (Citirano 4.4.2011).
- What is the Ecolabel? European Commission: environment. 2010. URL: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/about_ecolabel/what_is_ecolabel_en.htm (Citirano 2.4.2011)
- What is ecotourism. TIES. URL: http://www.ecotourism.org/site/c.orLQKXPCLmF/b.4835303/k.BEB9/What_is_Ecotourism_The_International_Ecotourism_Society.htm (Citirano 15.11.2010).

- What is ecotourism. Untamed Path. 2007. URL: http://www.untamedpath.com/Ecotourism/what_is_ecotourism.html (Citirano 10.4.2011).
- World Ecotourism Summit (Québec, Canada 19-22 May 2002) Final report. 2002. Madrid. WTO, 140 str. URL: <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1269/1269-1.pdf> (Citirano 10.4.2011).
- Zagoršek, U., 2010. Trženje ekološko turističnega objekta. Diplomsko delo. Maribor, Fakulteta za organizacijske vede, Organizacija in management delovnih procesov, 60 str.
- Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB1). 2003. Uradni list RS, 22, str. 2689. URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200322&stevilka=887> (Citirano 25.4.2011).
- Zakon o spodbujanju razvoja turizma (ZRST). 2003. Uradni list RS, 2, str. 207. URL: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=46633> (Citirano 20.4.2011).
- Zavarovana območja v Sloveniji. 2008. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 95 str. URL: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/zavarovana_obmocja.pdf (Citirano 10.4.2011).
- Zupan, J., Zupan, D., 2008. Idejna zasnova ekološkega posestva pri Krulecih. Podčetrtek, str. 10. URL: <http://www.ekovas.si/index.php/projekti-slo/128-posestvo> (Citirano 20.5.2011).
- Žemva, A., 2002. Ekoturizem v gorah-med teorijo in prakso. V: Bizjak, J. (ur.). Ekoturizem v gorah. Bled, Javni zavod Triglavski narodni park, str. 85-86

8. KAZALO GRAFIKONOV, PREGLEDNIC, SLIK, KART

KAZALO GRAFIKONI

Grafikon 1: Glavne karakteristike ekoturizma.....	7
Grafikon 2: Glavne karakteristike ekoturizma.....	9
Grafikon 3: Glavni elementi ekoturizma	10
Grafikon 4: Vrste turizma glede na pristop.....	12
Grafikon 5: Letno število obiskovalcev izbranih naravnih znamenitosti v Sloveniji 1996 – 2008.....	29
Grafikon 6: Sistem pohodnih poti v Sloveniji	39
Grafikon 7 : Obisk Logarske doline 1993-2010	51

KAZALO PREGLEDNICE

Preglednica 1: Naravovarstvena območja v Sloveniji 2009	31
Preglednica 2: Pomembnejša širša zavarovana območja v Sloveniji	32
Preglednica 3: Prihodi in prenočitve turistov 2009.....	40
Preglednica 4: Prihodi in prenočitve turistov ter ležišča 2009	48

KAZALO SLIK

Slika 1: Znak ekološka turistična kmetija.....	35

KAZALO KART

Karta 1: Ekološke turistične kmetije.....	46

9. SEZNAM PRILOG

Priloga 1: Znaki za okolje

MEDNARODNI			
Nastanitveni • ECOTEL certification • Evropski znak za okolje –EU Marjetica • Öko-Proof Betrieb			
Turizem • GREEN GLOBE certification			
REGIONALNI IN ČEZMEJNI			
Nastanitev • Nordijski labod • Modra lastovka • Zeleni ključ			
Marine in plaže Modra zastava			
Lokacije-zaščitena območja Evropska listina za trajnostni razvoj na zaščitениh območjih			
Gorske koč Okoljevarstveni znak za gorske koč (Nemcija, Avstrija, Italija)			

Vir: Program ekološke ureditve....., 2006

Priloga 2: Okrajšave

UNEP – *United Nations Environment Programme* (Program Združenih narodov za okolje)

WTO – *World Tourism Organization* (Svetovna turistična organizacija)

UNWTO – Svetovna turistična organizacija Združenih narodov

NVO – nevladne organizacije

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

IYE – *International year of Ecotourism 2002* (Mednarodno leto ekoturizma 2002)

UNESCO – *United Nations Education, Scientific and Cultural Organisation* (Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)

STO – Slovenska turistična organizacija

RNUST – Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma

TIES – *The International Ecotourism Society*

ISO – *International Organization for Standardization* (Organizacija za standardizacijo)

EDEN – *European Destinations of Excellence* (Evropske destinacije odličnosti)

CIPRA – *Commission Internationale pour la Protection* (Mednarodna komisija za varstvo Alp)

UNCED – *United Nations Conference on Environment and Development* (Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju)

NBT – *natural based tourism*

EIONET – *Europea Environment Information and Observation Network* (Evropsko okoljsko informacijsko opazovalno omrežje)

BDP – bruto družbeni proizvod

EU – *European Union* (Evropska unija)

DOVES – Društvo za okoljevarstveno vzgojo v Evropi

ITR – Inštitut za trajnostni razvoj

ZZEKS – Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije

ECEAT – Evropski center za turizem na ekoloških kmetijah